

Net Hurbil

East India Company: XVIII. mendeko lehen multinazionala

ARGIA

2005ko urtarrilaren 16a
LXVIII. urtea
1.975 zenbakia
3,30 euro

Konplejurik gabe gozatu

Olatz Arrieta:

"New Yorken
atzerritar sentitzen
ez naizen egunean
etxera itzuli beharko dut"

9 1778402 139093

888 TXISTE

Kike Amonarriz

eskaerak

www.argia.com
943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

12 €

asteko gaia

- **Ligatzeko, haserretzeko... ez dut euskararik.** 4
ONINTZA IRURETA

pertsonaia

- **Olatz Arrieta: "Atzerritar sentitzen ez naizen egunean etxera itzuli beharko dut".** 11
MIEL A. ELUSTONDO

gaiak

- **Zementua auzotik itsasora.** URKO APAOLAZA 18
• **Slow mugimendua.** Poliki zerbitzatu, faborez. 21
JON TORNER

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENTA 23
• **Egia hezur.** TERE IRASTORTZA 24
• **Tourmaleta, beste aldetik.** 25
MIKEL ARAMENDI
• **Luparekin:** Naval ontziolen erantzukizunak. 26
JUAN MARI ARREGI
• **Txandan:** Urte berri on. ITXARO BORDA 27
• **Hiruko txikian:** Urterokoa. 27
JOXE MARI OSTOLAZA
• **Elbira Zipitria, andereñoen andereño.** 28
ARANTXA URBE

erdiko kaiera

- **Xabinaitor heldu da.** PILAR IPARRAGIRRE 29
• **Euskal Pen Kluba.** Idazleen hitzaren defentsan. 33
MAYI TOLOSA
• **Ezpalak:** KATIXA GARATE 36
• **Argitalpenak:** Pello Añorgari galdezka. 38
PILAR IPARRAGIRRE
• **Denbora-pasak** 40
• **Ihesi:** San Tirso. Errioxa seinalatzen duen behatza. LIERNI ARRIETA 42
• **Makina bat kontu.** JABIER AGIRRE, JAKOBA 46
ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA
• **Winston Arizmendi** 48

termometroa

- **Nola egin errenta-aitorpena, euskalgintza laguntzeko.** UNAI BREA 49
• **Ion Agirre:** 62 urte, 23 preso eta gaixo dago larri. 51
XABIER LETONA
• **Bero beroan** 54
• **Net Hurbil:** East India Co. XVIII. mendeko multinazionala. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- **Tra(d)izioa.** NEKANE SAN MIGEL 58

Lupa eskuan hartu eta mingaina goitik behera arakutzen ari da detektibea. Zer aurkitu nahi ote du? Bada, kalitatezko euskara, euskara "ona". Urteak dira euskararen erabileraz ez ezik, kalitateari buruz kezka agertu dela. Zergatik hasi gara euskararen kalitateaz hainbesteko neurrian arduratzen? Eta zein da kalitatezko euskara? Nork defini ditzake

euskara "ona" eta "txarra"? Adituei galdetu diegu eta baita eskoletako esperientziak jaso ere. 4

Euskararen kalitatea

Olatz
Arrieta
New Yorketik

Olatz Arrietaren aurpegia eta ahotsa eza-gunak ditugu. Zazpi urte daramatza munduko herririk aberatsena omen den Ameriketako Estatu Batuetan EITBrentzako berrie-maile lanak egiten. AEBetako bihotzetik, New Yorketik, kontatu dizkigu Irailaren 11ko gertakizunak, azken hauteskundeak... 11

Luparekin

Juan Mari Arregi
26

NET HURBIL

East India Company
XVIII. mendeko
multinazionala

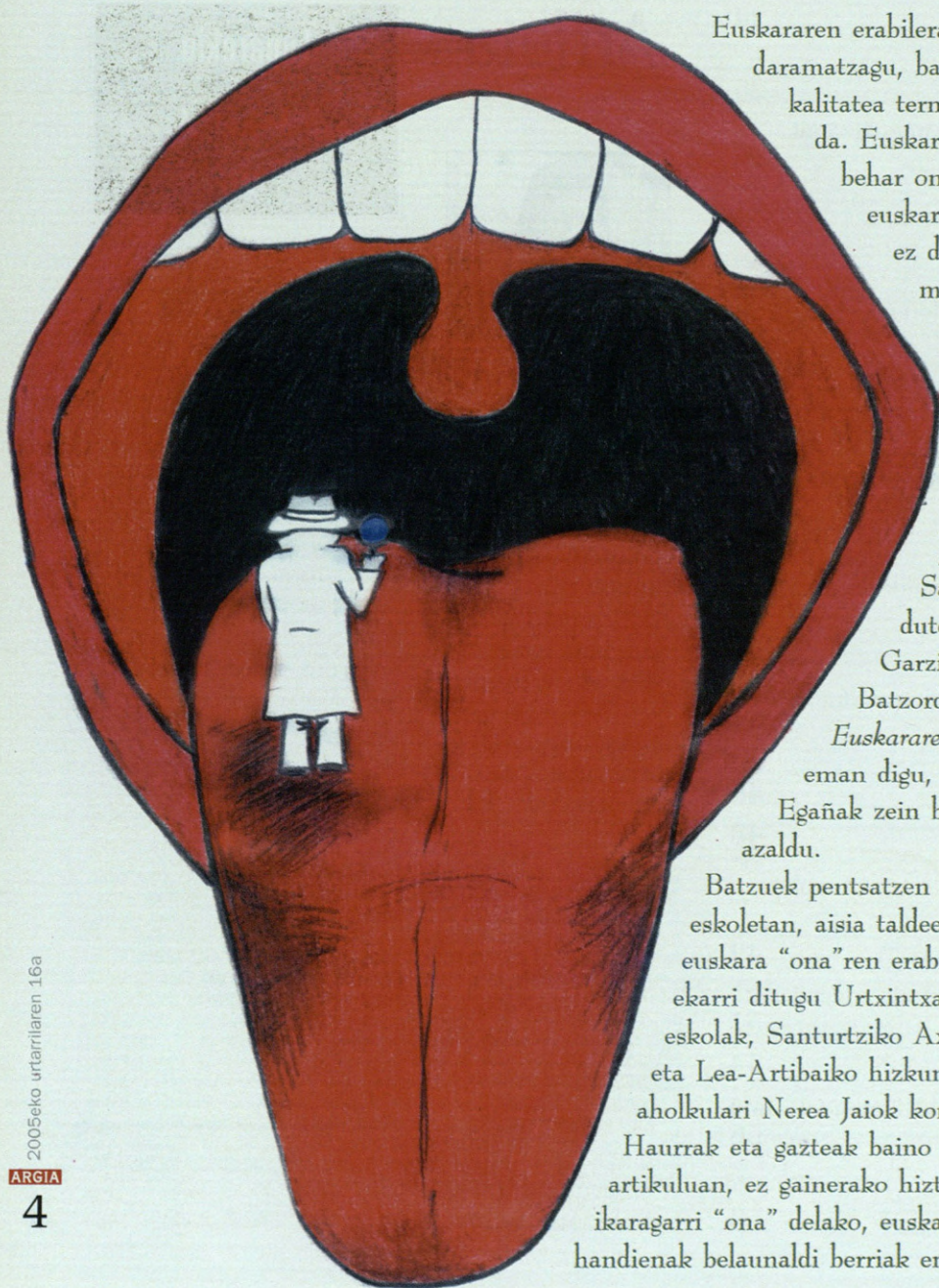
Londresko hedabideetan multinazional zaharraren fundatzaileak abenturazaleztzat, pionerotzat, handiki multikulturalizat hartu dituzte. Ez diradenak iritzi berekoak. Merkatu indarraren abusua, dirugosea, inpunitate judiziala... aipatu dituzte beste batzuek. Duela bi mende eta erdiko kritikek oraingoan antz handia dute. 56

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asumendi, Estibru Ezizagire, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurra, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagailua Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Dani Blanco.

Ligatzeko, haserretzeko... ez dut euskararik

• ASTEKO GAIA •

Euskararen erabileraz kezkatuta urte asko daramatzagu, baina azken urteotan euskararen kalitatea terminoa gero eta ozenago entzuten da. Euskara “ona” ri, kalitatezkoari, eutsi behar omen zaio. Zein da ordea, euskara “on” hori? Definizio zehatzik ez da eta norbanakoaren arabera matizazioak asko: araudiak zintzo-zintzo betetzen dituen euskara, euskal senaren arabera euskara, euskara ulergarria, komunikatiboa... bakoitzak berea. Kalitatezko euskara zein den galdetu diegu Joxerra Garziari eta Ibon Sarasolari. Asko hausnartu dutenei egin diegu tokia, beraz. Garziak Euskararen Aholku Batzordeak eskatuta egindako *Euskararen kalitatea* txostenaren berri eman digu, eta Kike Amonarrizek, Andoni Egañak zein berak zabaldu nahi duten mezua azaldu.

Batzuek pentsatzen duten bitartean, besteek eskoletan, aisia taldeetan, egunerokoan bizi dute euskara “ona” ren erabileraren borroka. Orriotara ekarri ditugu Urtxintxa Eskolak, Amezketako Zumadi eskolak, Santurtziko Axular eskolak eta Busturialdeko eta Lea-Artibaiko hizkuntza normalkuntzarako aholkulari Nerea Jaiok kontatutako esperientziak. Haurrak eta gazteak baino ez ditugu izan jomuga artikuluan, ez gainerako hiztunon/idazleon euskara ikaragarri “ona” delako, euskara “ona” ri ostikadarik handienak belaunaldi berriak eman dizkiolako baizik.

Kalitatearen bidea

Euskara kalitatezkoa dela noiz esan daiteke? Galdera horri erantzuten saiatu da Joxerra Garzia segidako artikuluan. Hizkuntzak inorengan eragiteko balio duenean izango da kalitatezkoa Garziaren ustez, hau da, zirikatze, kontsolatzeko, amorrarazteko balio badu, bestela, inork erabiliko ez lukeen gorpil karratudun bizikletaren pareko litzateke.

EUSKARAREN AHOLKU BATZORDEAREN

aginduz Kike Amonarriz, Andoni Egaña eta hirurok euskararen kalitateari buruzko txostena lantzen hasi ginenean, ez genuen susmatu ere egiten zer nolako soka luzea ekarriko zigan zoriareko txosten horrek.

Azken hiru hilabeteotan, esaterako, hainbat hitzaldi eman ditugu han-hemen, nahiz eta tamalez ez garen iritsi eskatutako toki guztietara. Hitzaldi eta aurkezpenotan, lehendik bagenekiena berretsi dugu: kontzeptu bihurria dela, alegia, hizkuntzaren kalitatearena, nork bere erara ulertzen baitu. Eta, esanak esan, zaila da txosten eta hitzaldi bidez jendeak aurrez daukan ikuspegia aldatzen. Hori dela eta, gure ikuspegia ahalik argien azaltzeko baliatu nahi nuke ARGIAK eskaini digun aukera hau.

Euskararen kalitatea aipatzen denean ez baita beti gauza bera esan nahi izaten, esan nahi diren gauza desberdinak ordenatu eta sailkatzeko modu bat baino ez da, azken batean, Ibon Sarasolarendandik jaso-moldatu eta aspaldion dezente famatu den hirukote hori: zuzen/jator/egoki, alegia. Batzuek arauen arabera euskarari esaten diote euskara ona, eta guk "zuzentasuna" deitu diogu kalitate mota horri; beste batzuek, berriz, euskal senaren edo usadioaren arabera euskarari esaten diote euskara ona, eta guk "jatortasuna" bataiatu dugu kalitatearen ikuspegi hori. Bi horiek dira, gure ustez, "euskararen kalitatea" ulertzeko orain arteko ikuspegi nagusiak.

JOXERRA GARZIA

Zuzentasuna eta jatortasuna, biak neurtzen dira hizkuntzaren beraren irizpidez. Eta, gure ustez, hortxe dago koxka, hizkuntza baten kalitatea ez baita hizkuntzaren barnetik neurtzen ahal. Koldo Mitxelena, esaterako, aizkorarekin alderatzen zuen hizkuntza. Nola neurtzen da, ordea, aizkora baten kalitatea? Ez noski aizkora-ri berari begiratu, aizkora horrek egin dezakeenari erreparatu baizik. Ondo ebakitzen badu, ona da aizkora; ebakitzen ez badu, berriz, alfer-alferrik izango da munduko aizkorarik politena.

Beste hainbeste gertatzen da hizkuntzarekin: inorengan eragiteko balio badu, ona da hizkuntza; ez badu, alfer-alferrik izango da dotore, jaso eta goi mailako. Guk "egokitasuna" deitu diogu kalitate mota horri, eta, txostenean diogun bezala, hori da oroz gainetik zaindu behar genukeen kalitatea.

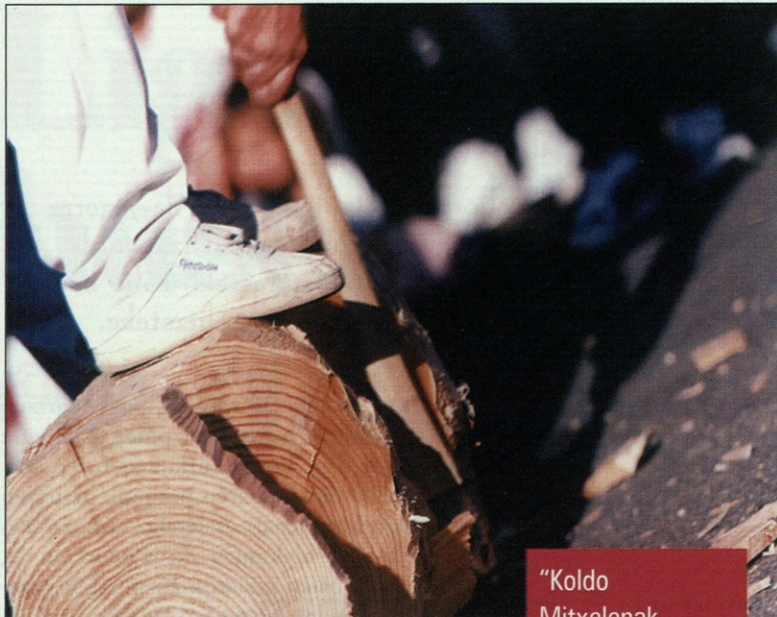
Izan ere, berez balio behar lukeenerako balio ez duen tresna apenas inork erabiliko baitu. Inor txunditu, zirikatu, kontsolatu, amorrarazi edota limurtzeko balio ezean, ezer gutxirako balio du hizkuntzak, eta, gorpil karratudun bizikletaz ibiltzeko adina gogo izango du hiztunak hizkuntza hori erabiltzeko. Maite maiteko du agian, eta baita gurtu ere akaso. Erabili, ordea, balio dion neurri, alor eta egitekotan baino ez du erabiliko.

Azken aspaldion egin diren ikerketetan argi eta garbi ikus daitekeenez, euskararen erabilera ez da hazi ezagutza hazi den neurri berean, ezta hurrik eman ere. Hala, bada, ez dira gutxi euska-

Kresala hotela

www.aisiahoteles.com • Markiegi kalea 6 • 20820 DEBA

raz jakin arren egoera jakin batzuetan erdara erabiltzen duten hiztunak. Normala ere bada hori, neurri batean, hazten ari den hizkuntza baten kasuan, eta badira hor, hizkuntzaren kalitateaz gain, beste eragozpen batzuk ere. Baina, dudarik gabe, zenbat eta hizkuntza bat egokiago izan hiztunaren funtsezko premiak asetzeko, orduan eta joera handiagoa izango du hiztunak hizkuntza hori noiz eta nonahi erabiltzeko.

Erabilia izatea, horixe da hizkuntza batek kalitate gorena iristeko bide bakarra. Euskaraz, gaur egun, edozer gauza esan daiteke. Gauzarik bihurriena galdetuta ere, asmatuko genuke nola esan daitekeen. Ez, ordea, nola esaten den. Eta horrexek ematen die esapideei indarra: ez hizkuntza irizpidez zuzen edo jator izateak, hiztunen ahotan behin eta berriz erabiliak izateak baizik. Begira nola dabilen orain latina, garai batean orotariko hizkuntza bakarra zirudiena.

Hiztunei erabiltzean plazer emango dien euskara behar dugu, hiztunen komunikazio premiak asetzeko modukoa. Hori da oroiz gain zaindu beharreko kalitatea, eta horri esaten diogu guk "euskara egokia". Jakina, egoki izateaz gain zuzen eta jator balitz, hobe. Hori litzateke, hain zuzen ere, "euskara ona": egoki ez ezik zuzen eta jatorra den euskara, alegia. Dudarik gabe, horrek behar du izan gure azken helburua.

Gertatzen dena da, ordea, gauden egoera sozio-linguistikoa gaudela, eta gauden egoeran elkarren kontrako lehian egoten direla sarri zuzentasun-jatortasunak eta egokitasuna. Eta horrelakoetan, gure ustez, egokitasunari eman behar genioke beti lehentasuna, egokitasunak bakarrik berma baitezake motibazioa, eta motibazioak erabilera.

Tamalez, ezin esan horretan oso txukun

"Koldo Mitxelenak, esaterako, aizkorarekin alderatzen zuen hizkuntza. Nola neurtzen da, ordea, aizkora baten kalitatea? Ez noski aizkorari berari begiratuta, aizkora horrek egin dezakeenari erreparatuta baizik. Ondo ebakitzen badu, ona da aizkora; ebakitzen ez badu, berriz, alfer-alferrik izango da munduko aizkorarik politena".

gabiltzanik. Familiaez gain hizkuntzaren transmisioa bermatzeko ditugun bi alor eraginkorrenetan, behintzat, ez dira asko egokitasunari lehentasuna ematen dioten kasuak. Aitzitik, eta salbuespenak salbu, nola hezkuntza sistema hala hedabideak ere, nagusiki zuzentasunari begira dauzkagu antolatuak. Eta horrek, alferlan ugariz gain, albo-kalte dezente eragiten ditu.

Eskolan, esaterako, mutu hezten ditugu ikasleak, eta gero harritu egiten gara, hizketan moldatzen ez direlako. Idatzian ere, ordea, paradigmei ematen zaie gehienetan lehentasuna, hizkuntza bizitzeko eta gozatzeko apenas balio duen metajardunari. Metaforaren definizioa eta adibide klasikoak irakasten dizkiegu ikasleei, esaterako, baina gutxitan azaltzen diegu txunditzeko, kontsolatzeko edo maitemintzeko tresna ezin egokiagoa dela metafora. Eta halaxe ateratzen dira ikasle asko eta asko D erdutik: erdaraz ikasteko gai ez direla, eta, okerragoa dena, euskaraz gozatzeko gauza ez direla.

Hedabideetan ere, ikusgarria da nola zabalitzen diren zuzentasunari dagozkion kontuak. "Partida" dela, "ohiko" dela, ez dago Euskaltzaindia kexatzeko moduan: esaneakoak gaitu oso. Zuzentasun hutsa baino aintzat hartu ez izanak, ordea, ezgaitasun konplexu halako bat eragin die berez hiztun ezinago jator eta egoki diren asko eta askori, batez ere batutik urrutien dauden euskalkietako hiztunen artean.

Txikia ez ezik txikitua izan den gurea bezalako hizkuntza bat hazteak berez dakar kalitatearen galera. Hortik aurrerakoa, berriz, gure esku dago dena. Egoki jarduten asmatzen badugu, hutsaren hurrengoa izango da galera; egoki jokatzeko asmatzen ez badugu, ordea, berez behar lukeen baino handiagoa egingo dugu galera hori.

Gure ustez, beraz, hemendik aurrerako ahalegin guztietan egokitasunaren ikuspegia erabili behar genuke, bai eskolan, bai hedabideetan, bai gainerako alorretan ere. Irizpide deserosoa da egokitasunarena, ez baitago behin-betiko zehazterik. Aitzitik, aldian aldiko egoeraren arabera erabaki behar da kasu bakoitzean zer den eta zer ez den euskara egokia.

Egokitasunaren irizpide hori, esan dezadan azkenik, ez dago goitik behera, dekretuz ezarzerik. Alorrean alorreko jendea ohartarazi, kontzientziatu eta persuaditu beharko da aurrena. Hurrena, jende hori hezi egin beharko da, eta horrek bere denbora behar du. Bide luzea geratzen zaigu, beraz, baina guztion ahalegina norabide berean baldin badoa, seguru nago bidea bera gozagarri gertatuko zaigula.

Eta hala hobe, inoiz amaitzen ez den bidea baita hizkuntzaren kalitatearena. ■

Nola landu euskara "ona" eskolan eta aisian?

Amezketako Zumadi eskolan ikasleek darabilten euskararekin harro daude irakasleak, beti euskaraz hitz egiten dute eta bertako hizkeran, bizi-bizi. Hala ere, euskara jator hori ez galtzeko eta hobetzeko lanean segitzen dute. Santurtzikiko Axular eskolan larriago dabilta. Gaztelaniak inguratuta, ikasleek diote ez dutela lekeitiarrek bezala berba egiten, adibidez. Lea-Artibaiko gazteek herriko hizkeran ederki asko egiten dute, baina euskara jasoa egiterakoan freskotasuna galtzen dute, bizkaiera jasoa arrotza zaie. Urtxintxa Eskolako Jaime Altunak haur eta gaztetxoek jolas egiteko, haserretzeko, ligatzeko euskararekin dituzten arazoak azaldu dizkigu.

ONINTZA IRURETA

JAIME ALTUNAK, Urtxintxa Eskolako ardura-dunak, euskararen kalitateari buruz hitz egiten dugunean, batez ere, gazteak aipatzen ditugula dio; gazteek ez omen dakite euskaraz ligatzen, haserretzen, adarra jotzen... Hondarribiko sei urteko neskatosa du gogoan Altunak. "Primero cagadero, segundo campeón, tercero marinero, cuarto ladrón" txantxa abestia kantatzen omen zuen. Euskaraz egiten zuen haurrak etxean, eskolan, jolasean eta gaztelaniaz nahiko lan. Adin horretako batzuek abesti hori ere ez zuten ondo ulertzen. Hondarribikoek euskaraz zekiten bakarra hau omen zen: "Pintto pintto pincho de tortilla, pincho de jamón y si no hay tortilla hay melocotón". Altunak argi du: "Euskarak horrelako gauzetarako ez duela balio, euskaraz jolasteko aukerarik ez dagoela esatera haurrekin betetzen da gazteekin baino lehenago". Adin guztietako haur eta gazteekin dute esperientzia Urtxintxa Eskolan, euskara eta aisia uztartuz, Otik hasi eta 18 urte artekoekin aritzen baitira. Begirale, irakasle eta gurasoeekin ere egiten dute lan.

Txiki-txikitatik euskaraz jolasteko gabeziak nabari badituzte ere, 13-14-15 urtekoekin lan egitea oso zaila dela aitortu digu Altunak: "Ez dakizu zein motatako programak erabili eta ez dakit ez ote den komeni gaztelaniaren alde egitea gazte hauen aurrean, alegia: 'el español es

Amezketako (Gipuzkoa) Zumadi ikastetxean ehun ikasle inguru dituzte. Ahoz-kotasunari garrantzia handia eman diote eta ia irakurtzen ikasi bezain pronto irakurritakoa jendaurrean azaltzen ikasten dute. Ahozkoan ez dute batua erabiltzen, Amezketako hizkera jasoa baizik.

muy bonito, teneis que hablar en español...!', euskarara salto egingo dute agian", dio barrez. Adinik txarrena da, beraz; gazteak baino haurrak motibatzea errazagoa omen da eta 17-18 urtekoak euskararen balioaz kontzienteago omen dira. Baina kontzientzia behar da euskaraz aritzeko, gozatzeko? Altunak dio beste hizkuntzekin ez dela hori gertatzen, bera ez da hizkuntza eta kontzientzia lotzearen aldekoa, gazteari euskaraz ligatzeko balio behar dio, haserretzeko eta kito. Baina euskara aisiaren alorrean hankamotz nabari du Altunak. Modu informalean, lagunartean aritzeko baliabide gehiago ditu gaztelaniak adibidez. Telebistaz, zinearen bidez heltzen zaie gaztelania gazteei, euskaraz ez hainbeste.

Sortu, berreskuratu, itzuli

Baliabideak urri badira gazteentzat nonbaitetik atera behar. Hiru bide aipatu dizkigu Altunak,

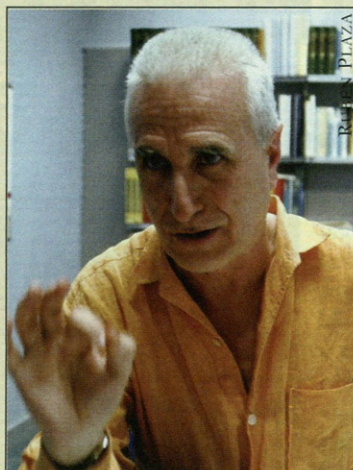

«Nahiago dut gazteek egin dezatela euskara infamea erdarara pasatzea baino»

Oraintsu aurkeztu du Euskararen Aholku Batzordeak euskararen kalitateari buruzko hausnarketa. Hausnarketa horren gunean zuri harturiko eta moldaturiko hiru kontzeptu daude: euskara zuzena, jatorra eta egokia. Zer lehenetsi behar da? Euskara akademikoa ala euskara komunikatiboa? Noiz erabili bakoitza?

Komunikatiboaren kontrakoa ez da akademikoa. Zer da euskara akademikoa? Badu zera peioratiboa. Ez da, ordea, euskara akademikoa txarra, baizik eta txarra denean ez da, generalean, komunikatiboa izaten. Hemen antagonikoak euskara ona eta txarra dira. Adibidez: *hiru kasu eman dira, hiru kasu gertatu dira* esan beharrean. Komunikatiboagoa edo akademikogo da bat ala bestea? Bat euskara ona da eta bestea txarra, traketsa, inoiz gure artean erabili ez dena. Hala ere, dudarik gabe, lehenetsi behar dena da euskara komunikatiboa, euskara zuzenaren eta jatorraren aurretik.

Euskararen kalitatearen gaia atera orduko, askoren ahotan kezka eta bel-

"Gaztelaniak, ingelesak eta frantsesak lujo hori izan dezakete; hainbat hiztun, sektore, ghetto erdara txarrez aritzekoa".

durra azaldu da: besterik gabe euskaraz hitz egiteko lanak dituztenek, euskaldun berriek... ez dute atzera egingo ez dira akomplejatuko kalitateaz hitz egiten hasten bagara?

Ikuspuntu horretatik, euskararik okerraren erdara da. Okerren hitz egiten duenak ez luke konpleju hori izan behar. Problema da euskaldun berriak edo zaharrak izandakoa ere, sasi maisu bihurtzen direnean. Batek aitortzen badu: "Nik ahal dudana egiten dut". Horrek ez du aitzakiarik. Laxo dugarria, txalogarria da. Guztiok egiten duguna egin beharko luke, ahalik eta ondoen hizketan jardun. Euskaldun berriak egundoko meritua aitortzen diet.

Kalitateaz ari gara, ordea, orain.

Kalitatea ez da azken helburua. Badaudela gauza urgenteagoak: zenbat eta gehiago hitz egin hobeto. Zenbat eta euskaldun berri gehiago egon hobeto eta zenbat eta gehiago hitz egin hobeto. Hori da lehentasuna. Gertatu eta hobeto egiten badute, are hobeto. Hasten bazaizkie: "hau horrela esaten da... esango du: "erdaraz egingo dut". Eta hori da gerta dakiguten azkena.

gazteek euskararekin gozatzeko aukera gehiago izan dezaten. Hizkuntzarekin jolasteko gaitasuna erabiltzea da lehenengo aukera. Gaitasun hori berreskuratu beharko dela dio Altunak: "Zuzentasunaren kontuarekin gazteek sortzeko, birsortzeko, jolasteko gaitasuna moztu dute, beldurra dute, ez dira ausartzen". Sortzeko ordea, gazteek hizkuntza menperatu behar dutela dio Altunak:

"Hizkuntzarekin jolasteko oinarri handia izan behar duzu eta zein punturaino daukate gaurko haur eta gazteek oinarri sendoa?". Aurreko belaunaldiak erabilitako jolas baliabideak berreskuratzea da beste bidea, baina kontuan hartuta gazteen bizimodua desberdina dela, modak daudela eta beti lehengoek ez dutela balio. Jolas abestiak eta antzekoak itzultzea da hirugarren bidea, baina Altuna ez da oso ziur metodo honen baliagarritasunaz: "Batetik, guk itzultzerako eta politak egiterako modaz pasatzen dira batzuetan eta bestetik, haurrek jatorrizkoa entzun badute itzulpenak xarma galitzen du".

Dena dela, Altunak gazteak eta haurrak euskaraz aisian gozatzeko gai izango diren itxaropena

Haurrek eta gazteek aisialdirako proposamenak erdarazkoak gehiago dituzte euskarazkoak baino eta zenbait egoeratan euskaraz ez zaiela baliagarri diote.

ez du galdu, baikor izateko arrazoiak ba omen dira: "Orain dela zortzi-hamar urte euskaraz zekiten haurrek gaztelaniaz jolasten zuten, euskarazko gauza gutxi zuten. Oraingok hainbat abesti, jolas badakizkitez. Haur txikiak handienak entzuten dituzte eta horienak eskatzen dituzte. Amonarriz, Egaña eta Garziak prestatu duten hausnarketaren bidetik, zuzena/ez zuzena kontzeptuei beldurra kentzen badiegu haur eta gazteei, hizkuntza hankaz gora jartzen ikasten badute, aurrera egin dezakegu".

Lea-Artibaiko gazteen euskara bizia

Nerea Jaiok (Busturialdeko eta Lea-Artibaiko hizkuntza normalkuntzarako aholkulariak) ezagutzen ditu Bizkaiko kostako eskualde horretako haur eta gazteak eta haien gorabeherak kontatu dizkigu.

Lea-Artibain (Gernikaraino) gazteek egiten duten euskara bizia da eta nabarmen igartzen omen da gazteen artean indartsu dagoela. Ez da gauza bera gertatzen kostako Bermeo eta Mundaka herrietan. Azken datuen arabera, erabilerak behera egin du eta gaztelania nagusitu da. Lea-Artibain euskara da nagusi. Eskualde horretan gazteek darabilten euskarak ezaugarri hauek ditu:

► Herri hizkeran berba egiten dute euren artean, euskalkia erabiltzen dute, baina jasoa barik. Eskolan horrela hitz egiten dute, pasilloetan ere bai... baita idatziz sms-ak bidaltzerakoan ere.

Luis Mari Larringan eta Itziar Idiazabalek diote euskararen kalitateari buruz hitz egiteko kalitateak zer esan nahi duen zehaztu behar dela, euskara "ona" edo "txarra" esatea ez dela nahikoa. Zuretzako zer da kalitatezko euskara?

Nik argi xamar dut, baina problema da horrek praktikan zer esan nahi duen. Euskara ona da betiko ildoari jarraitzen diona. Guk ezin dugu hitz egin gure gurasoek, eta are gutxiago, gure aitona-amonek bezala, baina ildo berean segitu beharko genuke, ez ildo aldatu. Aldatu aldatu behar dena, baina hizkuntzaren barrutik, nolabait. Euskara ona hori da, betidanikoa gaurko premietara egokitua. Euskara txarra da ildo horretatik atera eta horren orde, ez osatzeko, horren orde baizik, erdarazko esapideak, (hitzak... hor konpon) esaldiak egiteko sistemak-eta erabiltzen dituenak.

Euskararen kalitatea aipatzen dugunean ia beti haurrei eta gazteei buruz ari gara. Hauek "izorratu" dute euskara? Aurreko belaunaldiak diferenteak izan al gara?

Mundua asko aldatu da azken urteotan. Telebistarena ikaragarria izan da hizkuntza guztiak aldatze horretan. Oraingo gazte jendea beste mundu batean bizi da, iraultza handia izan da. Betiko problema. Inork

ez du hitz egiten gurasoek bezala eta inoren semeek ez dute hitz egiten norberak bezala. Kultura baserritarretik kultura hiritarrera pasatzerakoan gertatu da hori. Askotan dituzu baserritar giroko gurasoak erabat hiritar diren semeekin. Bi aldaketa horiek medio -munduarena eta gero guregan izan duen eragina- oraingo gazteak ataka batean aurkitzen dira. Jasotako euskara ez zaie egokia egiten egoera guztietarako.

“Komunikatiboaren kontrakoa

ez da akademikoa (...).

Hemen antagonikoak

euskara ona eta txarra dira”

Hortik aparte dago erdararen presioa. Umeei interesatzen zaien guztia ikastolatik kanpokoa da: jokoak, pelikulak eta horiek gehienbat erdaraz etorri zaizkie. Interesatzen zaiena erdaraz datorkie eta hala moduan interesatzen zaiena euskaraz. Behin baino gehiagotan pentsatzen dut: “Hezkuntza izan dadila gaztelaniaz, baina bideojokoak eta horrelako denak euskaraz”. Ez dakit ez ote ginatkeen irabazian aterako. Dena dela, euskara oso hizkuntza bihurria da eta nahiko lan egin

beharko genuke euskara esparru horietara egokitzeko. Baina, hala ere, joan zaitez Azpeitira taberna batera eta Donostiako euskaldunen taberna batera. Bi mundu dira. Problema da ezin dela Azpeitiko basterik gabe txertatu Donostian. Baina nahiago dut gazteek egin dezatela euskara infame bat erdarara pasatzea baino.

Hizkuntzaren kalitateaz kezkatzen garen bakarrak al gara? Gaztelaniarekin, frantsesarekin, ingelesarekin antzeko arazoak izango dituzte ezta?

Bide engainagarria da horrela pentsatzea. Egin ezazu edozein liburu tekniko euskaraz. Hain hizkuntza txikia izanik eta hain gutxi izanda, liburu horrek hizkuntzan duen pisua ezin da konparatu ingelesez, frantsesaz edo gaztelaniaz liburu txar batek (edo joera txar batek) duen eraginarekin. Gaztelaniak, ingelesak eta frantsesak lujo hori izan dezakete; hainbat hiztun, sektore, ghetto erdara txarrez aritzekoa. Gure artean berriz, liburu batek egundoko kaltea egin dezake. Batez ere, idatzizko edo nolabaiteko ofizialtasuna duten kontuetan kontuz! Esan ohi da: “Erdaraz ere gaizki hitz egiten dute alor horretan...” Bai baina, asko dira aizu! Eta bata bestearekin konpentsatzen dute eta hori dena irensteko nahiko indar badaukate eta guk ez. Gutxi gara.

► Euskara batua darabilte idazteko eta maila oso ona daukate.

► Ahozko era jasoan uste du Jaioak arazoa dagoela: “Ikasgelan gaiak aurkezteko esanda, ahoz jasoan aritzeko lanak dituzte. Herriko hizkerak bere doinua, azentua dauka eta hori dena euskara jasora pasatu eta doinuagatik, azentuagatik... galduta sentitzen dira. Hain ondo berba egiten duten gazteek ere jasoan hasten direnean, jarioa, etorria galtzen dute. Askok ahalegintzen badira lortzen dute, baina beti ere berena galduta”. Salto handia dago nonbait ikasleek berba egiten dutenetik euskara jasora.

EGAko azterketan ikasle oso onak ere arazoak izan omen dituzte. Ahozkoa batuan egiteko

eskatu eta euskararekin oso ondo moldatzen diren ikasle batzuek ezin asmatu.

► Gaztelaniaz ez dute oso ondo hitz egiten eta badute horren konplejua.

Nerea Jaioak Lea-Artibai eskualdeko gazteen gabeziak laburbildu dizkigu:

► Euskara jasoa erabiltzen ikasi behar dute, baina daukatena galdu gabe.

► Herriko hizkera eta hizkuntza akatsak bereizten jakin behar dute.

► Badira eskualdean berezko hainbat esamolde, berba, irain... baina galtzen ari dira. Hedabideetan, gazteentzat egindako programetan, ez dituzte horrelakoak entzuten. Gipuzkoa aldekoak bai: “neska katxarroa”... baina “neska peazoa” ez da

ARGIAk honako lanpostuak bete behar ditu

• Argitalpen sailerako

Eskatzen da:

- Erreminta informatikoen erabilpenerako erraztasuna izatea.
- Euskaletza eta euskarazko merkatua ezagutzea.
- Euskara erraztasunez hitz egitea eta, alfabetatua izatea.
- Harremanetarako eta talde lanerako gaitasuna.
- Cidabaimena eta autoa.

• Telemarketinerako

Eskatzen da:

- Erreminta informatikoen erabilpenerako erraztasuna izatea.
- Euskara erraztasunez hitz egitea eta, alfabetatua izatea.
- Harremanetarako gaitasuna.

Kontuan izango da:

- Antzeko lanetan jarduna izatea.

Interesdunek curriculumak, argazkia eta harremanetarako telefonoa bidali urtarilaren 28a baino lehen helbide hauetako batera:

142 Posta Kutxa - 20160 Lasarte-Oria / promozio@argia.com

Aukeraturakoei soilik erantzungo zaie

entzuten. Ez dute entzuten eta ondorioz ez dute erabiltzen. Erabili gabe galtzen ari dira eta horregatik ari dira bertako esatera eta gainerakoen bildumak osatzen.

► Gaztelaniatik hartuta sortzen dituzte hitz edo esamoldeak. Gaztelaniazko "raya" "arraia" da beraientzat. Gaztelaniazkoak hartzen dituzte uste dutelako berenek ez dutela prestigiorik (ez direlako inon agertzen).

Amezketan arduratuta bai, baina kezkatuta ez

Zumadi eskolako Lurdes Larreta zuzendariak eta Agustín Amiano euskara normalkuntzarako arduradun teknikoak esan digute hori. Ikasle denak hitz egiten dute euskaraz -12 urte arteko 100 inguru-, salbuespenik gabe. Euskara jatorra, bizi-bizia, sana, aberatsa, etxekoa darabilte. Eskolan, etxean, kalean erabiltzen dute. Euskara badakite eta dakitena ona da. Hala ere, zortzi urte daramatzate euskararen gaia lantzen. Larretak hitz gutxitan laburbildu digu helburua zein den: "Lehengoa-ri eutsi, zaindu, baloratu eta gero, euskara jaso horren jabe egin". Amianok zera gehitu dio horri: "Dagoenetik ez dugu ezer kendu nahi". Helburua lortzeko ordea, bitartekoak jarri behar eta eskola orduetan egiten duten hainbat ariketa aipatu digute. Ipuinak zein antzerki lanak irakurri eta ikasten dituzte, euskara batuan denak ere. Ikasleek batuan irakurritakoa beren hizkerara moldatu beharko dute, hasieran irakaslearen laguntzarekin eta gero laguntzarik gabe. Alegia, "nik hau erosi dut" irakurri eta "nik hau eosiet" esaten ikasi behar dute. Batuan irakurritakoa etxeko hizkeran azalduko dute gelakideen aurrean, beste maila bateko ikas-
kideen aurrean edota gurasoen aurrean. Ahozko-
tasunari garrantzia handia eman diote Zumadi esko-
lan, jarioa landu behar da, jendaurrean hitz egiten
jakin behar da. Amezketako eskolako bi irakasleek
arantzatxo ere aipatu digute: hitanoaren galera.
Mutilek beraien artean txiki-txikitatik egiten dute
hika, baina neskek ez beraien artean eta ezta muti-

lei ere. Mutilak hikako forma trake-
tsak erabiltzen ere hasi dira, hala
nola, esaldi subordinatueta hika
erabiltzen. Batua, jaso, hitanoa,
herriko hizkera... hizkeraren alda-
ra mordoaren artean nahasmena
sortzeko arriskua dagoela badakite
irakasleek eta duela gutxi hainbat
erabaki hartu dute bakoitzaren era-
bilera esparruari dagokionez:

► Euskara jasoaren erabilera: egoe-
ra bereziak sortuko dituzte ikasleek
ahozko euskara jaso erabili deza-
ten. Ikasgaietako hainbat testu
mota aukeratuko dute horretarako.
Irakasleak euskara jasoan arituko
dira azalpen orokorrak emateko
eta egoera informaletan bat-bate-
kotasunari lekua utziko diote.

► Hikako jaso: idatzietan eta ira-
kurgaietan erabiliko dute. Beraien artean hika era-
biltzea bultzatuko da, baina irakasleek zuka egingo
diote ikasleek. Irakasleek berriz, hika egin ahal
izango diote hainbat egoeretan, beti ere, bi aldeak
eroso sentitzen badira.

Santurtziko ikasle akonplejatuak

Axular institutuko gazteek ari gara, 12 eta 18 urte
artekoez. 380 ikasle dira, denak D ereduan ari dira
ikasten, baina Gotzon Bilbao eta Ramon Garate
irakasleek aitortu dutenez, ikasleek barneratuta
dute ez dutela hain ondo hitz egiten euskaraz.
Esate baterako, lekeitiar gazteekin alderatzen dute
euren burua eta ez omen dute berdin hitz egiten.
Bilbao irakasleak esan digunez, euskara maila ona
dute, beraiek uste baino hobea; hori bai, idatziz
hobeto moldatzen dira ahozkoan baino. Batuan
hitz egiten dute eskolan, irakasle guztiak ez dira
bizkaitarrak eta bizkaiera batua landu gabe dauka-
te.

Ikasleak euskara batuan aritzen direla esan
dugu. Alabaina, zoritxarrez, erabileraren maizta-
sun kontuak aipatu behar hemen. Santurtzin eus-
kara entzutea da arraroa. Axularlari ikasleak ez dira
bereziak eta hauek ere gaztelaniaz egiten dute
kalean, etxean eta baita eskolan ere. Guraso
batzuek gehiegi pentsatu gabe matrikulatzen
dituzte D ereduan haurrak eta motibazio gutxi
izaten omen dute ikasle horiek euskaraz aritzeko.
Motibaziorik ez eta inguruak ere, motibatze-
ko laguntza handirik ez die ematen. Ikasle zahar-
renak ohartzen omen dira euskaraz egiteak duen
garrantzia. Ikasle ohiek kalean topatutako irakas-
leak euskaraz egiten diote.

Urtxintxa Eskolaren izenean hitz egin digun
Jaime Altunak aipatu du lehenxeago kontzientzia
eta hizkuntzaren erabileraren arteko loturaren
zalantza. Haurrak, gazteak euskararen balioaz
jabetu behar du hizkuntza hori erabiltzeko? Dau-
kan euskara maila daukala ere, ezin gozatu euska-
rarekin? ■

A portrait of Olatz Arrieta, a woman with short dark hair, wearing a red scarf and a dark jacket. She is looking slightly to the side with a serious expression. The background is a blurred interior space with wooden railings.

Olatz Arrieta

• PERTSONAIA •

New Yorketik...

EITBk AEBetan duen euskarazko berriemaile da Olatz Arrieta. Munduko herrialderik indartsuena omen den hartatik jarduten du, amerikarren estilo zuzenean. Hainbat berri kontatu dizkigu irrati eta telebista bidez. Tartean, Irailaren 11ko eraso, edo *Euskaldunon Egunkariaren* itxieraren kontra New Yorkeko euskaldunek NBERen egoitza atarian egindako protesta. Euskarazko ahotsa etxe orratz, NY polizia eta taxi hori artean.

MIEL A. ELUSTONDO
Argazkiak: Dani Blanco

«Atzeritar sentitzen ez naizen egunean etxera itzuli beharko dut»

"Munduko herri boteretsuena" omen dira AEBak. Hala da esaera. Ez dakit egia den ere. Dena dela, zerk egiten ditu "boteretsuen"?

Klixea baino areago da hori. Boterea nola definitzen den ere bada gorabehera. Zeure nahi eta interesak besteri ezartzeko ahalmena baldin bada, AEBak dira boteretsuen. Ekonomia aldetik, denik eta merkaturik handiena dute, oker ez banago. Indar militarari eta honen sofistikazioari dagokionez, berriz, AEBak dira lehenenak. Uste dut ondo esanda dagoela "munduko herrialderik boteretsuena".

Horrek zu berriemaile boteretsuen egiten zaitu?

AEBek oso presentzia handia dute munduan. Horretan dudarik ez dago. Gainera, munduko albiste agentzia handienak anglosaxoiak dira: *Reuters* eta *Associated Press*; britainiarra lehena eta amerikarra bigarrena. Kontuan izanda albiste agentzia hauek ezartzen dutela eguneroko albiste menua, AEBei dagozkien horietako asko eta asko. AEBek munduan duten esku hartze handia ere hor dago. Azkenean, AEBetako berriemaileak ez gara inportanteagoak, baina presentzia handiagoa izaten dugula ezin ukatu.

Are gehiago joan berri den urtean, hauteskundeak izanda AEBetan. Hemen izan balira bezalaxe jardun dute hedabideek: Ohio, Florida, Kalifornia, New Jersey... Astigarraga, Martutene, Loiola baino ezagunago egin dizkigute. Zoratuta gaude...

Ba bai.

Ez al da desproporzionatua?

Desproporzionatua? AEBek munduan duten presentzia ere halakoxea da, oso handia. Jakina da herrialdeak esku hartze handia duela munduan, eta bertako hauteskundeek eragin handia izango dutela batean eta bestean. Frantziak ere badu eraginik, baina leku jakinetan. AEBek, berriz, leku denetan. Horregatik hango hauteskundeek garrantzia. Aurten, oraindik eta handiagoa, Irakeko kontuagatik. Bushen atzerri politikak munduan sortu duen ezinegona, haserre eta kezka ere ez dira txikiak izan. Denok jakin nahi genuen Bushen beste lau urte egingo zituen presidentetzan. Irakeko gerrak eragin zuen espektatiba handi hori.

Atzerri politikari dagokionez, alde handia izango al litzateke errepublikarrek ala demokratek irabazi? Nik dakidanez, presidente denek egin ohi dute gerra...

Bushen plataforma ikusi, Kerryrena ikusi, ez zegoen alde handirik. Han —hemen bezala, nonbait—, "talantea" zen kontua. Kerryk, adibidez, Iraken, "nazioartearen parte hartze handiagoa" proposatzen zuen. Baina jakina da nazioarteak Iraken ez duela sartu nahi. Kyotoko protokoloa dela eta, beste gai garrantzitsua bat, AEBek ez zuten hura berretsi, eta gai horren inguruan, askok demokratek bestelako jarrera bat hartuko zutela espero bazuen ere, Kerryk gai hori ez

Nortasun agiria

Olatz Arrieta Astigarragako Gaztañaga etxeko alaba da, nahiz eta Donostian jaio 1971n. Kazetaritza ikasi zuen eta horretan jarduteko egokiera izan du. 1997an heldu zen New Yorka, nazioarteko politikan sakontzeko asmotan. Masterra egin eta bertan geratu zen, Euskadi Irratiko berriemaile lanetan, besteak beste. 2000. urteaz gero da EITBk AEBetan duen ordezkaria. Euskal Herrira etorri eta betiko eztabaidan murgildurik harrapatu gaitu. Gaitz erdi, aldatzen ari omen gure gizartea, amerikartzen, bateko lanordu jarraikia eta besteko *shopping mall*ak direla tarteko.

zuela ukituko esan zuen... Eta berdin, nazio-
arteko beste hainbat gaitan.

**Zer diote AEBetako bizilagunek Bushen atzerri
politika erasokor horri buruz?**

Asko oso haserre daude. Lehengo batean izan
nintzen lagun batekin, Bartzelona inguruan
jaioa eta Gerra Zibilaren garaian AEBetara
alde egin zuena. Askotan etortzen da Bartzel-
lonara baina, azkeneko aldian, gehiago ez zela
itzuliko esan zuen; Bartzelonara, alegia.
Demokrata baino ezkerago da, ezker mutu-
rrekoa AEBetan, Ralph Nader-en aldekoa,
baina sekulako eztabaidak izan zituen Bartzel-

**“Errepublikarren
konbentzioan
leku berezi bat
zegoen
kazetarietzat:
doan mozten
zuten ilea, doan
masajeak...”**

lonako senideekin. Oso gaizki hartu zuten,
amerikarra delako. Bera Bush izango balitz
bezala hitz egin zioten, eraso batean. Kontua
da guztien artean oso mindu zutela, eta ez zela
gehiago etorriko erabaki zuela.

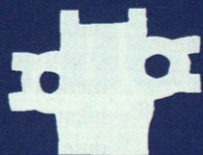
**Hauteskunde kanpainan ikusi zintugun, errepu-
blikarren konbentzioan, eta demokratenean...
Biak ere antzeko, ala?**

Bai, baina errepublikarrena hobeto antolatuta,
hala ere.

Horregatik irabazi zuen Bushen?

Diru gehiago zeukalako irabazi zuen. Adibi-

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Estatu Batuetan
lana barra-barra
dagoelako duzu
geratu beharra.
Sentipen bat baduzu
zuk kezka bakarra
berdin da sentitzea
han atzerritarra,
etxean sentitzea
litzateke txarra.

Aitor Mendiluze

bertara, ezkontzeko eskubidea dutelako. Marihuana dela eta ez dela, askoz ere askatasun handiagoa dute Kanadan. AEBetako ezkerrentzat ere, paradisu moduko bat da Kanada. Hala ere, auzoen artean ohi denez, maitasun-gorrotoko harremana dute bi herriek: estatubatuarrek uste dute kanadarrak tontoak direla, eta alderantziz. Hauteskunde ondoko giro horretan, kanadarrek web gune bat jarri zuten: *marryanamerican.com*. "Ezkon zaitez estatubatuar batekin". Web horretan, eskatzen zituzten estatubatuar batekin ezkondu eta Kanadan babes emateko boluntarioak, alegia. Txantxak gorabehera, egia da Kanadako emigratio departamenduak duen web orrian, hauteskunde biharamunean hiru halakotu egin zirela Kanadara joateko behar ziren agiriak buruzko galdera eta informazio eskeak. Kanadarrek oso ondo pasatzen dute estatubatuarren kontura. Esate baterako, kit bat saltzen ari dira Europara datozen estatubatuarrentzat: elastiko bat Kanadako banderarekin, "Canada" inskripzioarekin, eta txapa txikiak "I am Canadian" eta antzeko testuekin, Europan trankil ibiltzeko, Kanadako biztanleek munduan duten irudi ona baliatuz.

New Yorken gutxitan gertatzen zaizkizu euskaldunak albiste iturri...

Gutxi daudelako, batez ere: 3.000 dira New Yorken. Hemendik hara doan jende asko ere, profesionalak dira, sei bat hilabete pasatzen dituzte han, bi hemen... Ez dute hango euskal etxearen giroan sartzeko asmorik ere. Mugimendu handia dago handik hona, erraz komunikatzen dira Euskal Herriarekin eta, beraz, ez dute hango euskaldunekin bat egiteko beharrik sentitzen. Ez da lehengo zera hura: hogeita hamar urte etxera etorri gabe!

Gutxi izanda ere, ekimen handiko dira, inola ere. Ikustekoa zen, Emilia Doyaga bat, NBERen egoi-

dez, errepublikarren konbentzioan hobeto tratatzen zituzten kazetariak, eta AEBetan kazetariak hemen baino "botere" handiagoa dute. "Kazetariakin kontuz beti!", han. Errepublikarrek New Yorken egin zuten konbentzioan leku berezi bat zegoen kazetariarentzat: bertan, doan moztzen zuten ilea, doan zuten makillajea, doan masajeak... Demokratenean, Bostonen, ez zegoen horrelakorik eta, gainera, konbentzioa ez zegoen New Yorkekoa bezain ondo antolatuta. Errepublikarrek diru gehiago eta eskarmentu handiagoa zuten.

Hauteskundeak eta gero, bertako biztanle zenbait, ezagunak batzuk, Kanadara bidea hartzekotan omen ziren, Bushen beste lau urte ezin eramanez...

AEBetan, krisia dagoen gutzietan, horixe dute irtenbidea bertakoek: edo Mexikora edo Kanadara. Vietnamgo gerra garaian, Kanadara joan ziren. Orain ere, ejertzitotik desertatu dutenak Irakeko gerrara ez joatearren, Kanadara joan dira. Kanada beti izan da aurrerakoiago. Homosexualak ere hainbat joan dira

Irailaren 11ko ondorioak

"Irailaren 11koa gertatu zenean urtebete neraman telebistarentzako lanean. Albisteak kontatu behar zen, eta ondo egin behar zen. Lan egiteko egoera, berriz, oso zaila zen. Ordu pilo bat egin genuen zuzenean, lo gutxi eginez. Hirian zegoen giroa ere berezia zen. Albisteak eman genuen, baina Irailaren 11ren ondorio guztiak ez ditugu ikusi oraindik, Irakeko gerra eta beste".

tza aurrean, *Egunkaria* itxi zutenean...

NBERen aurrean bildu zirenean, gauza handia izan zen, ze han kontzentrazioa egitea ez da batere erraza, hainbat baimen behar dira, aseguru poliza ordaindu, manifestariak ezer puskatu edo hondatzen badute antolatzaileek ordaintzeko. Lan handia da, baina mugitu ziren eta lortu zuten. Denok joan ginen egun hartan. Zazpi urte daramatzat han eta aurretik sekula ez nuen ikusi euskaldunekin zer ikusia zuen zerbaitegatik egindako manifestazioa. Huraxe, lehenengo, nik dakidanez.

Irailak 11ko berria izan al da egundo eman duzun albisterik latzena?

Munduan oihartzun handien izan duena eta gehien errepikatu dena, bai, dudarik gabe. Ondorioak ere halakoxeak izan ditu. Nik gehien errepikatu dudana hitza izan da "Irailaren 11". Hala ere, niri asko gustatzen zaizkit gizarte albisteak. AEBetan pila sortzen dira horren ingurukoak, baina bestelakoak nagusitzen dira: Irailaren 11koa, Irakeko gerra... Baina, adibidez, Irailaren 11ko erasoaz gero eta Irakeko gerra hasi bitarteko denbora tarte hori oso interesgarria izan zen; alegia, nazioarteko politikan mugimendu handiak gertatu ziren aldi horretan. Gerra Hotza amaitu zenetik egon ez diren mugimenduak: bateko aliantza, besteko elkarriketak, NBE, nazioarteko legeria... oso momentu berezia izan zen, historian jasoko den momentua, nire ustez. Orduantxe ikusi zen AEBek duten botere handia, eta presidente bat, botere militar handi hori eragozpenik gabe erabiltzeko prest zegoena. Izan ere, Gerra Hotza amaituta, ematen zuen dena polit izango zela, blokerik gabe, denak harmonian... baina errealtatea bestela etorri da.

Iraken hildako soldaduen kutzak hegazkinean sartzen zituztela erakutsi zuten argazkiek. Mingarriak estatubatuarrentzat...

Bai. Hildakoetan norberarenak dira beti inportanteak. Telebistan hemen ikusten diren irudiak eta hangoak zeharo ezberdinak dira. Inba-

Estatubatuarren errudun sentimendua

"Indibidualistak dira, oso, estatubatuarrek, baina, gero, mordo dago munduan sakabatatuta, laguntzen, Hego Amerikara joaten direnak eta! 'Gure gobernuak Hego Amerikako gobernuak lagundu die, eta begira zer egin duten hauek. Ni, nire gobernuak egindako okerra zuzentzen saiatuko naiz', diote, errudun sentitzen dira. Palestinan ere estatubatuar mordo dago, palestinarrei laguntzen. Duela urtebete, asentamendu juduak egiten ari zirela, neska bat hondeatzeko makina baten parean jarri zen... eta makinak zapaldu egin zuen! New Yorkekoa zen neska. New Yorkeko unibertsitatean nirekin ikasi zuen lagun bat Arafatekin egon zen, setiatu zutenean. Lagun hori judua da! Orain Palestinako neska batekin ezkontu dago. Bera ez dago ados AEBetako gobernuak egiten duenarekin, ez du gobernu horren alde botorik eman; hortaz, bere kasa saiatzen da, egoera konpontzen".

sioa hasi zenean Washingtonen nengoen. Irudiak ikusi nituen telebistaz. Hotelera joan, BBC World ikusi eta irudiak bestelakoak ziren. AEBetan ez dute hildakoen irudirik telebistan emateko ohiturarik, ezta auto istripuan hildakoenak ere. Edo Asian gertatu berri den hondamendia dela eta, gorpu pila ikusi dut hemengo telebista irudietan. Han ez da horrelakorik erakusten. Ez da erakusten eta, Iraken kasuan, erakustea interesatzen ez bazaizu, are gutxiago. Irakeko jendearen sufrimendua ez da iristen AEBetako komunikabideetara. Euren hildakoak besterik ez dituzte buruan.

Nork agintzen du AEBetan?

Chomskyren arabera, multinazionalek. Enpresak asko agintzen dute, indar handia dute.

Lehen esan duzu Bushen hartzen dituela erabakiak, baina ematen dioten informazioaren arabera...

Hala da, eta horixe da egiten dioten kritiketako bat. Alegia, alde bakarreko informazioa besterik ez duela jasotzen. Bush kanpora ateratzen denean, AEBetan edo atzerrian, ez du manifestaziorik ikusten behin ere. Egunkaririk ere ez du irakurtzen, telebistarik ez du ikusten... manifestazioak, adibidez, Bush ibiliko den parajeetatik hainbat miliatara egin behar izaten dira. Interes ekonomikoek pisu handia dute AEBetan. Irakeko gerra dela eta, petrolioaren konexioa oso handia da. Afganistanen ere petrolio ez dabil aparte. Kaspio itsasoan dagoen petrolio ustiatzea da kontua, eta badirudi Afganistanen barrera egin nahi dutela hori. AEBetako gobernuarentzat, enpresen interesak nazio interesak dira. Han senatariak eta alderdiek hainbat diru jasotzen dute enpresetatik. Gero, lege bat pasako dute, leihoz guztietan gortina berdeak jarri behar direla agintzen duena, adibidez. Hurrena, hasten zara ikusten lege horren alde boto ematen duten gortina berdeak egingo dituen enpresa horretatik jasotzen dutela dirua. Enpresak indar handia dute. Agindu, gobernuak agintzen duela uste dut, baina demokratik izan, errepublika-

aldizkariak euskaraz

guztion neurria

guztion neurria guztion neurria guztion neurria

ARGIA

GAZTETXULO

PURBETZ

Luma

ELHUYAR

● Olatz Arrieta

rrak izan, norabide bat bera da AEBetan. Nik ez dut uste han aldaketa handirik sekula ikusiko dugunik. Bi alderdiak antzekoak dira, eta sistemaren inguruan ez dute alderik.

Estatubatuarrak Europa aldera etortzeko duten kit-a aipatu duzu lehen, kanadar kit-a, alegia. Zein izango genuke guk AEBetara joateko "oinarrizko kit" a?

Interesgarria da hango historia ezagutzea, ze gaur egungo sisteman indarrean diren jarrera asko historiatik datoz: erlijioari lotuta daude, adibidez. Edo atzerri politika erasokor hori, berriz, bertako konstituzioan ageri da: "Munduan duten misioa"ri lotuta dago. Uste dute munduko herrialderik onenean bizi direla; penatan dira, besteek ezin dutelako beraiek bezala bizi. Konbentzita daude horretaz! Munduko herrialderik onenean bizi direla, eta beraien sistema esportatu egin behar dutela, eta, behar izanez gero, armen indarrez. Gure ustez inperialismoa bada ere, haien arabera misio mesianikoa da. Historia kontuagatik da: duela 200 urte joan ziren hara europarrak, kolonia zen hura, beraien erlijioagatik pertsegituta joan ziren haraino...

Nola ikusten duzu zeure burua gizarte horretan? Atzeritar, erabat atzeritar. Beharbada horregatik ulertzen ditut hemen dabilzan

atzeritarrak. Hura oso ezberdina da. Italiar batekin hizketan hasi, frantses batekin... eta beti dago zer edo zer europarra dena. Ez dakit Europako Batasunik den, ala ez den, baina badago kultura modu bat, hangoaz ezberdina: ez hain indibidualista, gobernuak premia handiena dutenak lagundu behar dituela sinestarazten diguna, natura babestu egin behar dela dioena, dirua ez dela munduko gauzarik inportanteena esaten duena, lanean 100 mila dolar irabaztea baino inportanteago dela bi hilabeteko oporrak izatea... Kontu horiek europarrak dira, edo hangoak ez behintzat. Horiek horrela, atzeritar sentitu behar ba AEBetan! New Yorken gutxiago, atzeritar pila dago eta bertan. %35 bat atzerrian jaiotakoak gara hirian. Atzeritar sentitzen ez naizen egunean etxera itzuli beharko dut, berriemaile izateko gaitasuna galduko nuke. ■

Olatzen AEBak

Zazpi urte daramatza Olatz Arrietak AEBetan. Badu bertako jendearen eta bizimoduaren berri. Hauexek dira estatubatuarren erradiografia egitean, Arrietak aipatu dizkigun hitz klabeak:

✓ **JAUNGOIKOA:** leku guztietan dago, baita dolarretan ere. Asko aipatzen da, eta politikan ere bai. Oso erlijioso dira estatubatuarrak.

✓ **DOLARRA.**

✓ **KULTUR ANIZTASUNA:** gehienak angloak dira, baina populazioaren %40-%50 atzeritar jatorrikoak dira, hispanoak, asiarrak... Guk dugun estatubatuarraren irudia angloarena da, baina bertako askok beste jatorri batzuk dituzte.

✓ **MILITARRAK:** Presentzia handia dute gizartean. Errekutatze zentroak daude leku guztietan. Seguru da senideren bat militarra duen norbait ezagutuko duzuna.

✓ **AUTOA:** garrantzi handia du AEBetan, baita gizartea antolatze moduan ere.

✓ **POBREZIA:** pobre asko dago. Gobernuak ez du behartsuei laguntzeko "sarerik". Han, behea jotzen duenak benetan jotzen du hondoa. Ez dago osasun zerbitzu publikorik, langabezia laguntzarik...

✓ **INDIBIDUALISTAK.**

✓ **BANANDUTAKO FAMILIAK:** beti ari dira "nire aitordea", "nire amordea"...

✓ **DISTANTZIAK.**

Bertso

urtarrilaren
22^{an}

Donostia
Kursaal
Aireto nagusia
18:00

Araeta
21:00

Eguna

2005

Sarreraren erreserbak:
(0034) 943 21 77 98
(0034) 943 31 40 31
www.bertsozale.com

Antolatzaileak:

Euskal
Herriko
Bertsozale
Elkartea

Kultur eta Turismo Ekaritza
Centro de Atención y Turismo

Laguntzailea:

ARGIA
Euskal Herriko Asteak

Zementua auzotik itsasora

Zementu hitzak ez ditu gure belarriak dilindan jartzen. Hotza, gogorra, grisa... hori guztia da zementua, baina ezin ukatu bere funtzioa ederki betetzen duenik eta eraikuntzaren historian sekulako garrantzia izan zuenik, batez ere zementu artifiziala edo porlana sortu zenetik.

Material hau XX. mendeko eraikuntzaren errege izan zen eta honen inguruan oligopolio boteretsua sortu zen. Euskal Herrian Portland eta Rezola bezalako enpresak prozesu honetan murgildu ziren, hain zuzen, azken honen eragina itzela izan zen inguruko azpiegitura, nautika eta itsaso bidezko merkataritzan ere. Itsasoa eta zementuaren arteko harremana jorratzen du urtarilaren 30a arte Museum Cementos Rezola-n dagoen erakusketak.

URKO APAOLAZA
Argazkiak: Dani Blanco

BAT NAZIONALA ERREPIDEAK alderik alde gurutzatzen du Donostiako Añorga auzoa, aspaldi honetan iskanbila dezente sortu da errepide honekin gainera, auzoa bitan zati-

tzen baitu. Añorgara ailegatzen den edonork ikusiko duen lehen gauza errepidearen alde batean dagoen fabrika handia da, Cementos Rezola lantegia, bere produktuaren marketing ezin hobea eginez, fabrika guztia zementuz eraikia baitago. Baina lantegia bakarrik ez, honen ondoan jaso diren beste eraikinak ere

zementuzkoak dira: etxeak, eliza, kirol zelaia... Badirudi zementuzko elurra egin duela leku honetan.

Dena den, honek badu bere azalpena, beste leku askotan bezala, enpresari batek lantegi txiki bat eraiki zuen, negozioak gora egin eta lantegi txikia erraldoi bihurtu zen, langileen-tzako etxeak, eskolak, eliza, kirol elkarteak, ile-apaindegia... eraiki ziren orduan eta enpresaria auzoko mezenas bilakatu zen. Hori dugu Añorga eta hori dugu Rezola. Nolanahi ere, bertako gazte eta bizilagunen aldarrikapenengatik eta sortu ziren ekimen sozialengatik eza-guna da auzoa, dena ez da grisa Añorgan.

Hormigoizko museoa

Museum Cementos Rezola-ra hurbildu garenean ez gaitu harritu hormigoiz egin dagoela ikusteak. Lehengo eskola zaharrak zeuden eraikina birmoldatu eta abangoardia itxurako museoa sortu zuen Rezola enpresak bertan. Jarduera honekin, bertako industriaren ezagutza handitu eta memoria historikoa berreskuratzea nahi izan da, eraikina horretara dago bideraturik eta zementuaren historia ere leku nagusia izan ohi du bertako erakusketetan.

Museoa ez da handia, baina leku murrizta izanik ere, probetxu handia atera diotela diru-

Gezurra badirudi ere, zementua oso loturik dago itsasoarekin. Produktu merkea izanik, garraio bideek asko baldintzatzen zuten azken prezioa eta itsaso bidezkoa zen egokiena, zementua merke eta ugari garraiatzeko

di. Albo batera geratzen den gela txikian auditorio txukuna aurki dezakegu, proiektzioak edo hitzaldiak egiteko espresuki egin. Barrurago sartu garenean, areto zabalarekin egin dugu topo, zementuari buruzko behin

betiko erakusketa jasotzen da bertan: zementuzko industriaren historia, lantzeko prozesua, ingurumena, arkitektura... Horretaz gain Rezola familiari buruzko atala ere badago, enpresak izan dituen gorabeherak kontatuz. Jose Maria Rezolak 1850ean, Añorga Txikin zegoen irina egiteko errota harria txikitzeko moldatu zuen, Arteagakobizkarra izeneko harrobian zegoen harriaz baliatu zen horretarako, kalitate handikoa. Enpresaren fundatzailea hil zenean bere semeek hartu zuten honen gidaritza, XX. mendean porlana egiten hasi ziren labe bertikalen bidez eta hortik aurrera estatu mailako "kartel" handi batean parte hartu zuten, sekulako dirutza irabaziz. Fabrika 600 langiletik gora aritu izan ziren lanean eta datu bitxi bat ere aurkitu dugu:

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

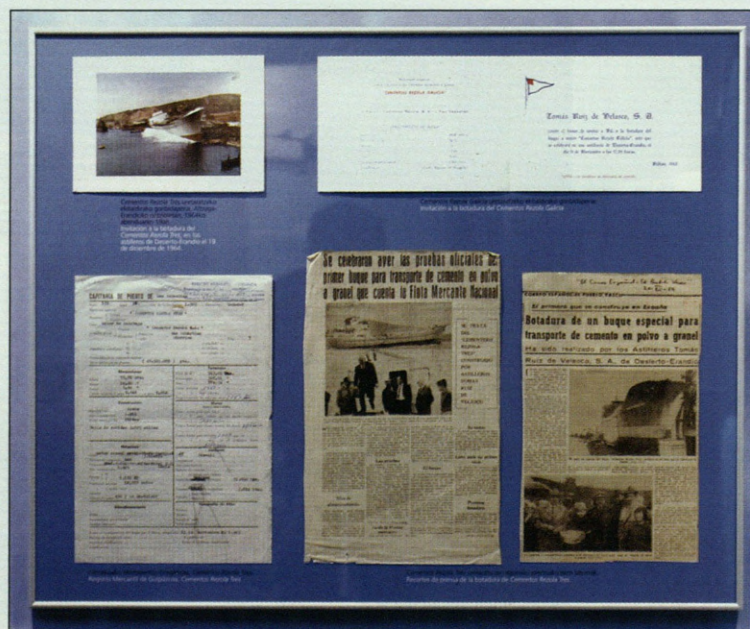
Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

hauetako langile bakoitzak 1919an 6 pezeta-ko jorнала irabazten zuen.

Zementua itsasoan zehar

Baina gure arreta, aretoaren erdialdean dagoen biribil formako beste aretoak erakarri du, bertan erakusketa bitxia aurkeztzen da, Rezola enpresak itsasoarekin izan zituen erlazioak azalduz. Gezurra badirudi ere, zementua oso loturik dago itsasoarekin. Produktu merkea izanik, garraiobideek asko baldintzatzen zuten azken prezioa eta itsaso bidezkoa zen egokiena, zementua merke eta ugari garraiatzeko. Ez da kasualitatea, lantokia itsasotik hain hurbil kokatu izana, Antiguu auzoan ere bazuen erakina bat eta bertatik trenbidea egin zuten Donostiako porturaino.

Izan ere, 1953ra arte, Donostiako portutik zementua eta ikatza itsasoratu zitezkeen eta Rezolak bertara eramaten zuen bere produktua, idi gurdiz eta lurrin kamioien bidez, 1905ean trenbidea egin zen arte. Zentzu honetan, paneletan aurkitzen ditugun argazkiak ikusgarriak dira, Donostiako portu guztia zementua zeramaten barrilez beteta aurki dezakegu –barril hauek berreskuratu egin behar izaten zituzten, garestiegiak baitziren–. Donostian inoiz itsasoratu den itsasontzi handiena *Añorga* izenekoa da, enpresak 1916an erosi zuen eta sekulako ikusmira sortzen zen itsasontzia portura sartzeko garaian, itsasgora aprobetxatuz egin behar izaten zuten manio-*bra* hau. Flota propioa sortzeko bidean, urte batzuk beranduago beste bi itsasontzi erosi zituzten, pakebote bat eta *Nuestra Señora del Carmen* izeneko goleta, baina azken hau itsasoa-*re* irentsi zuen, Gijón parean hondoratu egin zen bi tripulante berarekin eramanez. Itsasoaren beste aurpegia ikusi ahal izan zen orduan.

Erakusketa pausoz pauso ikusteko antolatuturik dagoen arren, begiak beste norabait joan zaizkigu momentu batean, izan ere, ezin izan dugu saihestu itsasontzi handi baten maketari arreta berezia jartzea; Donostiako portuan nola demontre sartuko ote zen galdetzen diogu gure buruari, baina erantzuna laster aurkitu dugu. Itsasontziak *Cementos Rezola Galicia* izena zuen eta Pasaiaiko portuan itsasoraten zen, ez Donostiakoan. Ahizpa bikia ere bazuen *Cementos Rezola Tres* izenekoa, biak 1960an egin zituzten, estatu mailan solteko gaiak garraiatzeko lehen itsasontziak izan ziren eta Pasaian leku bat erosi behar izan zuten Donostian sartzen ez zirelako.

1970etik aurrera Cementos Rezolak ez zuen itsasontzi gehiago erosi, zituen ontziak saldu eta zementua ontzi handiagoak pleitatu ezportatzen hasi zen. Garai baten bukaera izan zen, itsasoa bigarren mailako bihurtu zen orduan, baina enpresaren nortasunaren parte izaten jarraitu zuen hala ere, bere anagramak daraman aingura da horren lekuko. Gu museotik irten gara, egun argia da, baina euria ari du eta zementuaren kolore gris artean ilun ikusten dugu zerua. Nork esango luke hormigoizko pareta horien atzean itsaso urdinaren kolorea aurki zitekeenik? ■

Exiliatuen garraioa

1936ko gerrak arlo guztietan eragin zuen, gerra totala izan zen eta horrek errekurso guztiak erabiltzera behartu zituen bi bandoak. Rezola enpresa ez zen eragin honetatik kanpo geratu, tropa frankistak Donostian sartzear zirela, bataiatu berri zituen bere bi ontziak *Cementos Rezola I* eta *Cementos Rezola II* –lehen *Añorga* eta *Añorga Txiki* izenez ezagunak–, enpresaren baimenik gabe bereganatu eta erbestera zihoan jendez bete zituzten. Norako bidean zihoazen jakin gabe itsasoratu ziren ehunka lagun bi ontzi hauetan, frankisten errepresiotik ihesi. Gestio diplomatiko zenbaiten ondoren enpresak hauetako ontzi bat berreskuratu ahal izan zuen, baina bestea La Rochelletik Ingalaterrara bidali zuten eta 1939an gerra amaitu zen arte ezin izan zuten Donostiara ekarri.

Gaur, bi ontzi horien argazkia ikusterakoan, ezin dugu imajinatu nolako sufrimendua pasatu behar izan zuten hauetan sarturik erbestera joan ziren horiek. Argazkian bi bandera espainiar ikus daitezke Cementos Rezola ontzien brankan eta txopan, Bigarren Mundu Gerra zela eta, herrialde neutral batekoak zirela adierazteko ipini zituzten hor, baina paradoxa dirudienik ezin ukatu, urte batzuk lehenago zertarako erabili ziren jakinda behinik behin.

Poliki zerbitzatu, faborez

Egungo munduaren abiadurak gure bizi-ohiturak egokitzen behartu gaitu, bereziki, jateari dagokienez. Aldaketa hauetaz ohartzeko nahikoa da jateko eredu berri batzuek *fast food* edo janari azkarak hartu duten indarra ikustea. Honen aurrean, *Slow Food* –janari geldoa– elkarrekin teak “ekogastronomia” eta galtzen ari den bizimodu lasaia sustatzen ditu.

JON TORNER

GURE BIZIMODUARI abizena jarri beharko bagenio, ziurrenik “presa” hitza aukeratuko luke askok. Gero eta azkarrago mugitu gaitzek eta elkarren artean komunikatzeko gero eta bitarteko gehiago dugu. Hala ere, sarri menperatzen gaitu desio dugun leku guztietara ezin iristearen sentipenak. Giza harremanak pobretuz omen doaz. Eta erosotasunaren mesedetan, eskura ematen diguten hori onartu ohi dugu sarri, bestelako alternatibarik badagoen arren. Horren adibide gero eta arrakasta handiagoa duen *fast food* –janari azkarra– delakoa da. Presaka bizitzeak presaka jatea eskatzen baitu. Globalizazioaren ikur handienetakoak diren McDonalds eta gisakoak bazter guztietan ari dira agertzen eta bertan ahoratu ditzakegun hanburgesek eta osa-

sunari zein mesede kaskarra egiten dioten badakigun arren, sarri erortzen gara euren hatzparretan. Dena den, honek guztiak kontrako efektua ere sortu du, gero eta herritar

Menuak

Slowfood.com web gunean mundu osoko herrialdeetako jakiez osatutako menuak topa ditzakegu: Vietnam, Maroko, Egipto, Bolivia, Brasil, Suedia, Irlanda, Italia eta abar agertzen dira zerrendan. Gutako askorentzat “Bartzelonako menua”, “Andaluziako tapak” eta “Borgoinako bazkaria” izango dira ziurrenik ezagunenak. Aurreneko menua ondorengo hau da: ogia tomatearekin, espagetiak arrainarekin, ahatea madariarekin eta arroz budina karameluz estalita. Andaluziako *Slow Food* menua beste hau da: orburuak saltsan, patatak ozpin, atun, tipula eta perrexilarekin, ganbak pil-pil erara eta ogia urdaiazpiko, baratxuri eta tomatearekin. Azkenik, Borgoinako menua hau da: patata gainerretuak, tortilla roquefort gaztarekin, barazkiak ozpin-oliotan eta sagar tarta. Edateko berriz, *Slow Food* elkarteak Italiako hainbat ardo gomendatzen ditu bere web gunean.

Piazza di Spagna-ko McDonald's hark sortu zuen mugimendua

1986an, Erromako kaleetan zehar pasiatzen ari zela, Carlo Petrini Espainiako Plazan Mc Donald's bat ireki zutela ohartu zen. Soziologo italiarra izugarri haserretu zen hura ikustean eta jatetxeak ateak itxi zituen arte ez zen gelditu. Zeregin horretan murgilduta zegoela hainbat lagunekin jarri zen harremanetan eta horiekin eginko bilkura batean jaio zen *Slow Food* mugimendua, eta apur bat geroago, *Slow City* ekimena.

Slow Food eta *Slow City* delakoan logoa barraskilo bat da, Petrinik dioen moduan, "geldoa izateaz gain jan egin daitekeelako". Bere hitzetan, globalizazioa eta haren ikur handienak diren McDonald's eta antzekoak lekuan lekuko errezeta ugari desagerrarazten ari dira. Adibide moduan, Italiako jatetxe batean gertatu zitzaiona kontatzen du Petrinik. Zerbitzariak zaporerik ez zuten piperrak ekarri zizkion eta bera nagusiarengana joan zen azalpen eske. Honek, beraiek jada piperrik ez zutela landatzen esan zion, merkeagoa zelako Holandatik ekartzea. Petrinik, orduan, negutegietan zer zeukaten galdetu zion jatetxeko nagusiarri. "Tulipanak", erantzun zion honek. Idazle eta soziologoaren iritziz, "horixe da globalizazioa".

antolatzen dituzte. Sarri, gainera, elkarrekin bazkaltzen dute. Bakoitzak prestatuturiko plater desberdinez gozatzeko aukera izateaz gain, lagun giroan bazkaltzeko parada dute horrela. Carlo Petrinik dioen moduan, "zaila da bakarrik jatea baino zerbait tristeagoa imajinatzea".

Bra: aurreneko "hiri geldoa"

Slow Food mugimenduaren sustatzaileek otorduez haratago doazen hainbat ekimen bultzatu dituzte. Horietako bat *Slow City* edo hiri geldoak delakoa. *Slow City* izendapena 50.000 biztanle baino gutxiago dituzten Italiako 35 hirik daukate jada. Udal agintarien ekimenez, hiri horietan presarik gabe bizi ahal izateko baldintza egokiak bilatzea helburu duten hainbat neurri hartu dira. Izendapena lortu zuen aurreneko hiria Bra izan zen eta bertan, besteak beste, dendak ostegun eta igandeetan itxita egoten dira, erdialdean ezin da autorik ibili, etxean egindako bonboi, pastel eta gaztak saltzen dituzten dendei laguntza ematen zaie eta *Slow Food* mugimenduarekin bat egiten duten jatetxeak bultzatzen dira. *Slow City* ekimenari buruzko informazio gehiago www.cittaslow.stratos.it web gunean aurki dezakezue. ■

gehiago azaltzen baita bizitzeko —eta jateko— eredu honen aurka. Horietako batzuk *Slow Food* —Janari Geldoa— elkartean bildu dira.

Italian sortutako mugimendua

Slow Food elkarteak 1986an jaio zen, Italiako Piemonte eskualdeko Barolo herrian eginko bilkura batean, Carlo Petrini soziologo eta idazlearen gidaritzapean. Egun bost kontinenteetako 80.000 lagunek osatzen dute elkarteak, gehienak italiarrak. Egoitza nagusia ere Italian du, Bra herrian.

Elkartearen web gunean (www.slowfood.com) irakur daitekeenez, bere helburua "*fast food*aren inbasio homegeneizatzaileari erantzutea da". Mugimenduaren jarraitzaileek diotenez, eurek "eko-gastronomia" bultzatzen dute. Etika eta plazerra uztartzen saiatzen omen dira. Zapore aniztasuna defendatzen dute, elikagai ekologikoak, nekazaritza txikia, abeltzaintza eta arrantza eredu jasangarriak, lekuan lekuko produktuak ekoiztea...

Conviviak topaleku

Slow Food elkarteko kideak Convivia izeneko egoitzetan bildu ohi dira. Orotara 750 daude munduan zehar barreiatuta, Euskal Herritik gertuena Bartzelonan. Besteak beste, taldeki-deek euren esperientziak trukatzeko dituzte bertan eta hitzaldi eta mahai-inguruak ere

Presari barre

Dioteenez, barraskilo batek eta dortoka batek elkar jo zuten behin. Barraskilok ospitalera zauriz josita iritsi zenean, medikuak zer demontre gertatu zitzaion galdetu omen zion. Zur eta lur geratu zen munduko animalia geldoenetako batek zera erantzun zionean: "Ez dakit, guztia hain azkar gertatu da...". Bra hiriko biztanleek horrelako txisteekin egiten omen diote iseka presari. Denborari barre egiteko beste modu bitxiagorik ere badaukate, ordea. Elizako ordularia, adibidez, ordu erdi atzeratuta dabil uneoro.

Sony-k
erabaki
omen du
Peio Serbielleren
DISKA berria
ez ateratzea,
KANTARIA preso
den artean...

Nik dakidan
Batek
erabaki du
SONY-REN
ekoizpenak
sistematikoki
PIRATATzea,
MUNDUAN preso
politiko bat deno...

BIZI NAIZ,
BIZI NAIZ
OIHUKATUZ
ERAIEN
PARTETIK...

SK+JULEN

Tere Irastortza

IDAZLEA

Egia hezur

Egia hezur duzue J. K. Igerabidek bere azken aforismo liburuari eman dion izenburuaz geroztik. Egia-bidean, egia bila, egia-kezka, egia gezur, egia hegian... Asko zitezkeen egiaz aritze-

ko idazleak hauta zitzakeen ikuspegiak, eta, askori gertatzen zaiona, liburuia amaitutzat jo ostein asmatu du koskan J. K. Igerabidek.

Zer esan nezake egiaz izenburu horretan adierazita ez dagoenik? Egiaz aritu al da, gainera, J. K. Igerabide liburu honetan? Egiatan, sinistuta ekin diolakoan nago, hori bai... baina hurbildu eta urrundu, orain hemendik begiratu eta gero handik ekin dion idazkeraren tankera du liburu honek, bere izenburuak, baiki, beste jauzi bat egiten laguntzen du.

EGIA-GEZURRAK. Egia ez bada ez da gezurrik. Gezurrik ez bada ez da egia ez da goirik gabe beherik ez dagoen bezala eta atzealde gabe aurrealderik ez den bezala-. Txanponaren *leon-kastiloak* dituzue egia-gezurrak, zeru eta lurak, itsaso eta lehorak bezala: elkarrekin sortutako kontzeptuak eta horregatixe, elkar deuseztatzen dutenak, alde bakarreko txanponak bezala alde bakarreko kontzepturik ez dagoenez.

Egia-gezurrek ere horregatixe dirudite horren erlatibo, horregatixe daude elkarrengandik horren gertu, sarri. Litekeena da, gainera, egia guztiak ere ez guztientzat esanak izatea, hainbeste logia, hainbeste orakuluk eta hainbeste mirakuluk erakutsi diguten bezala. Edo egia gizarteratzeko bere aldiak behar izatea. Egia apokrifoez ere ari gaitezke, bidenabar, ebanjelio apokrifoz ari gaitezkeen bezala. Behintzat, J. L. Borgesek zioen modu hartan, zeinetan, apokrifito hitzak ez baitzuen gezurraren adiera, baizik eta gordearen adiera. Hartara, ebanjelio apokrifitoak gutxi batzuk bakarrik irakur zitzaketenak dira, mundu katolikoaren tradizioa elizetan sekula irakurri ez diren ebanjelioen irudira osatu arren. Gerta liteke *Jesusen haurtzaroko*

ALBERTO ELOSEGI

ebanjelio arabiarrean dioen bezala, zuhurtziaz erabakitzea Jesusek bere herrikoen artean biziko bazen "bere prodigio, misterio eta parabolak ezkutatzeko" hastea, eta hogeita hamar urte egin eta bataiatu zuten arte konformatzea *Thorären arau*ekin.

Egia-gezur: gertuegi daude askotan, ez zuhurtziagatik, komenientziagatik baizik. Askok aspaldi ikasi zuten, antza denez, garrantzizkoa ez omen dela zerbait egia den ala ez galdetzea, zerbait sinestarazten asmatzea baizik.

EGIA HEZUR. Izan ere, egia asmatu egiten da. Batzuetan egia da bete-betea asmatzen delako; eta besteetan egia da ezinbestean asmatu eta sinestea lortzen delako.

Egia hezur: hara literatura modernoarentzat Igerabidek asma zezakeen irudirik ederrenetako bat, gorde-ekutuan ageri diren hoshidetasunik zaharrenez baliatuz.

Egia hezur: Izan ere, metafora, irudia, definizioa, igarkizuna... erretorikan horrenbeste moldeetan deitu dituen baliabideak ez baitira gramatikak erakusten zizkigun atributuzko esaldien erabilera anitzak baino. Definizio batek hartzailearentzat ezezagun bide den kontzeptu bat ezagunago zaizkion beste batzuekin osatutako esaldi atributuzkoa du oinarrian, igarkizunak bezalaxe. Hark, ordea, osatu egin nahi du ezezagun ez dena ezagun denarekin; igarkizunak, aldiz, definizioaren ifrentzuak, ispiluaren zilarralde, ezaguna ezezagun bilakatu nahi du, osagai eza-gunez baliatuz. Metafora, irudiarekin... ezezagun den zerbait asmarazi nahi du idazleak. Egia hezur.

Egia hezur! Inolaz gezurra ez denik ondorioztatu ez duen gizarateak nekez lurpera dezake egiaaren kontzeptua. Baina gezurrak horren nabarmen direnean eta egia horren ezkutaturik agertzen direnean, egia hezur da, *Bereterretxeren Khantorian* bezala; hezur eta muin, bederen. Eta bedi egia, gizarateak egiazko hezurdura behar baitu bere gorputzari zutik eusteko; ornogabe bilakatu eta egunerokotasunean arrastaka ez bizitzeko. ■

Egia hezur!

Inolaz gezurra ez denik
ondorioztatu ez duen gizarateak
nekez lurpera dezake egiaaren
kontzeptua. Baina gezurrak
horren nabarmen direnean eta
egia horren ezkutaturik
agertzen direnean, egia hezur da,
Bereterretxeren Khantorian
beza; hezur eta muin, bederen.
Eta bedi egia, gizarateak egiazko
hezurdura behar baitu bere
gorputzari zutik eusteko

Mikel Aramendi

ANALISTA POLITIKOA

Tourmaleta, beste aldetik

Tourmaletera igotzea beti izango da Tourmaletera igotzea; baina ez da berdin Campan-dik abiatzea edo Luz Saint Saveur-etik igo behar izatea... Ez dakit nola, Pirinioetako gailur mitikora joan zitzaidan ihesi adimena joan deneko abenduaren 30ean, arratsaldeko bostak inguruan, Arnaldo Otegi "hiru bai gehi hiru ez"-en aritmetika politikoa esplikatzen hasi zenean. Agian, gailur bertsuak, baina oraingoa beste aldetik, igo beharko zituela gure politikaren tropelak, izango zen neure neurona bihurriten bati okurritu zitzaiona.

Ez dakit zergatik sortu zuen horrek hain besteko zalaparta Legebiltzarrean bertan, eta telefono susaldia Euskal Herrian eta Espainian. Xehetasunetan ez bazen ere, katoian datozenetakoa zen Batasunaren hautua: beretzat edonola ere ezeroak ziren aukeren artean, luzarora emankorrena edo behintzat eraman-garriena dirudiena aukeratu zuen. Kostuak, hutsaren hurrengoak; irabaziak, galantak eta berehalakoak, irudiaren arloan... Eta, batez ere, udaberriko hauteskunderen gailurre-raino nola iritsi metroz metro aztertu eta planifikatua zutenak, etapa atzekoz aurrera ipinita, igoera beste aldetik egin beharrean uzten zituen: lehen maldan behera zena, goraka da orain, eta alderantziz. Mendia eta errepedea lehengo lekuan dauden arren.

Gogotik ala gogoaren kontra, Sabin Etxetik Alderdi Ederrera, "Ibarretzek behar zaitu" aldarrikatu beharko du EAJk hemendik aurrera. Eta horrek ez ditu denak berdin asetzen asaba zaharren batzokian. Baina egutegia jada eginda dago, eta datozen hauteskundeak irabazi ondoren etor daitekeen tentsioa baino okerragorik bada jeltzaleentzat: hauteskundeak galtzea. 2001ekoa, 604.222 boto EAJ-EA koalizioarentzat, oso egoera berezian lortutako gandarra izan zen. Egia da berriro ere Madrilen biraoen makina martxan ipini dutela, eta horrek artzanoraren papera egiten duela euskaldunon artean; baina ez dut uste ezker abertzaleetik iheslari berririk itxaron behar dutenik:

AMIA SAGASTI

Batasunak, bere gutxieneko elektoral finko dauka jada; ostegunekoaren ondoren, finkoago. Aralarrek, kentzekotan, koalizioari kendu beharko dio.

Gehiengoa berretsi ez ezik osatzea egingarria da, haatik, Ibarretxerentzat. Ezker Batua-entzat ez da samurra datozen hauteskunderen Tourmaleta, edozein aldetatik igo behar izanda ere, baina IUk Madrilen bizi duen nahasmenak autonomia politikoa bermatzen dio Javier Madrazori, komeni zaiona egiteko. Eta hirukotik kanpora, larre motza dago Ezker Batua-entzat.

Auzia, beraz, tropela hautsi eta etapa mugiarazi behar duten konstituzionalisten jokoan datza. Eta estrategiak, bi, hasi dira bereizten. Bata, PPrena, aspaldiko inertzien eta babes mediatikoen erosotasunarekin, erabateko konfrontazioa, "zuzenbidezko estatua-aren baliabide guztiei" deika; zuzena izan daitekeen aurreiritzi batetik abiatzen da -azkenean, era bateko edo besteko indarraren bitartez erabakiko dela auzia-, eta popularrei oso mesedegarria zaien ezinbesteko korolariora -Espainiako bi partidu nagusiak eskutik joan beharra, batez ere udaberriko hauteskundeetan- ezkututzen du. Iazko aldaketa politikoei lehorrera eramanda utzi zituzten submarinoen ahaleginak beste ezer baino argigarriagoak dira.

Urte amaierako estutasun honetan ere aurreikuspenetarako gaitasun handirik erakutsi ez duen Zapaterok, hala ere, hartzaeren besarkadan ez erortzea erabaki duela ematen du. Berak jakingo du Ibarretxeri hauteskontzietan irabazi behar zaio-ladionean benetan itxaro duen posibilitate bati buruz ari den, ala gaurdanik baztergarria den horren ondorengo urratsak dituen buruan. Gauzak dauden moduan, PSE-EEren egiazko jomuga, udaberriko Tourmaletean, partidu konstituzionalisten tarteko helmugen sailkapenerako, PPri gain hartzea da. Eta gero gerokoak.

Tourmaleta igaro ondoren hamaika maldagertatzen da eta. ■

«
Gogotik ala gogoaren kontra,
Sabin Etxetik Alderdi Ederrera,
'Ibarretzek behar zaitu' aldarrikatu
beharko du EAJk hemendik aurrera.
Eta horrek ez ditu denak berdin
asetzen asaba zaharren batzokian.
Baina egutegia jada eginda dago,
eta datozen hauteskundeak irabazi
ondoren etor daitekeen tentsioa
baino okerragorik bada
jeltzaleentzat:
hauteskundeak galtzea
»

Juan Mari Arregi

ANALISTA EKONOMIKOA

Naval ontziolen erantzukizunak

S

estaoko Naval ontziolen berehalako etorkizuna honezkero erabakita dago: pribatizazioa eta langileriaren izugarritzko murrizketa 52 urtetik gorako langileak dagokiena baino goizago jubilatuz. Egia esan, aurreikusteko modukoa zen; behintzat, sindikatu guztiek bazekiten horrenbeste prozesuaren hasieran, "Naval publikoa" oihukatu eta suzko barrikadak egin arren. Akordioak Naval enagusi diren CCOO eta UGT sindikatuen babesaren izan du, eta CAT eta ELAk ezetsi dute. Langileen gehiengoak berretsi egin du. Akordioak, aldiz, ez du ezer esaten enpresa laguntzaileetako langileei buruz. Horiek dira euskal ontzioletako krisiaren benetako paganoak: ez aurretiko erretirorik, ez kontrapartidarik, langabezia besterik ez. Haien alferrik da Gizarte Asegurantzaren berean kotizatzea. Beste diskriminazio injustu baten aurrean gaudela! Sindikatuek, berriz, entzungor egiten dutela dirudi.

Prozesu horretan guztian zehar, berriro ere nabarmen ikusi da euskaldunok ez dugula ez subiranotasun ekonomikorik, ez politikorik, erabakiak Madril eta Bruselan hartu direlako. Non galdu da hauteskundeetako marketingak erakarri zuen argazki hura? Enpresa batzordea, Eusko Jaurilaritzako ordezkariak, legebiltzarreko kideak, PSOE salbu, baina Alderdi Popularrereko kideen presentziarekin, agintean egon ondoren ontziolen egoeraren funtsezko erantzulea izan arren. Zer egin du Eusko Jaurilaritzak, hauteskundeetako

INIGO AZKONA

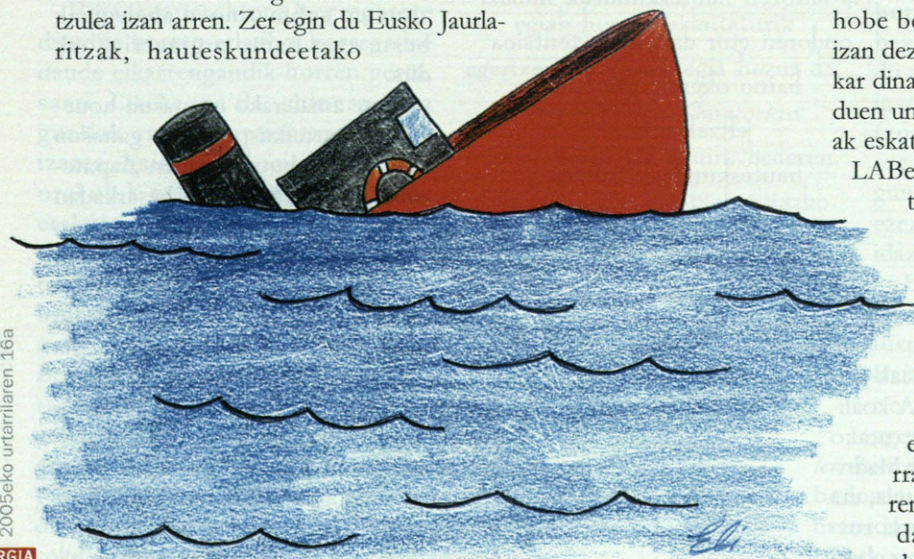
argazki eta ontziolen izaera publiko espainiarra eskatzeaz gain, bere politika neoliberal eta pribatizatzailea hain begi bistakoa denean? Zergatik ez du urrats sendorik egin euskal ontziolen kontrolaren jabe egiteko? Euskal sindikatuak, bestalde, Naval ontziolen izaera publikoa eskatzerakoan, nahiko anbiguoak izan dira. Ohiko ez gain, jardura militarra ere izan zitzakeen ontziola euskaldunak nahi al zituzten? Izan ere, horixe baita gaur egun Espainiako ontzietan duten alderik errentagarriena. Hala ere, ez dute horri buruzko hitzik esan prozesu osoan zehar. Oso beharrezkoa izango zatekeen baina.

ELA-LAB, AURREZ AURRE

Mugimendu sindikalistak ez du batere modu onean hasi urtea. ELA eta LABen artean ageri diren liskarrak dira horren seinale. Azkena Gipuzkoako Metalaren hitzarmenaren sinadurak eragin du: Rafa Diezek CCOO eta UGTekin batera adostu zuen, ez, ordea, ELAk. Halako ekintzen ondorioz, Elorrietaren sindikatuaren zuzendaritzak argi adierazi du LABek batasun sindikaleko estrategiak garatu dituela abertzaleak ez diren beste sindikatu batzuekin; Diezen sindikatuak, aldiz, etengabe ezeztatu izan du halako harremanik. Sakonera handiko zerbait gertatzen ari da Euskal Herriko bi sindikatu abertzaleen arteko hartu-emanetan. Edozer dela, Euskal Herriko langileen hobe beharrez eta gure herriak etorkizunik izan dezan, ezinbestekoa da urruntasun eta liskar dinamika hori etetea. Herrialde honek bizi duen une historikoak era guztietako sakrifizioak eskatzen ditu. Aski ezauna baita ELA eta

LABen arteko batasuna ezaugarri erabakitzailea izan zela Lizarra-Garaziko prozesuan, baita espektro politiko abertzalea errotik aldatzeko ere. 140.000 kidek (105.000 ELAkoak) gure gizartean etorkizunerako edozein ekimenek behar duen funtsezko babesaren eman dezakete.

Era berean, ELAk azken adierazpen eta kanpainen hainbestetan azpimarratu dituen kapitalismoaren eta boterearen aurkako zehar-lerroak, ezin mespreza daitekeen LABen sindikalismoarekin lotzeko aukera ezin hobe dira. Potentzial sindikal eta politiko hori guztia uretara

Sakonera handiko zerbait gertatzen

ari da ELA eta LABen arteko

hartu-emanetan... Potentzial sindikal

eta politiko guztia uretara botatzea,

kontuan hartuta 140.000 kideak,

abertzaletasunaren kontrako ekintza

suizida litzateke...

botatzea abertzaletasunaren aurkako ekintza suizida besterik ez litzateke izango. Batzuek zein besteek egungo egoera birbideratzeko ahalegina egin beharko lukete.

BBVA-KO "ERASOAREN" ZENBAIT GAKO

Ez da lehenengoa izan eta ziurrenik ez da azkena izango. Lerro hauek idazten dihardugula, ezin jakin genezake zehazki zein izango den iragan den hilean zenbait inbestitzailek abian jarritako BBVAko prozesuaren azken emaitza, ziurrenik otsailean izango den hurrengo batzar orokorra baino lehen argituko den arren. Gure informazio-iturrien arabera, honako hauek dira prozesuaren gakoetako batzuk: lehenik eta behin, PSOEren Gobernuak interes berezia azaldu du BBVAren zuzendaritza bere konfiantzapeko pertsoneri itzul dakien; izan ere, gaur egungo presidentea den Francisco Gonzalez, FG, Ratoren laguna, Alderdi Popularraren Gobernuak goratu baitzuen. Bestalde, BBVAko kontseilari ohi batzuek ere gobernuak besteko interesa azaldu dute FGri kalerako bidea erakuts dakion, presidentek berak, denen buru Pedro Ampuero zela, lehenago kontseilari taldetxo honi egin zion modu berean. Hirugarren gakoak: Sacyr-Vallehermosok aurkeztu nahi duen kapitalak, Ampuerok koordinatutako zenbait akzionistaren akzioekin batera, bankuaren kapital sozialaren %5 gaindi lezake eta horrek administrazio-kontseiluan parte hartzeko eskubidea emango lieke. Laugarrena: zenbaiten ustez, operazio guztiaren burua La Caixa omen da. Eta bosgarrena: hurrengo presidentea Alderdi Sozialistaren konfiantza osoa izango lukeen Pedro Perez izan liteke, Espainiako Bankuko kargu ohia. Hala ere, batzuek egungo kontseilari delegatua eta gestore ona den Goirigolzarri ikusten dute presidentea; horrela, ez litzateke kargu jarraitasunik etengo eta bide batez, bere abizen euskaldunak beste interes politiko batzuen mesedegarri izango zatekeen. ■

TXANDAN
Itxaro Borda

Urte berri on

Kurrinka latzak aditzen dira bazterretan. Goiza doi-doi altxatzen da lur karroinduren azalean. Bi txori bakarti kantuz aditzen dira ongarri metaren gainean. Ekia lainoen artetik ausartzen da, zinez berotzera atrebitu gabe. Airea lurrin ateratzen da urdearen inguruan bilduen ahoetarik. Urdea zigi-zaga dabil, azken oreña hurran duela sentitzen duelako.

Eta gizonetarik bat, ez beti krudelena, laban erraldoia eskuan egurrezko tinkategira hurbiltzen da. Besteek urdea berme atxikitzen dute. Gizonak lepo-zainak moztzen dizkio eta orduan, ezuste bezain misteriotso, odol gorri-iluna pertz handira isurtzen da burrustan, epel, ketsu eta jori.

Negu mineko saiheits-ezinezko gertakaria da urde hiltzea, edo ehaitea leku zenbaitetan erraten den bezala. Ase eta zaindu den zerri gotorrek familiei zenbait hilabeteren janaria eskaintzen du bere borondatearen aurkako sakrifizio horren trukean: xingarrak, lunkak, gurina, tripotak eta oroiz gainetik estimatzen ditugun ametsetako lukainak.

Urdeak bezala datorkigun urteak hazkurri ausarki eman diezagula. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Urterokoa

Bete da. Oparitu digute aurtan ere jada ohikoa dugun EAEko futbol eta eskubalo federakuntzen selekzioen partidak. Honduras eta Errusia. Eskubaloikoek puntako taldea ekarri zuten. Futbolekoek aldiz, oso eskasa. Emaizten estatistika puzteko erakoa. Eta oker ez banago hemengo taldean Athleticen hainbat jokalaria falta zen. Zeren susmagarria baldin bada Anoetakoan Osasuneko bakarra, Sanzol, azkenaldian aulkia berotzen daukatena izatea parte hartu zuena, are kezagarriagoa da Ezkerro eta Aranzubia ez egotea bertan. Ibaiganeko klubean bai eta EAEko selekzioan ez? Zer dela eta? Ez ditugu aski baskoak? Zeren bestela balitz, nekez sinistu liteke Etxarrik eta Iribarrek osatutako ekipoa lekurik ez zutela. Argi dagoena da, klubek agintzen dutela selekzioa egiteko orduan. Athleticen nafarrak Anoetan edo San Mamesen, Osasunekoak Sadarren. Horrela tentsiorik ez, eta sesiorik ere ez. Bare, Araban bagare. Zalegoa ez omen dago bero. Ez omen du erantzuten behar adina. Nik egia esan palkoari begiratuta, han daudenak ikusita aski eta sobera egiten duela deritzot, hain espainolak iruditzen zaizkit bertakoak... Eta hau badiot, ezagutzen ditudalako da Espainiako Real Federación de Fútbol horretan eza-gutu ditudalako hain zuzen. Hauekin jai dugu. ■

Arantxa Urbe Irastorza

HIK HASIKO KIDEA

Elbira Zipitria, andereñoen andereño

Zein zaila den euskalduna izan eta gure lana aintzakotzat hartua izatea Euskal Herrian eta euskaldunen artean!

Hala ere, ezin esan munduari bizkar emanez bizi garenik, ezta gutxiagorik ere! Baina zein erraz bueltatzen ditugun begiak eta goraipatzen ditugun kanpokoak, eta, aitzitik, zein erraz ahanzten ditugun eta gutxiesten ditugun etxeakoak... urrutiko intxaurrak hamalau, nonbait!

Gainera, gertakizunen joan-etorrien gupil ero horretan geroz eta laburragoa da gure oroimena. Duguna –merezi duguna edo ez, hori zuk erabaki–, beti horrela izan balitz bezala bizi dugu, sarri. Gehienetan, ordea, borroka luzeen eta lorpen zailen emaitza da. Eta borroka horiek ez dira sekula anonimoak, izenik gabeak; borrokalari horietako bat dugu, hain zuzen, Elbira Zipitria.

Elbira Zipitria Irastortzak Gipuzkoako lehen euskal etxe-eskola sortu zuen 1946. urtean, Francoren diktadura garaia puri-purian zela.

Ez zen hori izan, ordea, euskal irakaskuntzan egin zuen lehen lana, 1936ko gerrak eten baitzuen muñoartarren ikastolan hasia zuen hezkuntza ibilbidea.

Beraz, kontuan izanik Elbira Zipitriak Espainiako gerra aurretik, eta, batez ere, gerra ondorengo ikastolen hasieran izan zuen eragina, esan daiteke hura izan zela euskal eskolaren gerra aurreko eta gerra ondorengo mugimenduak lotu zituen.

Halaber, etxe-ikastolen esperientzia hark ahalbidetu zuen, gerra aurreko belaunaldiaren ekarpenari eta 60ko hamarkadan eratu zen ikastolen mugimenduari eman zion loturari esker, euskararen eta euskal kulturaren proiektua bere osotasunean eta jarraipen historikoarekin garatzea.

Garai hartan, Euskal Herriak eskola librea, modernoa, euskalduna, europarra, berria... behar zuen, eta, behar horretatik abiatuz, Elbirak jakin zuen ikastola izango zenaren lehen hazia ereiten; gerra ondorengo hezkuntza sistema ilunean bere lekua egin zuen.

Elbira Zipitria Euskal Irakaskuntzaren alde borrokan aritu zen bere bizitza osoan, euska-

raz irakasten zen lekuetan egin baitzuen lana beti. Gainera, hizkuntzaz euskalduna zen eskolaz gain, edukiz eta formaz berezia izango zen irakaskuntza izan zuen helburu.

Ezbairik gabe, ikastolen mugimendua herri zahar honen historian gertatu den fenomeno sozial garrantzitsuenetakoa eta aberatsenetakoa izan da; herri ekimenetik sortu zelako eta, oztopoak oztopo, ekarri interesgarria egin diolako herrigintzari, hitzaren zentzu zabalean.

Kontuak atera eraikitzen ari garen Euskal Hezkuntza Sisteman horrek guztiak eskaintzen duen oinarria. Eta ez gara gu izango, bederen, mugak ipiniko ditugunak: gertatu ote da neurri horretako mugimendu pedagogikorik eta sozialik Europar?

Lan eskerga hori egin zuen arren, zer gertatu da Elbirarekin eta egin zuen ekarriarekin Euskal Herrian? Zergatik ez dugu ezagutu gure prestakuntza pedagogikoan nazioarteko beste pedagogoen ondoan?

Batzuek pentsatuko dute emakumea zelako gertatu dela hori, besteek euskalduna zelako, besteek zuen izaera zuelako... bakoitzak hel diezaiola nahi duen hariari. Kontua da ia oroimenaren bidezidorretan barna galdu dugula.

Guk, gure txikian, ilunetik argira ekarri nahi izan dugu Elbira Zipitria. Eta lan horretan poliedroak hainbat alde dituen emakumea aurkitu dugu. Abertzalea, euskaltzalea, fededuna, klase kontzientzia handikoa, eta frankismoaren urte beltzetan isilpean eta ausardiaz jokatu zuena.

Poliedro horretan guk, batik bat, hezkuntzaren aldeari begiratu diogu. Haatik alde asko geratu dira aurkitzeko.

Desadostasunen gainetik bakoitzari berea zor zaiolakoan gaude. Horregatik, *Elbira Zipitria, ilunetik argira* lanarekin herri oroimenetik berreskuratu nahi izan dugu. Balio beza lan honek euskaldunok Euskal Herriko historia idazten dugunean, Elbira Zipitria eta bere gisan hainbeste eman zuten euskal pertsonaia historikoak ez ahanzteko eta merezi duten lekuan ipintzeko. ■

Kontuak atera

eraikitzen ari garen

Euskal Hezkuntza Sisteman

horrek guztiak eskaintzen duen

oinarria. Eta ez gara gu izango,

bederen, mugak ipiniko ditugunak:

gertatu ote da neurri horretako

mugimendu pedagogikorik

eta sozialik Europar?

Euskal Pen Kluba
Adierazpen
askatasuna
aldarri

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Winston Arizmendi*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Landareak
Zuhaitzak ere
mugitzen
dira

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Xabinaitor heldu da

Patxi Gallegok *Pololoak* (1). *Poxpoliñen lurriña* helduentzako komikia plazaratu du Elkar argitaletxearekin. Komikilari errenteriarrek euskaldunen topikoen –politika eta sexuari dagozkionak batez ere– gaineko begirada ironikoa eskaini digu, Xabinaitor superheroiaren lehen liburu honetan.

Poxpolinen salbatzailearen balentriak

Xabinaitor superheroia Euskal Herriko zeru eta lurretan zehar dabilenetik, euskal emakumeak salbu dira. Ala ez ote da hori guztiz egia? Zurrumurru gehiegi barreiatu da bazter guztietan benetako erantzuna zein den jakiteko. Gizonezkoek diote, bortxatzaile zikin bat baino ez dela Xabinaitor nazkagarria. Euskal emakumeak, berriz, bestelako iritzikoak omen dira. Beraz, honen guztiaren muina behar bezala ezagutzeko, nahitaez Xabinaitorren balentriak jasotzen dituen Patxi Gallegoren *Pololoak* (1). *Poxpoliñen lurriña* helduentzako komikia irakurri beharko duzu, irakurle. Hona hemen bertatik jasotako zertzelada batzuk.

PILAR IPARRAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

EUSKAL SUPERHEROIAK

dauzkan dohainik berezienak adin guztietako poxpoliñak usaintzeko duen aparteko zentzumena, haien plazer iturri izateko mihia eta hankarte-ko hori beti harrizko arma-tiro-pun edukitzea dira. Usainaren ñabardura hutsarengatik, ziztuan igartzen dio emakumea euskalduna den ala ez ere. Eta haren lurrina usaintzeko, ez du premiazkorik gertu izatea ere, telebistako kableen barna eta irati uhinetan zehar ere usain baitezake "poxpoliñen zaindariak". Gauzak horrela, hamaika egoera kritikoetatik atera ditu bizirik Xabinaitorrek arriskuan ikusitakoak. Hori bai, emakumeak behar dute izan, bestela jai baitute!

"Esaterako -zehazten du arazoa Patxi Gallegoren komikiko pertsonaietako

batek-, kamioi batek A-8 autobidean kasik aurretik eraman zuen Elorrioko neska haren kasua: kamioiak ez zuen, ez, neska aurretik eraman, baina horretarako Xabinaitorrek, bere superboteak medio, kamioia 'desbideratu' eta beste hiru kotxe eraman zituen aurretik: gidari guztiak gizonezkoak ziren; haietako bik bizia galdu zuten".

Euskal super-heroiak ez du, beraz, oso prentsa ona gizonezkoen artean. Eta horregatik-edo, salbatzen dituen emakumez-koei nolabaitetako "tributu sexuala" kobratzen diela eta bortxaketen kontuak zabalitzen ari dira. Baina, zurrumurruak zurrumurru, emakumezkoak Xabinaitorrek salba ditzala eskaka ari omen dira.

Euskal arazoaren itzala

Halako arrakasta lortu aurretik, ordea, bereak eta bost jasana dugu "poxpoliñen

Patxi Gallego, komikilaria

«Fikziozko istorioa da, geure buruaz barre pixka bat egiteko»

Prosa eta komiki atal hutsak nahasten dituen liburua da *Pololoak 1. Poxpoliñen lurriña*. Hizkuntzari dagokionean, berriz, euskara batua ez ezik, pertsonaia nongo euskalkiaren formak hango agertzen dira bertan. Patxi Gallego dugu komiki honen eta jarraituko dionaren egilea. Errenterian jaioa, 1973an. Arte Ederak ikasi zituen, eta gaur egun institutu batean ari da lanean, irakasle gisa, "DBHko basapiztia horiek aguantatzen".

Zer dela-eta bururatu zitzazun helduentzako komiki hau egitea?

Beti izan dut horrelako zerbait egiteko gogo, eta 30 urte ingurura iristerakoan, batzuei behintzat, bizitza honetan fundamentuzko zerbait egiteko garaia dela iruditzen zaigu; bada, nonbait, liburu hau da nik egin dezakedan gauzarik fundamentuzkoena.

Nola aukeratu zenuen gaia?

Lauzpabost obsesio pertsonalekin, zenbait kezka kulturalekin eta momentuko zirkunstantzia politikoa islatuz. Baina, batez ere, euskaldun batek euskaldun helduentzako egindako fikziozko istorioa da, geure buruaz barre pixka bat egiteko. Norbaiti grazia egiten badio, behintzat...

Zure superheroia izan behar al genuke euskaldunok eredu?

Ez, ez, mesedez, ez dezala inork Xabinaitor eredu bezala hartu, lehenengo hegaldi ahalaginean bereak egingo du eta!

Patxi Gallegok eta Xabino gazteak ba al dute inolako antzik?

Ez horixe. *Jarraitxuek* lilura nire pertsonaiari sortzen zioten, eta guraso peneuveroak ere ez nituen izan, zorionez.

Zergatik sortu zenuen Kariñe?

Emakumezko pertsonaia beharrezkoa zen istorio honetan, kontakizunari dramatismo puntu bat eta kritika sozialaren osagaia gehituko ziona. Gainera, bada beste topiko bat, komikiak batez ere mutilei gustatzen zaizkiela esaten duena, eta hori bai nahiko nukeela gainditu.

Liburuan mundu guztiarekin sartzen zara, ordea. Inor haserretuko zaizun beldurrik ez?

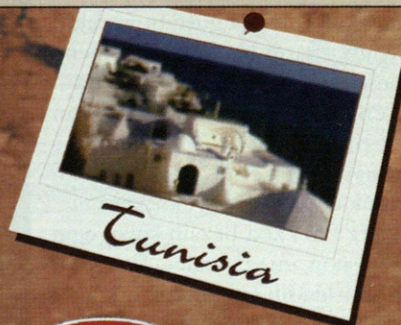
Nik ez dut liburuaren inor haserretzeko intentzioarekin egin, baina ezta lagunak egiteko intentzioarekin ere. Euskal Herriko zenbait topikoren inguruan irribarre ironiko bat egiten besterik ez naiz saiatu. Gainera, ni ere Euskal Herrikoa naiz eta ez naiz nire etxearen aurka harrika dabilen zoroa. Halere, beharbada, gure etxeak oraindik ere leiho batzuk zabaldu behar ditu haize freskoa sar dadin, eta ironia izan daiteke leiho horietako bat. Joño, a ze metafora atera zaidan!

Zoaz Tunisiara Lumarekin

Otsailaren 15ean, euskarazko denbora-pasa eta hitz jokoen hilabetekariak 2 laguntzako astebeteko Tunisiara bidaia zozketatuko du bere harpidedunen artean.

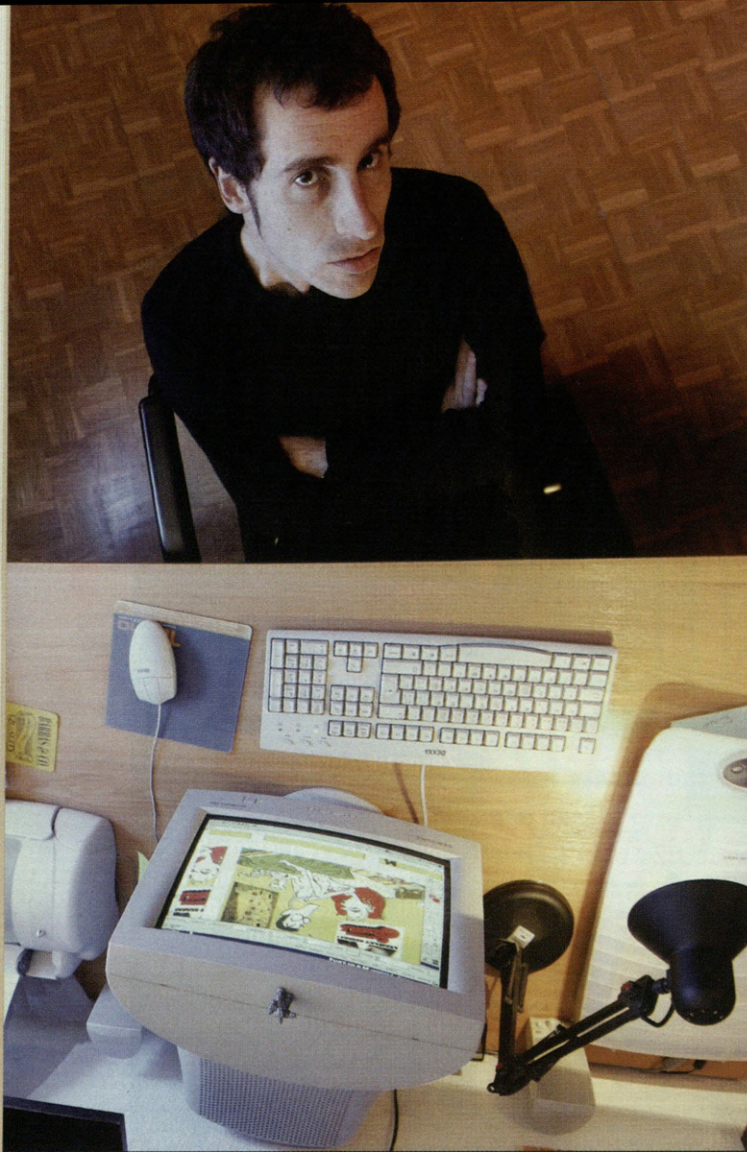
Egin harpidetza eta parte hartu zozketan.

Harpidetza: 943 37 15 45, www.argia.com/luma, luma@argia.com

Luma

+ lumato
harrengizko gehigarria

zaindaria". Eta dena euskal arazoaren erruatik! PN Vista sutsua izaki aita, Sabino jarri zion izena bere haurrari, euskal nazionalismoaren aintzindariaren omenez. Eta horregatik txikitan entzun behar izan zituen isekak alde batera uzten baditugu ere, institutura iritsi eta bi triburekin egin zuen topo Sabino mutikoak: PN Vistak eta HBruak. Berari gatazka politikoa batere axola ez arren, *jarraitxuen* estetika gustatu zitzaion gehiago –batik bat Atsegiñe izena zuen neska borrokalari batena–. Harengatik haserretuko zitzaion aita, ordea, euskal gatazka etxe barruan bizi behar izana gertatu aurretik ere –PNVren banaketa, alegia: aita PN Vkoa bezain sutsu egin baitzitzaion ama EAzale–. Eta korapilo horietatik guztietatik askatzeko, agur esan zien ordurako Sabinotik Xabinora eta hortik Xabi soilik izatera iritsia zen gure gazteak, euskal neskei, lehenengo, eta Euskal Herria berari ere, geroxeago.

Agur horrez geroztik, emakume erdaldu-nekin baino ez zuen egin Xabik, harik eta zakila erabat lo gelditu zitzaion arte. Sei urte luzean ez eia kulaziorik, ez erekziorik ez zuela izan eta, depresioak jota, H homeopataren aurrean laguntza eske bukatu zuen.

Kariñe poxpolina

Patxi Gallegoren komikiak badu Xabinaitorrez bestelako pertsonaia nagusi bat ere: Kariñe, ezkontza batean aureskua dantza-

“Euskal Herriko zenbait
topikoren inguruan irribarre
ironiko bat egiten besterik ez
naiz saiatu. Beharbada, gure
etxeak oraindik ere leiho batzuk
zabalduta behar ditu haize freskoa
sar dadin, eta ironia izan daiteke
leiho horietako bat”

PATXI GALLEGO

tzen hasteko trantzean superheroiak bahituko duen emakumea. Euskal Filologia ikasi zuen Kariñek, gertaeren momentua iritsi arte, irakasle da Santutxuko ikastetxe batean. Guapotxuren batek klitoria laztandu, miazkatu eta beste egitea gustatuko litzaioke, baina oraindik ez du topatu hori egoki egingo dion inor, eta –egileak deskribatzen duen eran adierazteko– momentuz marruskatzaile traketak eta penetratzaile deportiboakaz konformatu behar izan dau. Aitor bere nobioarekin, alegia.

Bestelakoan ere, Kariñe ez dabil oso pozik. Geroz eta gehiago kostatzen zaio bere koadrilako jendeari entenditzea, garai batean hain iraultzaile agertu eta orain tradizioa jarraituz elizaz ezkontzen zaizkion lagunei, futbola hain gustuko duten gizon eta emakume lelotuei, berak dantza garaikidea nahiago duela orain jakin eta beren ezkontza eta omenaldietan aureskue dantzatzera behartzen duten berberei. Gogaikarria da Kariñeren bizitza... Xabinaitor azalduko zaion arte. Nolako izango ote da hortik aurrera? Auskalo! Patxi Gallegok *Pololoak 2: Poxpoliñaren bahiketa!* komikia kaleratu arte zain egon beharko dugu horixe jakiteko. ■

Idazleen hitzaren defentsan

Orain urtebete inguru jaio zen Euskal Pen Kluba sortzeko asmoa. Apirilean egin zuten sortze batzarra eta hilabeteotan hitzaren profesionalei mundu zabalerako leihoa zabaltzeko asmoz, lehen pausoak egin ditu elkarteak. Urte berrian proiektu hau hedatzeko eta sendotzeko lan egingo dute.

MAYI TOLOSA
Argazkia: Juan Carlos Ruiz / Argazki Press

HITZAREN BALIOA munduan zehar defendatzea da nazioartean diren ehun eta berrogeitik gora pen klubek duten helburu lehena. Zentsuraren aurka eta adierazpen askatasunaren alde egiten dute. Hitza lan tresna izan eta hura adierazteko oztopotak eta trabak dituztenen defentsan aritzen dira.

Euskal Pen Kluba hirugarrenez sortu da Euskal Herrian. Aurreko saiakerek bizitza laburra izan zuten. Oraingoan, ordea, erantzun ona izan du eta apiriletik hona penkide kopurua bikoiztu egin dute. Durangoko Azokan, jendaurrean azaltzeko aukera izan zutenean, egile batzuek kideatzeko asmoa azaldu zuten. Hori baino lehen, Euskarazko Kazetaritzaren Kongresuan izan ziren azaroan, Bertsolarien Elkartearen lehena-go eta orain editore,

itzultzaile eta hainbat idazlerekin ere hitz egiten ari dira, guztiak ere penkide bihurtzeko gonbidatu asmoz. Urtebeteren buruan, oraingo zifra berriro bikoiztuko dutelakoan dira.

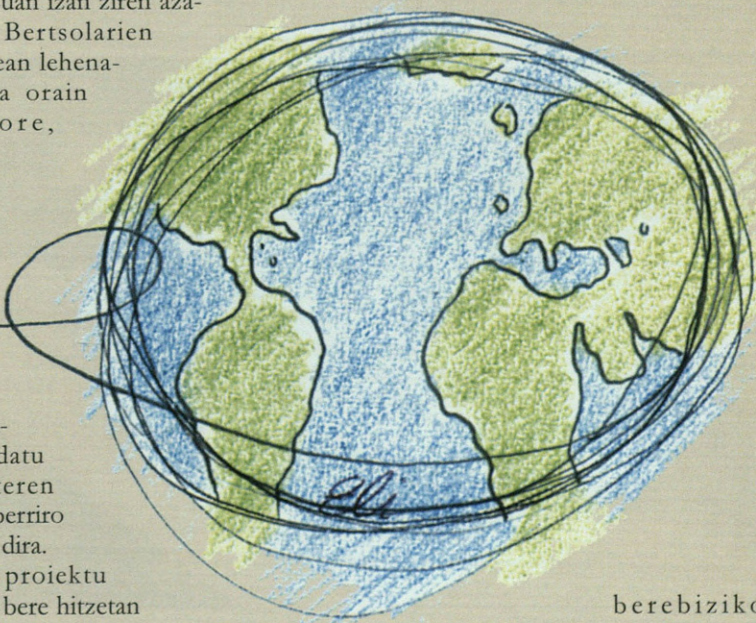
Laura Mintegi da proiektu honen lehendakari eta bere hitzetan oso harrera ona ari da izaten jendartearen: "Inork ez du kolokan jartzen Euskal Pen Kluba bezalako erakunde baten beharrezana munduan zehar euskal literaturaren berri emateko". Erakundeek ere harrera ona egin

dietela kontatu digu Mintegik eta uste du Jaurilaritzak egin duen Euskal Kulturaren Planean bete-betean sartzen den ekimena dela. Aurrerago beste administrazioei aurkezteko asmoa ere badute.

Hirugarrenean, bai

Hori baino lehen, taldea sendotu eta jendearen babesa lortu nahi dute. Klubeko lehendakariak ezinbesteko jotzen du hori lortu beharra, kanpora begira lanean hasteko: "Lehendik dudak esperientziagatik, badakit kanpoan lan egiteko aukera handiak direla baina horretarako ezinbestekoa da guk egitura sendoa izatea. Oraingoan, irauteko hasi gara lanean. Kontziente naiz hasieran bakar batzuen artean egin beharko dugula aurrera, baina gero errazagoa izango da guztia".

Horretarako,

berebiziko garrantzia izango du, lehendakariaren hitzetan, 2005eko lehen hilabeteetan martxan jarriko duten web orrialdeak.

Dena den, garrantzi handia duen deialdi

Babestutako idazleak

Zentro bakoitzak babestutako idazleak izaten ditu, ohorezko idazleak deitzen dituztenak. Gure artean ezagun den kasuan, Iñaki Uriarenean, katalanek eta ingelesek izan zuten ardura. Horrelakoetan, haien izenean apelazioak eta protestak egiten dituzte, ardura erabatekoa izaten da, politikoa bai, baina baita humanoa ere. Lan horretan jarduteko dedikazioa eta denbora behar dira, noski, eta Euskal Pen Kluba ez da oraindik horretan hasi. Hala ere, gauzak bideratuago dituztenean egiteko horri ilusioz ekingo diotela ziurtatu digu Mintegik.

batean hartu dute parte dagoeneko, idazle presoaren egunean, hain zuzen. Mundu osoko 141 taldek ekitaldiak egin zituzten eta Euskal Pen Klubak berea egin zuen Durangoko Kafe Antzokian. Ekitaldi literarioa izan zen, non kartzelan diren hainbat idazleren testuak irakurri zituzten eta euren egoeraren berri eman zuten.

Hurrengo urteko agendan, Venezian egingo den *Chairs of Human Rights of the Writers* izeneko bilkura, Slovenian egingo den Nazioarteko 71. Kongresua eta On Kixoteren 400. urteurrenaren ospakizunera joateko gonbita dituzte seinalatuturik.

Nazioartera tranpolina

Pen clubetako ordezkarien asanblada urtean behin biltzen da, aldian aldian herrialde batean eta gutxienez, zentro bakoitzeko bi ordezkariak parte hartzen dute bertan. Aste-beteko kongresua izaten da eta bilerez gain, beti izaten dira ekitaldi osagarriak, kongresua antolatu duen herrialdea eta bertako literatura eta musika ezagutzeko.

Azken kongresua Norvegiako Tromsø hirian izan zen, aurreko urteko irailean. Euskaldunek bertan eskuratu zuten taldearen nazioarteko onarpen ofiziala gainera. Katalanek eta ingelesek aurkeztu zuten Euskal Pen Kluba batzar hartan, baina galegoek, espainolek eta Iberoamerikako Federaziokoek ere euren alde hitz egin zuten. Babes horri esker, inongo eragozpenik gabe sartu ahal izan ziren nazioarteko taldean.

Ordezkarien asanblada urtean behingo

Idazle presoaren eguna

1980an izendatu zuen Nazioarteko Pen Clubak azaroaren 15a idazle presoaren eguna. Urtero, mundu osoko idazle presoaren omenez egiten den literatur ekitaldia izaten da eta bide batez euren askatasuna aldarrikatzen dute. Lauzpabost kasu berezi aukeratu eta hauei buruzko informazioa aurkezten dute eta egile horien lanak irakurri ohi dituzte.

Zentro bakoitzak preso dauden idazle horien estatuetara gutunak bidaltzen dituzte, euren askatasuna eskatzeko, erregeari, estatuburuari, presidenteari edota enbaxadoreari... Aurreko urteetako kasuen jarraipena ere egiten da.

Aurten, Euskal Pen Klubak ere parte hartu du eta Durangoko Kafe Antzokian egin zuen ekitaldia. Bertan, aurtengo bost kasuen berri eman eta hauen testuak irakurtzeaz gain, kartzelan edo erbestean euskaraz idatzitako testuak ere irakurri zituzten.

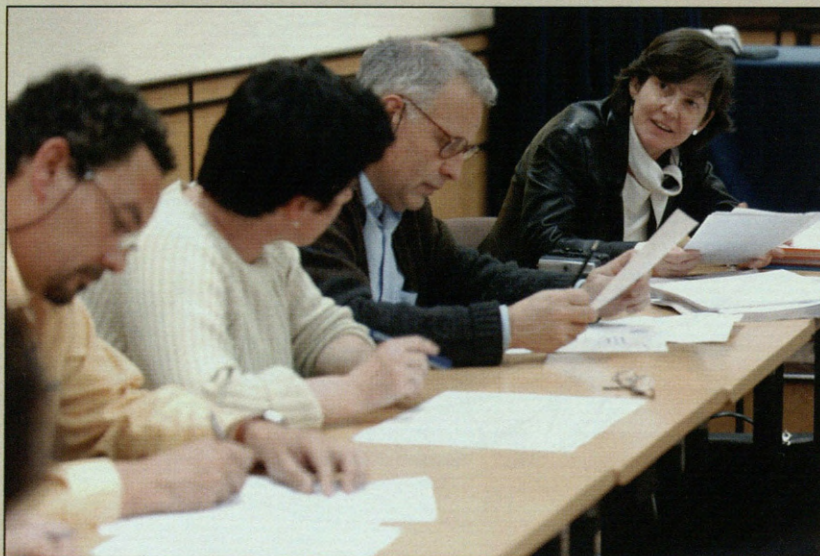
hartuko du: Preso dauden idazleen aldeko batzordean, Itzulpen eta hizkuntza eskubideen aldekoan eta Emakume idazleenean. Batzordeok bilkura puntualak egiten dituzte, urtean behin edo bitan. Elkarren ondoan diren herrialdeek, maizago ere egiten dituzte, zonaldeko arazo zehatzak aztertze bilerak.

Batzorde horien artean Idazle presoaren aldekoa da indartsuena (*Writers in Prison Committee*). 70 zentrok parte hartzen dute, hau da, erdiek gutxi gorabehera. Batzorde honek giza eskubideen aldeko hainbat erakunderekin

batera lan egiten du eta atxilotuta edo jazarpen egoera larrian den egileari laguntza eskaintzea du jomuga. Adibidez, idazle bat adierazpen delituagatik atxilotzen badute, zentro guztiei ematen die atxiloketaren berri. 2004an, urtariletik ekainera bitarte, bere jardun profesionalaren ondorioz jazarritako 740 idazleren kasuen berri eman eta haien jarraipena egin zuen, 99 estatutan. Kasu horien artean, epe luzeko kartzelaratzak, erasoak, mehatxuak, atxiloketak eta erailketak deskribatu dituzte. Horrelakoetan, estatu horretako pertsona garrantzitsuei gutunak igortzen dizkiete pertsona horien alde agertuz eta haien askatasuna aldarrikatuz.

Irauteko jaioa

Taldeko lehendakaria hasi da heltzen zaion informazio guztiarekin buletin xumeak egiten, taldeko kideentzat. Azkeneko batean, Suitzan, Lausanan, idazleentzat dagoen hotelari buruz hitz egin zien. Idazleek oporrak pasatzeko leku aproposa omen da,

kongresu horretan biltzen da, baina International Penek bere baitan hartzen dituen batzordeak etengabe aritzen dira lanean. Euskal Pen Klubak horietako hirutan parte

mundua ahaztu nahi duenak, lasaitasunean idatzi ahal izan dezan. Bertan, bakarrik egon nahi duenak ba omen du horretarako aukera eta taldean, beste idazle batzuekin solasean aritu nahi duenak ere, badauka egiterik.

Nazioarteko Pen Clubak badu magazine bat urtean bitan argitaratzen dena. Bertan, zentro batek monografikoa ateratzea eskatzen du eta bere literaturari buruzko material pila bidaltzen du eta hori mundu guztiari heltzen zaio. "Norwegian banatu zutena adibidez, literatura samiarri buruzkoa izan zen. Zirkulu polar artikoan bizi den etnia baten literatura da. Oso literatura interesgarria dute, oso berezia. Horri esker izan dut nik adibidez, literatura horren

berri, orain arte ezagutzen ez nuen. Horrek zer esan nahi du? Guri suertatzen zaigunean mundu osoan zehar izango dutela euskal literaturaren berri eta hori oso interesgarria da guretzat", azpimarratu du Euskal Pen Klubeko lehendakariak.

Askok dago egiteko oraindik ere eta lehendakariaren hitzetan baliabide gutxi hori guztia betetzeko. Dena den, gogoz ari dira honetan eta oraingoan "irauteko" egiten ari direla azpimarratu nahi izan du: "Gauzak perspektiba apur batekin begiratzen ditudanean ohartzen naiz, ez dela urtebete asmo honekin hasi ginela eta ezin azkarrago egin ditugula gauzak. Beraz, aurrerantzean ere gauzak fin egingo ditugulakoan nago". ■

Euskal Pen Kluba

1951n Andima Ibiñagabeitia, Jokin Zaitegi, Jon Mirande, Federico Krutwig, Txomin Peillen eta beste idazle batzuek Pen Euskal Bilkura izeneko erakundea sortu zuten. Bizitza laburreko ekimena izan zen, garaiko baldintzak zirela-eta. Zentrara Parisen zegoen eta idazkaria Guatemalan; izan ere, erbestean, isilean, ezkutuan edo hilda ziren euskal idazleak orduan. Urtebete baino ez zuen iraun saiakerak.

1987an berriro ere egin zen ahalegina. Garai hartan bi batzordetan parte zuten euskal idazleek: Kartzelaturik dauden idazleen batzordean eta Itzulpengintza eta hizkuntza eskubideen batzordean. Ekimen hau ere bertan behera geratu zen hiru urte baino lehen, egitura nahikorik sortzea lortu ez zutelako.

Azken saiakera honetan, Laura Mintegi da lehendakaria. Oherrezko lehendakaria Txomin Peillen da eta Joxemari Iturralde lehendakariordea. Beraiekin batera, Eider Rodriguez (idazkaria), Lutxo Egia (diruzaina) eta Fito Rodriguez, Paddy Rekalde, Asier Serrano eta Teresa Todak osatzen dute zuzendaritza batzordea.

Bazkidetzeko, bazkidetzeko fitxa osatzea, *International Charter* delakoa sinatzea –www.berria.info helbidean topa daitezke biak– eta Euskal Pen Klubera bidaltzea (Aoiz plaza 1, Bilbo 48015) dira baldintza bakarrik.

Nazioarteko Pen Club

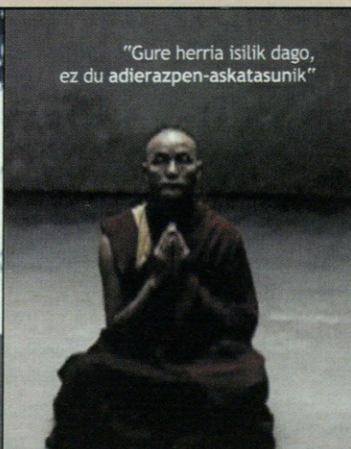
International Pen Gobernuz Kanpoko Erakundea da, politikoki independentea eta UNESCOrekin kontsultarako harreman informalak dituen. Zentroek osatzen dute. Zentro bakoitzak soilik bere kideak ordezkatzeko ditu, ez herrialdea. Hala, estatu batean dagoen hizkuntza eta literatura bakoitzeko pen club bana izan daiteke. Urtero ordezkariaren batzarra egiten dute. Horretaz gainera, batzordeen bitartez ere lan egiten du.

C.A. Dawson Scott idazleak sortu zuen 1921. urtean eta idazleen arteko lankidetzeta eta harremana bultzatzea izan zuen zeregin hasieratik. Orduan, International Pen Clubak, poetak, entsegugileak eta nobelistak biltzen zituen –Poets, Essayist, Novelist–. Hortik datorkio izena, nahiz eta askok ingelesez *penek* duen esanagurati datorkiola uste izan; bolaluma, alegia. Apurka baina, multzoa zabaltzen joan da eta idazleek gain, hitza lan tresna duten profesional guztien multzo bilakatu da. Egun, 14.000 kide inguru ditu, 141 zentro eta 98 herrialdetan banatuta.

Orain artean, euskaldunon artean hain ezagun izan ez den arren, nazioartean erro sendoak dituen elkarte da International Pen. Oso ezagun diren izenak ari dira elkarte honetan lanean, José Saramago eta Mario Vargas Llosa, adibidez. Era berean, Literatura Nobel saria nori eman erabakitzeak, kontsulta organo da.

"Gure herriari bake eskubidea ukatzen zaio"

"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila
Deputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Ezpalak

KATIXA GARATE

Doctor Deseo

MARTA ORTIZ
zuzeneko diskoa grabatu du. Horretarako, Metamorfosis.

Básicamente lento ikuskizuna eskaintzen ari da urtarilean zehar. Taldearen erreperatorio-ko abesti lasai eta akustikoei eta Ander Lipusen antzezpenek kabaret giroa sortuko dute hilaren 16an (Iruñean), 18an (Bilbon) eta 22an (Donostian).

Nacho Manubens zuzendari nafarrak 16 egunetan, AEBetan eta 7.000 dolarrekin grabatu zuen udaberrian *Girls never call* (Neskek ez dute inoiz deitzen) film luzea. Dagoeneko estreinatua du Iruñean eta orain filma zabal dadin ari da lanean.

Jose Maria Jimeno Jurio

(1927-2000) ikertzailearen liburu eta artikuluen bilduma berrargitaratu dute aurten Pamielak eta Euskara Kultur Elkargoak. Hamaika liburu kaleratu dituzte jada, *Lan hautatuak* sailean. Guztira, 50 inguru izango dira.

Akatz talde bizkaitarrak hamabi urte daramatza reggae eta ska doinuak jorratzen. Orain arte hiru maketa eta zazpi abestiko CDa zituen kalean. Orain, iraupen luzeko lana argitaratu du Brixton diskoetxearekin: *12 años de éxitos*.

Eneko Barberena

lehen poema liburua, *Lurrunak ez du oraindik kristalik estali*, plazaratu du Gaztesarearekin, autoedizioaren bidetik. Aurretik Igogailuak, Dow Jones eta beste droga batzuk (Apokaliften elkar-teea) ipuin liburua zuen idatzia.

G. G. / ARGVZKI PRGS

Telebista jaialdiaren txanda

TELEBISTAKO PROFESIONALAK biltzen dituen nazioarteko jaialdia da Biarritzen urtero egiten den FIPA. Urtarrilaren 18tik 23ra, telebistan ikus-terko aukera gutxi izaten diren dokumentalak, fikziozko filmak, errepor-tajeak, programak eta film laburrak erakutsiko dituzte. Iaz, 2.329 profesional bildu ziren. 53 herrialdetako 2.143 programa eta 140 film aurkeztu ziren eta 25.000 ikusle bertaratu. Aurtengo edizioan *Warriors* eta *Whiten Oleander* filmen egile Peter Kosminsky omenduko dute eta tele-errealitatearen eragina eta kultura aniztasuna jorratuko dituzte hitzaldi eta mahai-inguruetan.

Nontzefilm lehiaketa lehenengoz

ANIMAZIOZKO FILMEN lehiaketa –Nontzeflash– jarri zuen abian iaz Nontzeberri kultura webguneak (www.nontzeberri.com). Aurten beste-lako ekimena abiatu du Bilboko Zinema Fantastikoaren Jaialdiaren (FANT) laguntzaz: Nontzefilm film laburren lehiaketa. Garai batean Internet atari hainbatek abiatu zituen on-line film labur lehiaketak, baina babesleak galdu zituztenez, gutxi geratzen dira egun. Beraz, ego-kiera aparta da zinemagileen-tzat. Filmak mar-txoaren 11 arte bidal daitezke eta gehienez hiru minutuko irau-pena izan behar dute. Lau sari izango dira: film onena, bigarren film onena, ikuslearena eta Euskal Herriko film onena. Jasotzen dituzten lan onenak FANT jaialdian ikusi ahal izango dira.

Bertso kanporaketa Iparraldean

IAZ ARTE Iparraldeko bertsolariek Nafarroako Bertso Txapelketan parte hartzen zuten. Iaz ez zuten gonbitarik jaso bertan parte hartze-

Harkaitz Canok adierazpenok egin zizkion *El Diario Vasco*:

«Gaztelaraz argitaratzea ere zaila da, nobedadez beteriko mundua da. Zu beste bat gehiago zara. Orduan kontura-tzen zara zein ongi tratatzen gaituzten euskaraz idazten dugun idazleak...».

Gregorio Larrañaga *Mañukorta* honela mintzo zen *Berrian*:

«Bertsolari gazte on asko datoz, baina guztientzako jaial-di gutxi daudenez, oso zaila daukate. Gaur egun, benetan ona izan behar da eta txapelke-tetan ere ondo egin; bestela, aukera gutxi dituzte».

Miguel Zugazaren hitzok jaso zituen *El País Semanal*ek: «Gure gizarte sekularizatuaren tenplu bilakatu dira museoak. Antza handia du, bai, mezatara joatearekin».

Daniel Landartek honakoa esan zuen *Berrian*: «Gure problema da jende andana batek nostalgia-ko kultura nahi duela».

Alfredo Piedrafita Barricadako gitarrak joleak *Berriari*:

«Komunikabide ofizialek gutxi egiten dute (rockaren alde). Telebistak, batere ez. Irratietatik, hor zehar geratzen diren irrati libre bakarrek».

Antzerkiaren historia hurbila paperean

Gutxi idatzi da euskal antzerkiaren historia hurbilaz. 70eko eta 80ko Gipuzkoako antzerkiaren, behintzat, apur bat gehiago jakiterik izango dugu hemendik aurrera Mari Karmen Gil Fombellidak atondutako *El teatro en Gipuzkoa 1970-1986*. *Apuntes para una historia de las artes escénicas en Euskal Herria* liburuari esker. 1970 eta 1986 bitartean 340 antzerki talde —amateur, profesional nahiz eskolako— zenbatu ditu. Horietatik 170 inguru gipuzkoarrak ziren. 70 hautatu ditu eta haiei buruz idatzi, alfabetoaren ordena segituz. Oraingoan Gipuzkoako antzerkia jorratu du, baina herrialde guztiak aztertu nahi ditu, Euskal Herriko arte eszenikoen historia osatze aldera. 60ko hamarkadako euskal antzerkiaren historia idatzia du dagoeneko, baina oraindik ez du lortu bildutako materiala argitaratzea. Euskal antzerkia paperera hurbiltzen ari da behintzat.

ko. Momentuz ez dute Iparraldeko txapelketa antolatuko, Bertsularien Lagunak elkartearen ustetan, baldintzarik eta lehiakide nahikorik ez dagoelako. Dena den, Euskal Herriko Bertsolari Txapelketarako kanporaketa egingo dute Iparraldean hilaren 16an, Donibane Lohizuneko Dukontenia aretoan. Bertako bertsolari guztiei egin zieten parte hartzeko deia eta baietza seik eman dute: Miren Artetxek, Amets Arzallusek, Fermin Mihurak, Xumai Muruak, Eneritz Zabaletak eta Egoitz Zelaia. Horietatik bi bertsolari sailkatuko dira Txapelketa Nagusirako eta Sustrai Colina zuzenean sartuko da aurreko Txapelketako finalera heldu zelako.

Zinegoak jaialdia zazpi herritan

HOGETTA HAMABOST FILM, iaz baino hamar gehiago, ikusi ahal izango dira Zinegoak gay-lesbo-trans zinemaldiaren bigarren aldian, hilaren 19tik 23ra bitarte. Bilbon, Berangon, Portugaleten eta Sestaon eskaini zituzten iaz emanaldiak eta aurten Leioa, Galdakao eta Getxora zabalduko dute zirkuitua. Gainera, aurten Ikus Entzumen Sorketa Saria antolatu dute lehenengoz, Euskal Herrian jaioetako zinemagile batek bertako gay, lesbiana edo transexualen errealtatea jorratzeko lana egin dezan.

On Kixoteren urtea izango da 2005a Espainian. Izan ere, lau mende igaro dira Miguel de Cervantesek *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha* eleberrri ezaguna plazaratu zuenetik. Ekitaldi andana izango da Espainian haren ohorez: lanaren berrargitalpen bereziak, antzerki ikuskizunak, operak... Gurean ere izango du eraginik, Pedro Berrondo apaizak (Oiartzun, 1919-Donostia, 2002) itzulitako *Don Kijote Mantxa* 'ko berrargitaratuko baitu Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteak.

Kexu Vital Kutxarekin.

Orain arte diruz laguntzen zituen Vital Kutxak Arabako Nazioarteko Abesbatza Astea eta Nazioarteko Folklore jaialdia. Orain haiei dirurik ez ematea eta beste proiektu batzuk sustatzea erabaki du. Horrek bi ekimenak desagertzea ekarri du, ez baitute bizirauteko baliabide nahikorik. Agurain, Asparrena, Barrundia, Dulantzi, Burgo, Donemiliaga, Iruraiz-Gauna eta Zaldondo herrietako alkateek gutuna bidali diote Vital Kutxako zuzendari Gregorio Rojori, euren desadostasuna adieraziz. Alkateek diotenez, zaila da nekazal eremuan kultur kontsumo ohiturak sortzea eta bi ekimenak errotuta zeuden alkateek ordezkatzan dituzten herrietan.

Bertso Eguna hilaren 22an egingo dute Donostian. Xabier Amuriza, Iñaki Gurrutxaga, Aitor Mendiluze, Andoni Egaña, Jexuxmari Irazu, Sebastian Lizaso, Jon Martin, Amets Arzallus eta Unai Iturriaga arituko dira Kursaalako taula gainean. Saioaren ostean, afaria izango da Zubietako Araeta sagardotegian.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Unax de Hodeitxu
Inigo Muguruza
EREIN
24 orrialde
5,25 euro

Hodeiak maite zituen mutikoa

Unaxek oso haserre zeukan bere irakaslea, zioenez mutikoak ez baitzion kasu zipitzik egiten, eta argia izan arren, eskolan oso emaitza eskasak zituen. Unaxi benetan gertatzen zitzaiona, ordea, ez zekien irakasleak. Leihotik hodeiei begira egotea zuen mutikoak gustuko. Haien formak asmatzen eta zeuzkaten koloreak bereizten pasako zuen bizitza... irakasleak eragotziko ez balio, une hartantxe bezala: "Hau gehiegi da, zure aitari deituko diot gaur bertan" esan eta zuzendariaren bulegora bidali zuen irakasleak Unax. Harantz zihola, bere aitaz oroitu zen: oso triste zegoen ama gaixotu zenetik,

ez zion, beraz, atsekabe gehiagorik eman behar, onena alde egitea zuen. Begiak itxi, eta hodeiei eskatu zien laguntza. Eta hara nondik, hodei batek erantzun egin zion! ■

Akaberatik akaberara irauten

Mitoak denboran zehar izan dituzten eraldaketak aztertu ditu Anuntxi Arana antropologoak Gatuzain argitaletxearen bidez kaleratu duen lan honetan. Gertaera historikoak zein benetan bizi izandako pertsonaiak, kristautasunaren izaikiek edota aldaketa teknologikoei herri mitologian izan duten eragina agertzeaz gainera, mitoen bizitza luzean gertatu diren moldaketa asko pertsonaiak berrargituz, arma eta baliabideak arraberrituz gauzatu direla adierazten du ikerlariak; testuinguru ekonomiko edo sozialeko elementu garaikideak sartu direla haietan, kondairak hurbilagoak eta ulergarriagoak egiteko. "Ez kristianismoak, ez armek, ez dute mitologia deuseztatu", dio Anuntxi Aranak, halere, ohartaraziz sinesteak eta ahozko transmisioak bizi zituenez mitoak, haien funtzioa aldatu dela. ■

Mitoen bilakatzea. Akaberak eta iraupena
Anuntxi Arana
GATUZAIN
318 orrialde
17 euro

Mediatika
Batzuen artean
EUSKO IKASKUNTZA

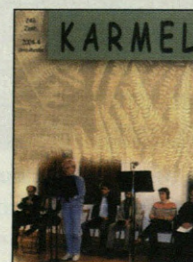
312 orrialde
14 euro

Euskarazko publizitatea eta herri komunikabideak

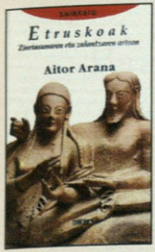
Eusko Ikaskuntzak plazaratzen duen *Mediatika* aldizkariaren azken alean, besteak beste, Euskarazko Publizitatea eta Herri Komunikabideak lemapean iaz egindako jardunaldietan aurkeztu ziren ponentzia bi azaltzen dituzte: Idoia Camachoren euskarazko herri aldizkariaren azterketa, eta Joseba Andoni Etxebarriaren *Publizitatea eta euskara, noranzko biko abaleginak*. Horrez gain, *Publizitatea euskaraz egiteko interesik ba al dago?* galderari erantzuteko egin zen mahai-ingurua bildu dute, Felix Noguerak (Manresa telebista), Inigo Martinek (EITB), Amaia Paniaguak (Trup publizitatea), Mikel Irizarrek (Goiena) eta Joxe Mari Irzustak (ARGIA) osatua; Eusko Ikaskuntzako Joxe Mari Muxika izan zuten moderatzaile. ■

Lauaxeta erromantikoa

Azkeneko *Karmel* aldizkarian, Jose Mari Kortazarren *Profeta zela ez zekien* lanean El Salvadorren hil zuten Oscar Romero gotzainari buruzko liburu bat gogora ekartzeaz gainera, Agustín Zubikarainen olerkiak izan ditu Andres Urrutiak hizpide, Jose Mari Larrarte euskaltzale pasionistaren bizitza eta lana Juan Luis Goikoetxeak, eta *Lauaxetaren alderdi erromantikoa* azpimarratu du Gotzon Garatek. Bestalde, Euskal Herriko nekazaritza zertan datzan aztertu du Jabier Erizek, Iparraldean zein Hegoaldean, *Oraindino bihotzeko begoak ez zaizkigu erori* izeneko lanean; publizitateak eta markak zer edo zer erosterakoan gudan duten eragina nabarmendu du Patxi Juaristik, eta Juan Luis Goikoetxea *Goikok* sortutako hainbat kontakizun azaldu ditu Luis Baraiazarrak. ■

Karmel
Batzuen artean
EUSKAL HERRIKO KARMELDARRAK
128 orrialde
Urteko harpidetza:
12 euro

Etruskoak.
Ziurtasunaren
eta zalantzaren
arte

Aitor Arana

HIRIA
182 orrialde
18 euro

Aitor Arana etruskoen nondik norakoaz

Irakurri bai, baina gaur arte behintzat ulertzerik ez dugun hizkuntza da etruskoena. Eta herri horrek bere historia, pentsamenduaz edo jatorriaz ezer idatzirik utzi ez zuela uste den arren, duela 2.800 urteko munduari gauz begiratu bat egingo bagenio zibilizazioaren arrastoak bila, Etruriak ere, dardarati baina tente, bere zuzia ongi pizturik erakutsiko ligu-keela baieztatzen du Aitor Aranak, etruskoen historiak ezagutzen den guztiaren berri ematen ahalegindu den *Etruskoak. Ziurtasunaren eta zalantzaren artean* liburuan. Herri honen jatorriaren gaineko teoriak, lurraldea eta hiriak, zabalkuntza, gizarteak, erlijioa, artea, eta beraien hizkuntza ulertzeko egin diren saiakerak jasotzen ditu. ■

Gotzon Barandiaranen irekidura sakonak

Zein izen izango ote duen biharko euriak galdetzen da olerkaria Susa argitaletxearen eskutik plazaratu duen *Arrakalak* poema bildumako lehen liburuko batean. Gotzon Barandiaran larrabetzuarra da (1974), oharkabean bizitzeko askatasuna galdu eta hogeitaz urteak faltan botatzen dituen, erruak zuzitzeko elurra behar duena, auto batek istripua izan, eta lagun bat bihotzean ubeldu zitzaion eta besteak ihes egin zion berbera. Eta ikusiak ikusita, hasierara itzuli nahi luke, lau atletan banatutako poemarioan. ■

Arrakalak

Gotzon Barandiaran

SUSA
76 orrialde
10 euro

PELLO AÑORGA

“Dibertimendura gehien hurbiltzen den liburua da *Ahulerio*”

Zer alde dago *Ahulerio* eta aurrekoen artean?

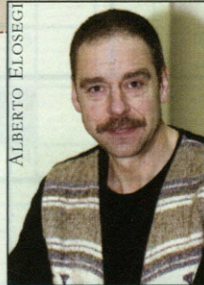
Azken hau dibertimendura gehien hurbiltzen den liburua delakoan nago. Beste liburuetan gauza transzendentalak edo ukitzen dira: *Ni ez naiz txerriak* gure barneko zauriekin jartzen gaitu harremanetan; *Adio, adio!* heriotzarekin —batzuk esan zidaten oso gauza tetrikoa idatzi nuela; beste batzuk, aldiz, asko eskertu zidaten, batez ere helduek; izan ere, nik haurrentzat idazten dut, baina baita haur horien gurasoentzat ere; hirugarrena, *Haur zeru-lurtarra*, kosmogonia batean sartzen da. *Ahulerio*, berriz, umoretsuena da. Badakit haur askok barre egingo dutela, nahiz eta oinarrian oinazez betetako liburua izan.

Ulertuko al dute *Ahulerio*-Aurelio ezberdintasuna?

Haur txikiak? Baietz uste dut, behin eta berriro errepikatzen baita; azkenean, bera da ipuin guztia gidatzen duena. Eta gainera, nire ustez oso inportantea da haur txikiak ere jakitea askotan letra bakar batek eraman gaitzakeela zerura edo infernura. Letra bakar batek jar gaitzakeela harremanetan izarrekin, edo izarrik gabe utzi. Niretzat ñabar-dura horiek garrantzi handia dute.

Zein da zuen bildumak egindako ekarpena?

Hiru haur mota ezberdinekin harremanetan jartzeko aukera ematen du: zauriz betetako haurrekin, kosmikoarekin, eta hirugarren honekin, haur ludikoarekin. Bilduman, nolahi ere, Jokin Mitxelenaren lana azpimarratzekoa da. Beti egon ohi da keinu baten zain, eta nola aurkitu! Liburu guztietan eman izan den hitza eta irudiaren arteko sinbiosia ederki agertzen da hemen ere.

ALBERTO ELOSEGUI

egileari galdezka

Añorga-Mitxelenaren bildumako laugarrena

Pello Añorgak eta Jokin Mitxelenak Elkar argitaletxeari aurkeztu zioten haurrentzako bil-

duma-proiektu berezi baten laugarren emaitza da *Ahulerio*, umorez zipiztindutako kontakizuna. Aurretik plazaratutako hiru liburuxketan, bere fisikoarekin ados ez zegoen haurra gaia ukitu zuten *Ni ez naiz txerrian*, maite dituenen heriotza ezin ontzat emana *Adio, adio!*, eta argia eta ilunaren arteko maitemina *Haur zeru-lurtarra*. Oraingoz azkena den honetan, oso ahul aurkitzen den mutiko baten arazoa azaltzen dute. Aurelio izena jarri zioten bere bataioko hartan, baina duen bizkortasun eza dela-eta, *Ahulerio* ezizenezarekin gelditu da etxekoentzat zein kanpo-koentzat. Izan ere, nahiz eta harrapatzen dituen guztiak ederki jan, doi-doi zutik egoteko gai da umea, eta gurasoak era-

Ahulerio

**Pello Añorga,
Jokin Mitxelena**

ELKAR
36 orrialde
5,85 euro

bat kezkatutik dauzka. Hainbeste beren semea sendagilearengana eramatea erabakitzen dutela. Hari ere, Aurelio ikusi ahala, ohizko “A ze ahulerio, ahulerio den gure Aurelio” esakerak egingo dio ihes, eta botika gogor bat emango dio, ea behingoz indartzen den. Eta indartuko da Aurelio, baina arazoekin jarraituko du, ezusteko baten ondorioz benetan bizkortzen den arte. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

		Jakingo balu	▼	Gizon izena	▼	Egile atzizkia	▼	Hondartza	▼	Trebeak
		Banakuntzak	▶	Galdetzaile bat	▼	Errep., gorotza	▼	Har ezazu!	▼	
		Koloka	▶					Infin., oratu	▶	
		EH-KO IBAIA						Zabaldur		
Baretu	▼	Galdetzaile bat	▶	▼			Infin., irendu	▶	▼	
Portuko langileak		Arrastoak					Bokala			
▶		▼					▼			
Sadismoari dagokio	▶						Ez eta	▶		
Iratze							Beldur, ikara			
▶					Iodoa	▶	Garbitu	▶	▼	
					Joan den urtean		Gizon izena			
Oihu	▶			▼				Aluminioa	▶	
Bizkaieraz, atera								Ez eme		
▶					2. eta 5. bokalak	▶		Bokala	▶	Uranioa
					1			Bokala		Bokala
Ukapen, ezeztapen	▶				▼		Azalera neurria	▶	▼	

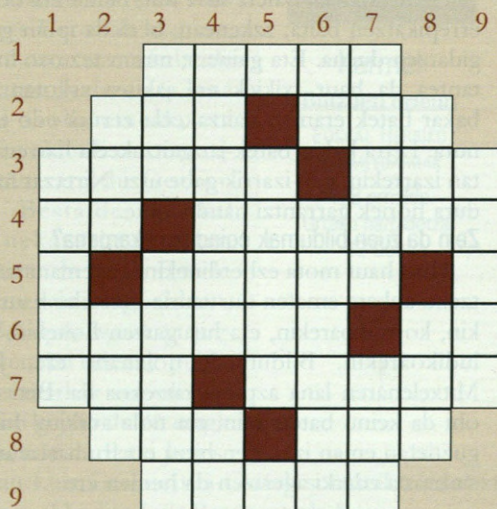
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gizon izena. 2.- Su bizi. Tente. 3.- Altzo. ... egin, agindutakoa bete. 4.- Islandia. Bilkura. 5.- Potasioaren ikur kimikoa. Xedera, segada. Kontsonantea. 6.- Pluralean, txori mota. Musika nota. 7.- Zelai. Detektagailu. 8.- Hegazti bidaiari. Ura irakitearen onomatopeia. 9.- Ordezkoa.

GOITIK BEHERA

1.- Gizon izena. 2.- Erregai mota. Nauka. 3.- Umorezko kolpe. Gandu. 4.- Arabako. Zakur. 5.- Nitrogenoaren ikur kimikoa. Zuhaitz mota. Bostehun, zenbaki erromatarren arabera. 6.- Bizia-
ren erdian. Aske, libre. 7.- Apala, umila. Joaki da. 8.- Gironako ibaia. Bizkaieraz, sobera. 9.- Nafarroako.

Pasarte Kodetua

Marlene Dietrich (Berlin, 1901-Paris, 1992) aktore alemaniarren pasarte bat azalduko zaizu ondoko lauki guztiak betetzean. Joko honetan, zenbakiak hartu dute letra edo hizkien ordea. Letra bat, zenek berea, hartzen du gehienez zenbaki bakoitzak, eta batzuetan ez dira letra guztiak azaltzen. Zenbaki batzuei dagozkien letrak eman ditugu lagungarri.

Z				I		A			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
			O			R	T		
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

11	4	14	1	11	5	15		11	6	7	9
13	6	11	17	5		10	13	2	18	7	18
13	9	14		16	5	18	1	7	5	14	9
11		16	11	5	7	16		5	1	7	18
11	7		12	7	5	15	7		10	5	1
14	15		7	8	17	14	8	14	2	7	
7	13	17	9	5	18	1	11	7		14	2
14		1	7	5	16	7		4	7		

Soluzioak

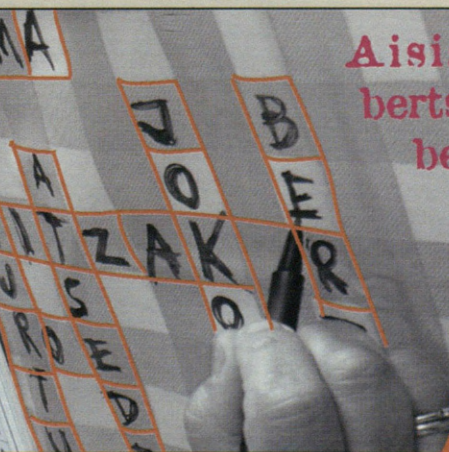
8. Ter. Lar. 9. Nafar.											
12. Lokabe. 7. Xumeca. Doa.											
Arabar. Or. 5. N. Lizar. D. 6.											
Gas. Nau. 3. Cag. Lauso. 4.											
Gotik behar: 1. Mabel. 2.											
Uso. Bor. 9. Ordea.											
Enam. 1a. 7. Lau. Kadat. 8.											
Is. Bileta. 5. K. Lazoa. F. 6.											
Gar. Zur. 3. Magal. Men. 4.											
Ezker eskutik: 1. Gantx. 2.											
Hitz gurutzeak											
Marlene Dietrich											
reza oso zaila da.											
batia gizon aproposa auzi-											
nko litzazoke leial izate.											
Edozein emakumei gustu-											
Pasarte Kodetua											

Kike Amonarriren umorea

"El English"

Gaztelaren "kalitatearen" aldeko jarre-rak islatzeko, hitz batzuk aurkitu bezala laga ditut.

Albiste: Juan Luis Gómez Pérez, Prais Guaterjaus Cuper (PGC) enpresako aholkularia, bulegoan atxilotu zuten "jarduera profesionalen 'español' guztiz zuzena erabiltzeagatik, zuzendaritzari aurre eginda". Lekukoen esanetan, atxilotuak sarri eragiten zuen terrore linguistiko lankideengan. Arazoak apirilean hasi ziren, Gómez enpresara iritsi eta bisita-txarteletan *Jefe de producto* jartzea erabaki zuenean, lankide guztiek bezala *Product Manager* jarri ordez. Geroago, katalogo komertzialaren aurkezpenean, Gómezek gaztelania ezin zuzenagoz idatziriko erro-tuluen diapositibak proiektatu zituen, batere anglizismorik gabeko diskurtsoa erabiliz, "izuturiko" lankideen aurrean. "Enpresaren katalogoa itzuli egin zuen eta, beraz, manipulatu", segurtatu zuen General Manager, Jacobo García-Carrizosak: "Hankabiko honek *markets, targets, inputs, outsourcing* eta *slides* guztiak, *mercados, objetivos, entradas, subcontratas* eta *diapositivas* bihurtu zituen". Ondorioa: aurkezpenean ez zen ezer ulertu, eta jende guztia nahastu egin zuen. Gómezek ez zuen aurkezpene amaitu, enpresako bi lankidek -Phone&Door Managerrak eta Security Surveillance Chiefak-, menperatu eta lotu egin zutelako udaltzainak azaldu bitartean. "Probokatzeko egin du", zioen PGC-ko kontsultore Ramón Antúnez y Fernández-Malvarrosak. "Zer uste du, vicepresidente bat dela ala?", amaitu zuen Manager Ball-ek (*pelota del director*, gaztelaraz).

Aisialdiaren bertsio berria

Luma

Harpidetzak: 943 37 15 45
www.argia.com/luma
luma@argia.com

+ *lumatxo*
 haurrentzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

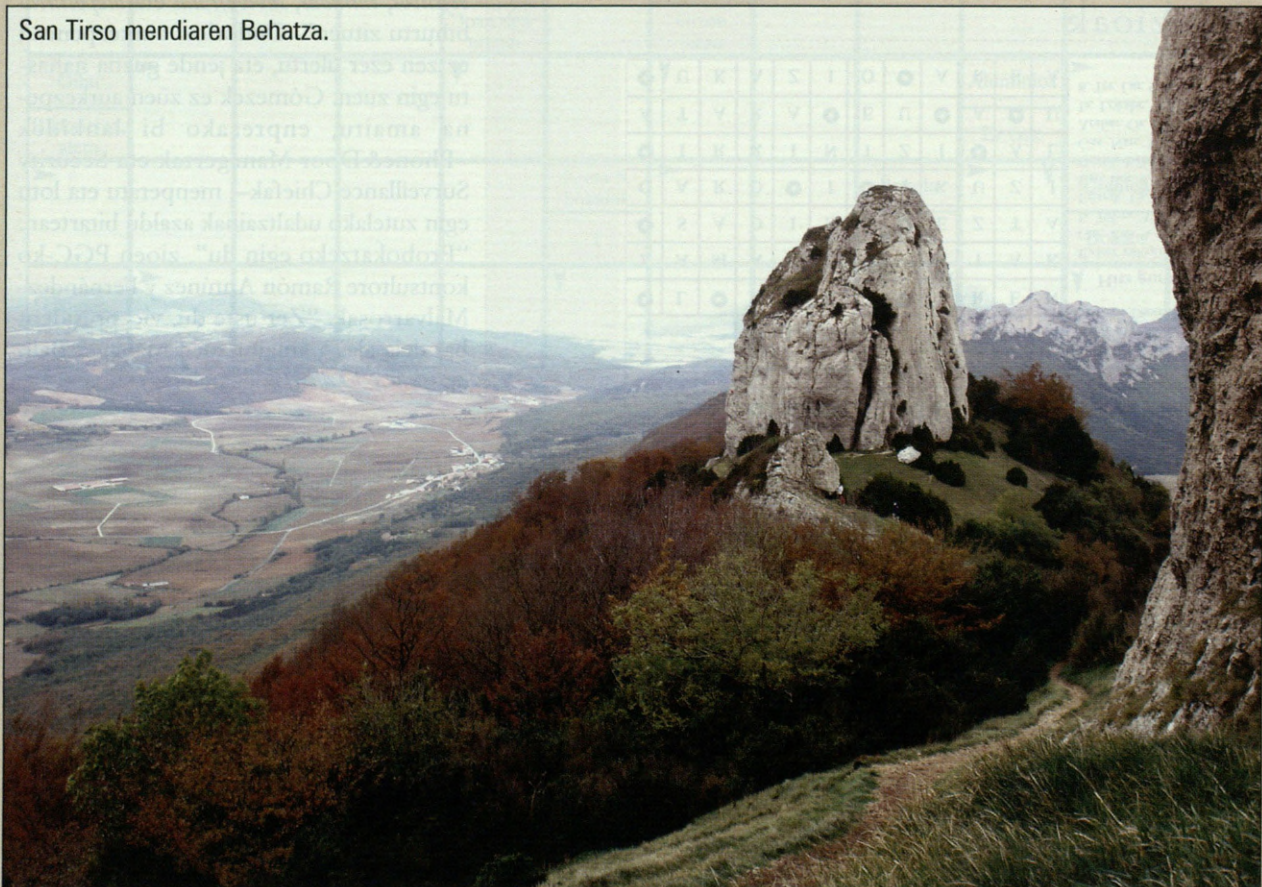
ARGAZKIAK ETA TESTUA:
LIERNI ARRIETA

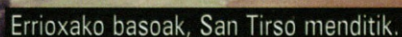
San Tirso (Araba)

Errioxa seinalatzen
duen behatza

Aste honetan, Bernedotik San Tirso gailurrera joatea proposatuko dizuegu. Ibilbidean zehar Bernedo herriko Okon ermitatik irten, hariztian sartu, pagadia zeharkatu, eta goimendiko larreetan, San Tirsoko harkaitzarekin edo Behatzarekin topo egingo dugu. Luzea dirudien arren, oso ibilbide erraza da; 579 metro dituen maldatxoa, ez da gehiago. Edertasun xume eta xarmantaz apaindutako naturan murgilduko gara. Ibilbide erraza eta lasaia, edonork egiteko modukoa da. Beraz, ez duzue proposatutakoari muzin egiteko aitzakiarik.

San Tirso mendiaren Behatza.

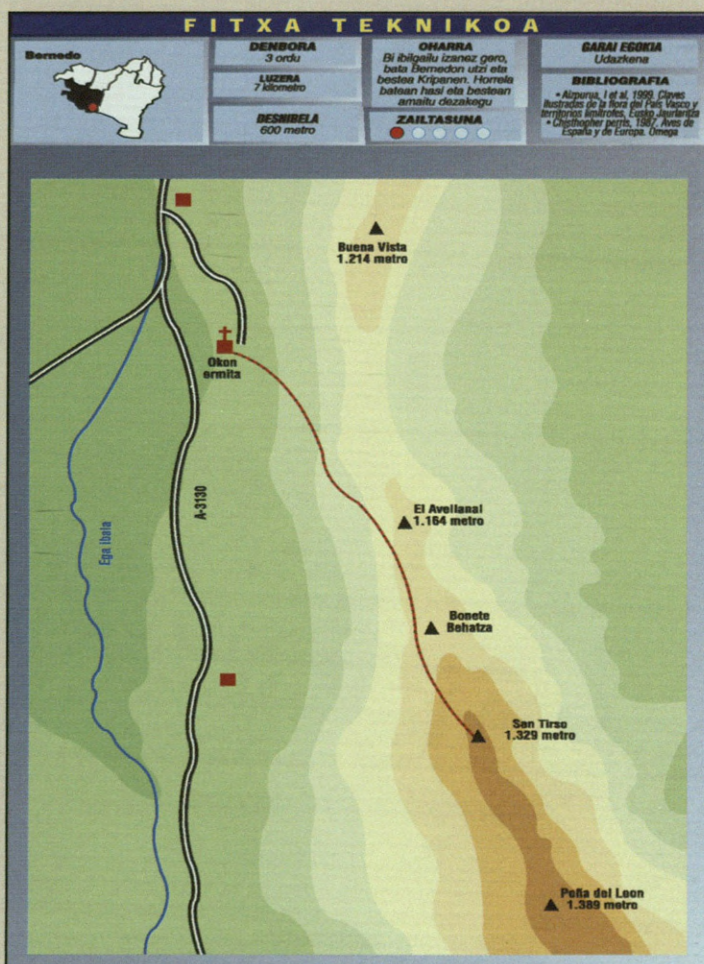
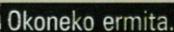

hartu eta Bernedora iritsiko gara. Bigarrena hartuta, Gasteiztik Lizarrara doan A-132 errepidean, Kanpezu parean, A126a jarraitu eta Bernedora iritsiko gara. Eta hirugarrena, Errioxatik datorrena da: Logroño ingurutik datozen eta Meanora doazen errepide ugarieta-

Behin Bernedon gaudela, herria zeharkatu eta Okon ermitara joko dugu. Bertan haurrentzat jolastokia dago; baita mahai, eserleku eta parillak ere. Antzinako lanabesak erakus-

Pagoa oso zuhaitz inposatzailea da.
Udan, zuhaitzak udaburua hostoz
estalia duenean, ikaragarritzko argi
pila irensten du. Horregatik, oso
landare gutxi irauten du bere itzalean

San Tirso gailurraren
erraietan, mendia bera
omentzeko egindako
ermita aurkitu dugu.
Bertako harkaizpean
babestu gara

gai daude ermita inguruan: karrama-
rroa, goldea, segamakina... Bitxiak
eta ikusgarriak dira benetan lanabes
hauek.

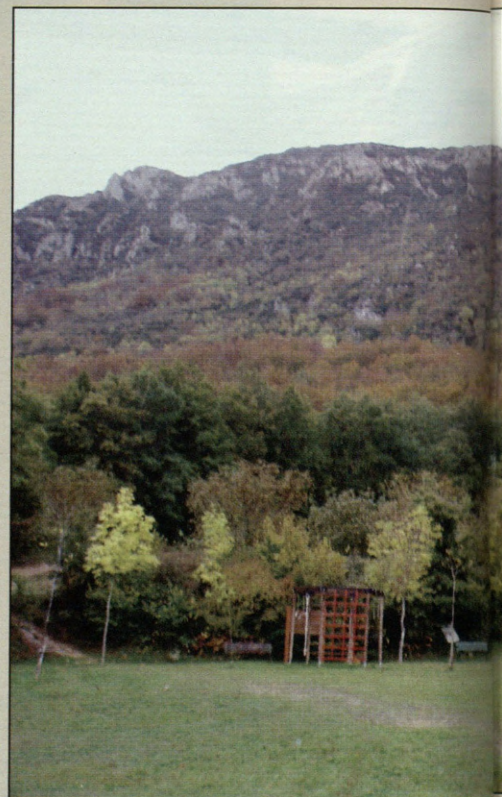
Ermitatik basorantz lanabesen
albotik doan bidean hasiko dugu
txangoa. Hainbat sastraka eta zuhaix-
kek, ipuruak, arrosak eta elorri bel-
tzak, ongi etorria emango digute
erkamezti basora. Berehala, marra

zuri-gorriekin seinalaturiko bide
zidorrarekin topo egingo dugu.
Bidea, Villafria herriarekin bat egiten
duen GR-1 dugu. Bide hau hartu eta
eskuinera jarraituko dugu erkamez-
tiarekin gozatuz.

Maldan gora egin orduko, paga-
dian murgilduko gara. Bigarren
bidegurutzea aurkitu eta gorantz
jarraituko dugu, eta ez eskuinera eta
maldan beheara doan bidea jarraitu,
Villafria herrira iritsi nahi ez badu-

Erkametza

Erkametzak (*Quercus faginea*),
haritzaren (*Quercus robur*)
ahaide honek, azken honen izu-
garrizko antza du. Erkametzak
Afrikako iparraldean, Aljeriako
Tlemcem mendietatik Maroko-
ko Rif mendietara arte heda-
tzen da. Iberiar penintsulan,
aldiz, banaketa zabala du, gune askotan garrantzi txikia eduki arren. Zura, azala
eta adarkadura haritzaren itxura berekoak ditu baina, hostoetan eta moldaeretan
desberdintzen da. Hostoak ez dira neguan erortzen, baina ez dira iraunkorrak ere,
ez baitute neguan fotosintesirik egiten. Marzestenteak dira: udazkenean hostoko
elikagaiak berriro zurgatu egiten dituzte eta lurrera erori ordez, zuhaitzean geldit-
zen dira. Hostoek fotosintesia egiteko gaitasuna galtzen dute eta marroi, arre,
gorri kolorekoak bertan gelditzen dira. Udaberrian, adarretan dauden hosto berak
berpiztu eta lanean hasten dira, jo eta ke. Hosto hauek baldintza lehorretara ego-
kituak daude, azpialdea iletsua dute. Baldintza lehorretan armiarma itxurako ile-
txo txiki horiei esker ur gutxiago galtzen dute. Zura gozoa du, pisu ertainekoa,
egokia lanerako eta gure arbasoek mila modutara erabili dute. Altzariak, gurdia
eta upelak egiteko, eta nola ez, ikatza egiteko. Landareak ez dira soilik hazitik
jaiotzen, batzuk tipulatatik, besteak adar zatitatik eta asko eta asko sustraieetatik
ernetzen dira. Badirudi baso hauek ere honela ustiatu izan direla. Enborretik bota
eta zainetatik berriro ateratako aleak direla dirudi.

Lurra lantzeko tresnak daude ikusgai, Okon ermita ondoan.

zu, noski. Pagadian gora, baldintza azidotako basoan gaudela esango digute azpi basoko landareek. Azpi basoan ahazia agertzen denez, lur azidoetan gabiltzala dakigu, erratza eta gorostia bezalako landare gehiago egon arren. Pagadiak hamaika modutakoak dira eta Europa heze osoan daude. Oso zuhaitz inposatzailea da bere ingurukoekin. Ingu-ruko baldintzak eraldatu egiten dituela esan ohi da. Udan, zuhaitzak

adaburua hostoz estalia duenean, ikaragarritzko argitasuna irensten du. Horregatik, inor gutxik lortzen du bere itzalean irautea. Baina, burua bustia eta hankak lehorrak behar dituela esaten da. Beraz, hezetasuna urri den klima mediterraneo du muga.

Maldan gora goazen heinean, basoak indarra galtzen du eta txilar-di sastrakadiak ugaritzen dira. Bat-batean, San Tirsoko Behatzaren harkaitzarekin topo egingo dugu eta

inguratu eta atzean utzi ondoren, San Tirsora iritsiko gara. Gailurra- ren erraetan, San Tirso omentzeko ermita dago. Bertan, gailurretik igaro ondoren, harkaitz pean edo jainko pean babestu gaitzke.

Etorritako bide beretik itzultze- rakoan, gailurraren eta Behatzen arteko lepotik Errioxa ikus dezake- gu, baita Kodes mendizerra ere Behatzaren atzealdean. Bideko zuhaitz eta animalietara joan zaizki- gu begiak. ■

Okon ermita ondoan, familia osoarentzako atsedean eta jolas lekua.

Zuhaitz bakoitza mundu bat

Zuhaitz bakoitza unibertso bat da, guk geldirik eta tinko nabari badugu ere, eten- gabe inguruko bizidunekin elkartrukean edo borrokan ari da. Sustraietan, azaleko zartaduretan, zurtoin zuloetan, adarretan eta hostoetan hainbat eta hainbat bizidun daude. Bizidun horiek bertan izaten dituzte babes, elikagaiak edo bizimodua.

Adaburua izugarritzko ehiza gunea da. Zuhaitzek, kasu honetan erkametzak edo pagoak, bere hostotzean milioika intsektu izan ditzakete. Beldar, koleoptero eta landare-zorriek hosto berriak jaten dituzte. Zuhaitzak lan ederra izaten du jandako hostoak berritzen. Pinpilinauxen edo tximeleten hainbat eta hainbat beldar ere hemen elikatzen dira. Pupatu eta metamorfosia jasan ondoren, hegaka dotore ate- ratzen dira ugaltzeko irrikan. Koleopteroen arrak ere hemen bizi dira: batzuk adax- ketan eta besteak zurean edo ezkurretan. Cynips-en arrek hostoari berrehun bat erako zezedio edo kukusagar mota eraginarazten dizkiete. Hauek hostoan grano itxurako egiturak dira eta batzuetan fruitu itxura ere hartzen dute. Beste intsektu asko eroritako zur hiletan bizi dira. Era berean, onddoek eta likenek beraien txoko ekologikoa topatzen dute, sustrai, azal eta adarretan. Honela, zartadura handiak eta azal lodiena duten erkametzetan liken gehiago izaten da pagoaren azal leun eta finetan baino. Onddoak mila modutakoak dira: bizkarroiak ardagaiaren moduan, saprofitoak, zuraren osagai nagusia diren zelulosa edo ligniaz elikatzen direnak. Eta sinbiosian... ai! Sinbiosian bizi diren onddoen gazi-gozoa. Kontuz bildu behar dira, batzuek pozoitsuak eta besteak goxo-goxoak baitira.

Txoriei begira jartzen bagara ere, gauza bera gertatzen zaigu. Tamaina eta bizi- moduaren arabera bereizturik hamaika txoritxo bizi da zuhaitz bakoitzean. Katagorriak adarretan, muxarrak enbor zuloetan lo, sagutxoak orbeletan eta sato- rrak sustraietan, ugaztunik ez zaigu falta. Ezkurak eta pagotxak preziazten dituzte katagorri, muxar eta sagutxoek, satorra aldiz intsektu eta zizarez elikatzen da.

Haritzaren enborra.

Ipuruaren adarra.

Plantinaren hostoak.

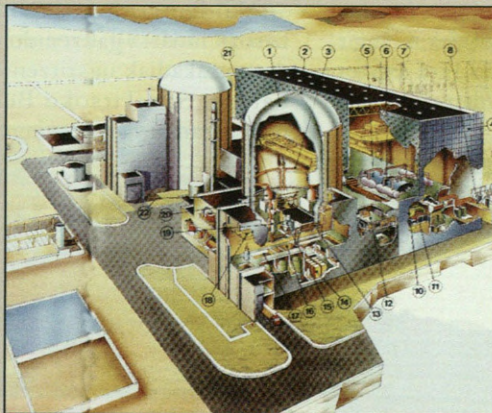
Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Lituanian zentral nuklear bat ixten ari dira

LITUANIAKO IGNALIAN dagoen zentral nuklearreko erreaktoreetako bat urtezahar egunean geratzen hasi ziren eta laster zentraleko beste erreaktorea ere itzaltzen hasiko dira. Zentraleko zuzendaria den Viktor Shevaldin-ek esan zuenez, "erreaktorea 20:02an erabat gelditu dugu" eta "prozesua aurrez ikusitako planei jarraituz burutu da". Horrela bada, Lituaniak eta Europako Batasunak (EB) sinatutako hitzarmena bete egin zen. Ignalinako zentral nuklearrak Lituaniak egun behar duen energia elektrikoaren %70 produzitzen du -1.330 megawatteko ahalmena du eta lituaniarren beharrak 1.900 wattekoak dira- baina Txernobileko zentral nuklearraren mota berekoa denez, aspaldi hasi zen EB zentrala ixteko negoziazioetan.

Zentral nuklearren funtzionamendua azaltzeko eskema.

Joan den urteko maiatzaren lehenegian sartu zen Lituania EBn eta aldi berean urte amaierarako zentraleko erreaktoreetako bat ixteko konpromisoa hartu zuen, eta bestea 2009ko amaierarako. Ignalinako lehen erreaktorea 1983ko abenduan abiatu zen eta bigarrena 1987ko abuztuan.

Vilnius, Kaunas eta Elektrenai-ko zentral elektriko klasikoak beteko dute erreaktore nuklearra ixteak sortuko duen hutsunea eta etorkizunean Errusiatik energia inportatzeko asmoa

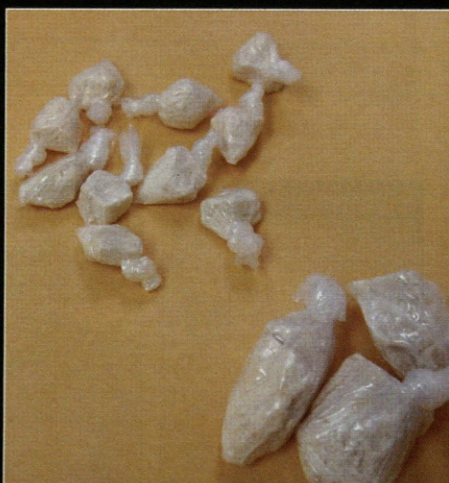
Osasuna

JABIER AGIRRE

Kokaina kontsumoa lau aldiz gehitu da adolezenteen artean

14 URTEK 18RA bitarteko adolezenteen artean kokaina kontsumoa laukoiztu egin da azken hamar urteotan, eta haxixarena, berriz, bikoiztu. Horrez gain, eskolaumeak 13 urterekin hasten dira alkohola edaten eta erretzen, Bigarren Mailako Irakaskuntzan Drogen Erabilerrari buruzko 2004ko Espainiako Inkestak dioenez.

Abenduaren hasieran aurkeztu zituen jendaurrean Elena Salgado Osasun Ministroak inkestaren emaitza nagusiak, eta egoera kezagarritzat jo zuen. Izan ere, panoramak ez du itxura onik; areago, nahiko datu kezagarria da gazteen %87k erraz lortzen duela alkohola, %64k haxix edo cannabis-a, eta %53k lasaigarriak, beren eguneroko giroan. Inkesta 2004ko maiatza eta ekainean egin zitzaion 537 ikastetxetako 25.521 ikasleri, eta ikerketak agerian jarri bezala, adolezenteak droga

legalak hasten dira kontsumitzen -tabakoa eta alkohola batez ere-, droga ilegalera pasatu aurretik. Inkestak gazteen artean anfetamina, estasi, disainuko droga eta haluzinogenoen kontsumoa mantendu edo gutxitu egin dela erakusten du.

Inkestak dioenez, ikasleak 13 urterekin hasten dira tabakoa eta alkohola kontsumitzen. Alkoholaren inguruan neska-mutikoen zifrak antzekoak diren bitartean -%14aren bueltan-, neskek gehiago erretzen dute mutilek baino -behin edo behin erretzen dutela dioten neskek %36,7 dira, eta mutilak, berriz, %29,6 besterik

ez-. Tabako kontsumo zifra horiek "harrigarri eta oso altuak dira, beren adin bereko europarrekin alderatuz gero" azpimarratu zuen Salgado.

(Jarraituko du)

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Mugimendua

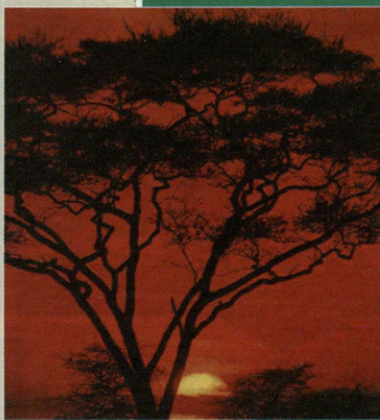
LANDAREETAZ pentsatzen minutu erdi bat baino gehiago sekula pasa ez dutenei hauen

ezaugarri garrantzitsuena azaltzeko beti galdera bera egin izan ohi dut: zein da animalia bat, zu zeu adibidez, eta landare baten arteko alde nagusia? Bada, higidura edo mugimendua. Animalia batek gosea, egarria, hotza edo dena delakoagatik edozeinako premia badu mugitu eta premia

hori asetzeko aukera bilatuko du. Landareak aldiz, gertatzen dena gertatzen dela —lehortea, izotza, ekaitza, gose latza...— hantxe, jaiotza eta hazi zen toki hartantxe egon beharko du, iraun beharko du. Honek landareek edozein arazori aurre egiteko dituzten mekanismo ugariak zio nagusia argitzen du. Sasikoa da esan hau, zeren oinarritzko beharrei erantzuteko landareak ere mugitzen dira, bai horixe!

Bizi baldintzak hobetze aldera landareek burutzen dituzten higitzei tropismoa deitzen zaie. Hazkundearekin lotutako lerratzeak dira eta atzera egin ezinekoak dira. Fototropismoa da hauetako bat, zurtoina argia dagoen aldera haziko da beti eta sustraia kontrakora; etxe barruko edozein landaretan erraz ikusi daiteke, leihoa edo argia sortzen den aldetik landarea kitzikatzen da eta auxina izeneko hormona pilatzen da, hormona honek zelula gehiago sortzea eta landarea harantz haztea dakar. Geotropismoa edo grabitropismoa beste bat, luraren grabitateak eragina; sustraia grabitate indarraren alde hazten da eta enborra alderantziz. Hidrotropismoa ere bada; landare urzaleak haren aldera haztera daramatzana. Tigmotropismoa aihenatzen diren landareena da; beste landare bat edo zerbait solidoa ukitzen dutenean haren bueltan edo berari heldu eta itsatsita hazteko joera dute, honetarako sustrai bereziak, aihe-nak, kiribilak... garatzen dituzte.

Hurrengo alean gai honi kiribilduta jarraituko dugu.

dute. Dena den EBk Ignalina ixteak sortuko dituen kostuak finantzatzeko ditu; kostu hauek 30 urtean 2 edo 3 mila milioi eurokoak izango direla kalkulatu da. Jada 200 milioi euro desblokeatu ditu EBk lehen erreaktorea gelditzea aurre egiteko. Halaber, lanik gabe geratuko diren langileen birkokapena edo erretiroa ziurtatzeko laguntza finantzario berezia izango da. ■

Bioaniztasunak atzera egin du 2004an ere

15.589 ESPEZIE inskribaturik daude 2005aren hasieran Naturaren Babeserako Munduko Batasunaren (IUCN) zerrenda gorrian, hau da, desagertzeko zorian. Txori, ugaztun, anfibio, eta abarrek osatzen dute zerrenda gorria eta 2004 hasieran baino 3.330 espezie gehiago daude bertan.

Azken hogeitun urteotan gutxienez 15 espezie desagertu dira eta beste 12 gatibu bizi dira. Halaber bertan %42, anfibioen %32 eta ugaztunen %23 desagertzeko arriskuan daude.

Txoriak ez daude egoera hobean, izan ere PNAS erakundeak egindako prospekzioen arabera txori-espezieen %14 desagertuko dira 2100. urterako.

Hainbat espezie desagertzeak beste batzuen arrakasta ekar dezake. Eta gizakiarekin zer gertatuko da? Adibidez, Indian saia desagertzeak arratoiak ugaltzea dakar eta hauek, jakina denez, amorrua kutsatu diezaiokete gizakia-ri. Gainera ez da ahaztu behar berotegi efektuak edo

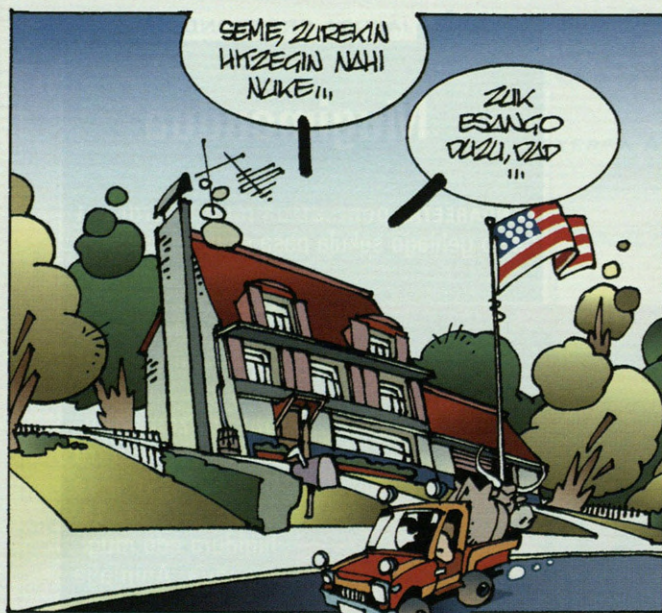

Azken hogeitun urteotan gutxienez 15 espezie desagertu dira eta beste 12 gatibu bizi dira.

basoak husteak edo poluzioak aldaketak ekarriko dituela gizakiaren historian, nahiz eta oso zaila izan orain aldaketen neurria antzematen.

Amaitzeko IUCNk aipamen positibo bat egiten du. Europan, adibidez, igarabaren egoera dezente hobetu da azken urteotan hartutako neurriek esker eta gauza bera esan daiteke Tunisian orix, basamortuetako ugaztunarekin gertatzen ari denarekin. ■

WINSTON ARIZMENDI JR.

SEME, ZUREKIN
HITZEGIN NAHI
NAIKE!!!

ZUK
ESANGO
DULU, DAD
!!!

ORRINDIK AFRIKAKO HERRI ZIZTEIN HORREDEARI
JATEKO ASMOAREKIN ZABALEZA?

ELISKOLAND EZ DAGO
AFRIKAN, ELUROAN
BIZIK!

BERDIN
DIO!

AFRIKA, ELUROA!!!
HIRZIGAREN MUNDUKO
HOK NOBATEKOA, ETA
EZ AL DAKIZU BERDIAKO
GUZTIAK TERRORISTA
BESTERIK EZ DITELA?

A BAI, E? ETA NOXTIK
ZU BEZAKO **BUSH**
ZALE AMORRATU BATEK
KERRIK ESANDEKOA
REKIN ARDS? E,
ARIZMENDI?

JOHN
KERRIK
ESANDE-
KOA

ARIZ
MOUNTAIN!

EGINTZAZU NAHI
DIZUNA, BAIKA GERO
EZ ESAN JAKINEAN
JARRI EZ ZAHUTANIK!
OIKI?

OIKI

KAIKO, AHATXO!!! ZER? BUELTATXO
BAT EMATERA?

GLUB!!!
GLUB!!!

BAI, BAIKA HEMEN
INGURUAN, GEHIEGIRIK
LIRRIKIDU GABE!

ETA EZ
BESTE BAZZUK
BEZALA!!

KRASH!!

“EUSKARARI ZOR ZAIONA” KANPAINA NAFARROAN

Nola egin errenta aitorpena euskalgintza laguntzeko

Orain dela bost urte abiatu zen Nafarroan *Euskarari zor zaiona*, euskararen alorrean lanean diharduten hainbat eragilek sortutako ekimena. Helburua Nafarroako Gobernuak euskararenganako duen jarrera salatzea eta, bide batez, euskalgintzaren zenbait egitasmo aurrera ateratzeko dirua lortzea da. Den-dena, errenta-aitorpenaren bitartez. Otsaila edo martxoan ekingo diote 2005eko kanpainari.

LEHENBIZIKO *Euskarari zor zaiona* kanpaina 2000. urtean egin zen. Oinarriak taldeak bultzatu zuen hasieran, eta ondoren AEK, IKA, Karrikiri, Euskal Kultur Elkargoa, Nafarroako Ikastolen Elkarte, Sortzen-Ikasbatuaz, CGT, ESK-CUIS, LAB, ELA eta STEE-EILAS elkartu zitzaizkion. Mikel Aldasoro, ekimenaren arduradunetako baten esane-

UNAI BREA

tan, "Nafar Gobernuak euskararen ganako daukan politika okerra neurri batean zuzentzeko egiten da kanpaina". Aldi berean, politika horrek sortutako hainbat hutsune estaltzeko erabiltzen da jasotako dirua, urtero euskararen aldeko asmo bati lagunduz.

Ekimenean parte hartzeko, lehenik eta behin diru kopuru jakin bat sartu behar da Oinarriak-ek horretarako irekitako kontuan. Gero, errenta-aitorpena egiteko momentuan, azken emaitza ematen dutenean, euskararen aldeko elkarte bati egindako ekarpen hori kenkari berezi gisa agertzea nahi dugula esan

Babeslea: Tolosako Udala

Tolosako

Euskara Zerbitzua

*Egunero zure
"euskara" esanetara*

Plaza Zaharra 6A • 20400 TOLOSA

Tel.: 943 697 453

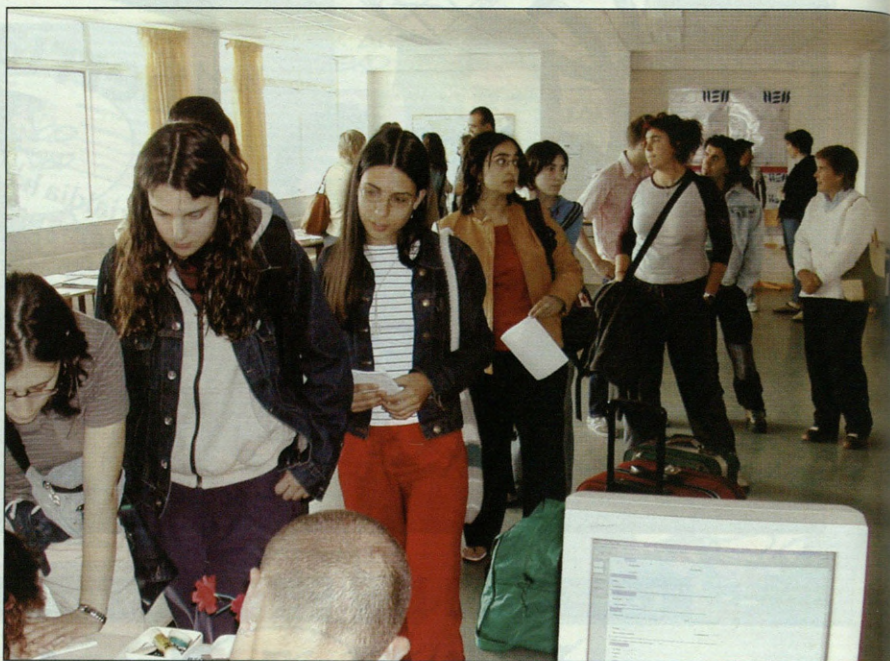
euskara@tolosakoudala.net

Xedea ekarpena
egiten dutenek
errenta-aitorpena egin ostean
diru hori berreskuratu ahal
izatea da, ordaindu behar
dutenek gutxiago ordainduz,
eta jaso behar dutenek
gehiago jasoz

behar da, "gobernuak betetzen ez duen hutsunea betetzeko", azaldu du Aldasorok. Horretarako badago laukitxo berezi bat, 585a. Errenta-aitorpena egiten duen bankuko langileari eskatu behar zaio Oinarriak-en kontuan sartu den kopurua laukitxo horretan adierazteko –norberak eginez gero, berdin–, eta diru-sarreraren ordainagiria aurkeztu.

Gerta liteke errenta-aitorpena egiten digun langileak oztoporen bat ipintzea. "Egiten ari garena erabat zuzena ez dela esan diezagukete –dio Aldasorok–, baina horrelakoe-tan norberak erantzukizuna onartzen duela esan behar da". Langilea temati paratuz gero, behin eta berriro esan beharko zaio erabakia norberarena dela eta eskubidea dagoela halako zerga-eragozpenak egiteko.

Beste bide bat ere badago, errenta-aitorpena normal egin eta gero, zuzenketa egitea eska daiteke idatzizko agiri baten bidez, euskalgintzako erakunde bati ekarpena egin

Udako Euskal Unibertsitateak jaso zuen 2000ko kanpainen lortutako diruaren zati bat. Beste zatia Sanferminetako peñei eman zitzaion jaietako egitarau elebiduna ateratzeko.

diogula azalduz eta dagokion ordainagiria aurkeztuz. Eskaeran, hala egitera bultzatu gaituzten arrazoiak azalduko ditugu halaber.

Gehienek aurrera egiten dute

Kanpainen biltzen den dirua, beraz, parte hartzen dutenen saketatik jasotzen da azken batean. Xedea, jakina, ekarpena egiten dutenek errenta-aitorpena egin ostean diru hori berreskuratu ahal izatea da, ordaindu behar dutenek gutxiago ordainduz, eta jaso behar dutenek gehiago jasoz.

la 300 lagunek hartu zuen parte iazko kanpainen

2004ko errenta-aitorpenean, 292 nafarrek egin zioten jaramon *Euskarari zor zaiona* ekimenean esku hartzeko deia. Bakoitzak emandako diru kopurua desberdina da, baina normalean 30 eurokoa izaten da ekarpena. Iaz, 7.500 euro batu ziren modu horretan. Mikel Aldasorok adierazi digunez, jasotako diru kopurua 6.000-8.000 euro bitartean egon ohi da.

Nora doa jasotako dirua?

Urtez urte, *Euskarari zor zaiona* ekimenak emandako sosak egitasmo bat indartzera bideratu dira. 2000 urtean, zati bat Udako Euskal Unibertsitateari eman zitzaion eta beste bat Sanferminetako peñei, jaietako egitarau elebiduna argitara zezaten, Udalak gaztelera hutsezkoa atera zuen eta. 2001ean, Oinarriak-ek bultzatutako *Euskaraz eskubide osoz* kanpainari lagundu zitzaion. Kanpaina hartan, euskaraz arreta ematen duten bulego, denda eta abarretan euskarri batzuk ipini ziren, euskaldunek ezagut zitzaten. 2002 euskarazko komunikabi-

deen urtea izan zen. Batutako dirua *Nabarra* aldizkariaren, Euskalerrria Irratiaren eta *Berria* egunkariaren artean banatu baitzen. 2003koa, azkenik, AEK-k eta Zabaldik etorkinak euskarari hurbiltzeko abiarazitako proiektua sustatzeko erabili zen.

2004an lortutako diruarekin zer egingo den ez da iragarri oraindik. Normalean, urteroko kanpaina aurkeztean esaten da aurreko urtean lortutakoa nora bideratuko den. Hori otsaila edo martxo aldean gertatuko da, errenta-aitorpena egiteko epea ireki baino hilabete bat edo bi lehenago.

Baliteke, ordea, Nafarroako Ogasunak errenta-aitorpen horiek aintzakotzat ez hartzea. Hala gertatuz gero, ekarpena egin duenak diru hori ez luke berreskuratuko. Mikel Aldasorok dioskunez, aldiz, hori ez da batere ohikoa izaten. "Guri, behintzat, oso jende gutxi deitu digu dirua ez duela berreskuratu esanez. Beti berrikusten dituzte aitorpen batzuk, eta estatistikaren arabera suerta liteke horietako bat gurea izatea, baina gehienak ontzat ematen dituzte". Dena dela, kanpainen esku hartzen dutenei garbi esaten zaie agian ez dutela dirua berriz jasoko. ■

Jon Agirre: 62 urte, 23 preso eta gaixo dago larri

Enrique Rodriguez Galindo etxean ari da betetzen bere zigorra, hirugarren graduan jarri dute eta berandu baino lehen baldintzapeko askatasuna emango diote. Bihotzeko gaitz larria du. 30 urteko espetxe zigorretik lau bete ditu. Jon Agirre preso aramaioarrak ere 30 urteko espetxe zigorra du eta ia 24 bete ditu. 62 urte ditu, diabetikoa da eta bihotzekoak izateko arrisku handia du. Malagako espetxean da, Euskal Herritik 1.000 kilometrora eta preso jarraitzen du.

XABIER LETONA

NELSON MANDELAK espetxean 25 urte bete zituenean, batean eta bestean irakur edo entzuten zen ea nola egon zitekeen pertsona horren luze espetxean. Euskal Herrian ere, 1977an Espainiako espetxeak hutsik geratu zirenean, berehala hasi ziren betetzen berriz. Pasatu ziren hamar urte, eta denbora izugarri luzea zen espetxean egoteko. Hamabost urte ere pasatu ziren, eta hogei. Eta ia 25 ere bai euskal presoren bat espetxean dagoene-

tik. Jon Agirre preso aramaioarrak 63 urte beteko ditu datorren martxoan eta maiatzean 24 urte espetxean dagoela. Antonio Tejero Molina teniente koronela bere guardia zibilekin Espainiako Kongresura sartu zen garaian espetxeratu zuten.

Espetxean denbora gehien daraman bigarren euskal preso da. Eta euskal presoetatik, bigarren adindue-na da: Rego Vidal donostiarrak bera baino hiru urte lehenago jaio zen, 1939an. Biak daude gaixorik eta biak euren etxetik chunka kilometrora.

Urte hauetan guztietan hamaika

espetxetako ziega eta korridore ezagutu ditu aramaioarrak: Carabanchel, Puerto I, Alcalá-Meco, Herrera de la Mancha, Langraitz, Ocaña, Sevilla, Tenerife, berriz Alcalá-Meco, Valdemoro, Tenerife (berriz), Huelva eta egun Malagako espetxean dago, espetxeko erizaindegian.

23 urte hauetan beti egon da lehen graduan, hau da, espetxeko ohiko bizitzan dagoen erregimenik gogorrenean. Baina preso gisa bizi izan duen guztiaz gain, Agirrek badu adinaren zama eta horrek berarekin dakarren guztia: bizitzan zehar zaindu izan denak ere 63 urterekin ageri du bizitzaren higidura mailaren bat eta Agirreraren azken 24 urteak ez dira izan zaintzeko proposenak, baldintzarik onenetan ere espetxea ez delako osasunaz arduratzeko lekurik egokiena.

Jon Agirre Aramaion jaio eta bizi izan zen, baina espetxeratu aurreko

urteetan Arrasaten bizi zen; bietan du familia, Arrasaten eta Aramaion. Mari Terek, bere ahizpak, animatua go ikusten duela dio, oraintsu egon da eta irailean baino hobeto ikusi du: "Herriko mugimendu hauekin, badakizu, animo handiarekin dabil". Arrasaten bere Euskal Herriratzeara eskatzeko talde zabal eta jendetsua sortu da eta bere egoeraren berri zabaltzen ari da, bai Deba Goienan, bai Euskal Herrian: "63 urte ditu, ia 24 daramatza espetxean eta larri dago gaixo; beraz, lehen urrats batean Euskal Herriko espetxe batera ekarri behar-

JUANAN RUIZ / ARGAZKI PRESS

Jon Agirre

«Gabezien zerrenda luzea egin ahal izango nuke, baina gizakia ezer gutxiarekin konpontzera ohitzen da»

Idatziz erantzun digu bidalitako galderei eta, elkarrizketan zehar ikusten den bezala, umorez eta ironiaz erantzuten ditu galdera asko. Horien ostean, aldiz, bere bizitzaren herena baino gehiago espetxean pasatu duen eta gaixo dagoen adineko pertsonaren egoera gordina antzeman liteke.

Ia 63 urte, 23 espetxean eta gaixo. Nola zaude osasunez eta animoz?

Gaixotasun desberdinak ditut: diabetesa, kolesterol altua, tentsioa, artritisa, bizkarrezurrean ernia bat, aldakaren higadura... gauza asko, ikusten duzun bezala. Hauetako batzuek min handia ematen didate, eta beste batzuen ondorioz sentsibilitatea galtzen ari naiz hanketan. Animoz, aldiz, betiko antzera, etorkizuna hobea izango den esperantza-rekin, bai guretzat eta baita gazteentzat ere. Animoz oso ondo nago.

Zer botatzen duzu faltan zure tratamenduan? Zer gabeziak dituzu espetxean?

Medikuen tratua pertsona gisa pasagarria da. Hainbat gaixotasun

kroniko ditut –kolesterola, azido urikoa, diabetesa– eta tratamendua aldetik hau ere pasagarria da. Hainbat gabezia baditut, zerrenda luzea egin dezaket hemen, hasi askatasuna aipatuz eta... baina gizakia ezer gutxiarekin konpontzera ohitzen da. Tira, orain espetxeko erizain bati galdia eman nago, hemen euskaldunak ez dagoenez ezin dut euskaraz galdia egin eta hori gabezia handia da.

Behatzetako sentsibilitatea galtzen ari zarela irakurri dut zure mediku txostenean, tratamendu egokia jaso ezik elbarri ere gonaitzen duzu egun arrunt batean?

Behatzetako sentsibilitatea falta zait eta oina eta belak ere gaiturik daude. Tarteak ere antzera dago: ematen diot masajea, pomada batzuk ematen ditut, baina ez dakit oinak nireak diren edo ez. Baina horrek ez du beldurrik ematen eta horren aurka ez dago ezer egiterik.

Lehenengo graduan egin dituzu 23 urte, erregimen berria ez duzu estuan, eta orain erizaindegian zaude, mugatuago. Zer gaiturten duzu egun arrunt batean?

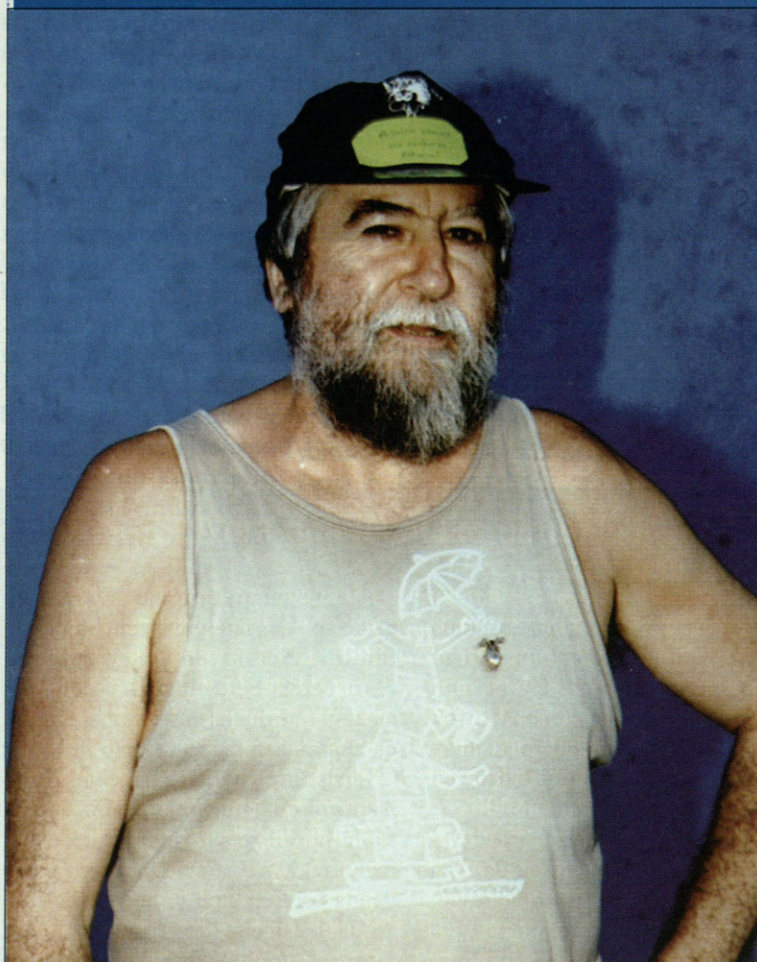
Egia da, bai, 23 urte eta erdi baino gehixeago daramat lehenengo graduan, baina orain erizaindegian nago eta hemen ere desberdina da; esate baterako, txaboloko (ziega) atera da. –Siestan eta gauean izan ezik– egun osoan zabalik daukara eta, beraz, nahi badugu patiora ateratzen gara edo bestelako erizain bolar geratu. Kontatuko dizut egun arrunt bat: lasaitasunaz ohetik altxatu, bi egunez behin dutxatu; gurutzegramak egin irakurri, Gara atzeratuak edo libururen bat... Musika pixkaletan entzun irratian –telebista autodebekatua dut– eta asteburuetan futbol entzun. Futbol kontuetan, Realekoa, Athleticakoa, Afrikako vesekoa... izan beharko nuke, baina nire taldea Soriako Numancia da.

Zure senideek zure egoeraren berri emateko prentsak zure askekoa eman zutenean Goiena.net-en eztabaida txiki bat ireki zuten eman zen albistearen ondoren: iritzi gehienak zure aldekoak ziren, baina batek zioen 30 urteko espetxe zigarri duela.

ko litzateke, eta ondorengo batean baldintzapeko askatasunean jarri”, hori da bilgune honen helburua. Herri ekimenekoei diotenez, “Jones duela hamar urte bete zituen zigorraren hiru laurdenak eta, hala ere, 2006ko ekaineko San Juan egunetan utziko dute aske, zigor osoa bete ondoren”. Espetxe zaintzako aurreikuspena behintzat hori da.

Bizitza eta espetxearen higadura

Dituen gaixotasun desberdinen pila-ketak jadanik osasun egoera larrian utzi du. Diabetesa du, hiperkolestero-

“Behin mokorrekoa konponduz gero, nik ez diot beldurrik espetxean 30 edo 40 urte pasatzeari. Ni ez naiz Galindo, Vera, Barrionuevo eta beste hainbaten ‘kategoriakoa’”.

Agirrerren familiak eta Etxerategen abenduan Arrasaten emandako prentsaurrekoa.

baduzu zerbaitengatik izango dela eta osorik bete beharko zenukeela. Zer esango zenioke? Nire alde edo nire askatasunaren alde egin dutenei eskertzen diet euren jarrera. Besteari, aldiz, zera esango nioke, gizonetako bada eta barrabilik balamadin badu —edo emakumezkoa bada obariorik— etor da badadila ni bisitatzerara. Behin mokorreko arazoa konakia gero nik ez diot beldurrik espetxean 30 edo 40 urte pasatzeari. Ni ez naiz, Galindo, Vera, Barrionuevo eta beste hainbaten “kategorikoa”.

Aktualitate politikoa ere gori-gori dago (elkarrizketari erantzun zionean, oraindik Ibarretxe Plana erabartu gabe zegoen). Nola ikusten duzu egoera hori, zehazki, Batasunak Belodromoan egindako ekarpena?

Emakumezko batek, ume bat munduratzekoan zutimena eta sufrimendu handiak pasatzen ditu, eta hori baten jaiotzek ere min eta sufrimendu handia eragiten du. Hori gerta dadin, pakea beharrezkoa da. Hasieran behintzat, “demokrata” gehienek entzundakoa egin diote Batasunaren mezuari; Ibarretxek bere plan zoragarriarekin jarraitzen du eta PSE-En estatutuaren beste erreforma batekin atera da, eta Zere plan biek bat egingo dute hauteskunde ondoan, EAJ eta EAK hauteskundeetan gehiago osoa loratzen ez badute.

Teorian 2006ko ekainean atera behar duzu kaleak, 25 urte baino gehiago espetxean egin ondoren, Nelson Mandelak bezala. Oraindik preso zara eta, beraz, barkatu atrebentzia, baina zer egin nahi duzu ateratzen zarenean?

Urte hauetan guztietan ni bisitatzerara etorri diren gehienek hemendik ateratzekoan bazkariak edo aafariak egiteko hitza emana didate; beraz, badut zereginik, eta bateren batzuk, hitz emandakoa behaztua duten itxura egiten badute, neuk gogoraziko diet. Gizarte segurantzak ez du izango diru askorik —eta borondate gutxiago— niri emateko, eta nik inolabait bizi beharko dut. Beraz, bazkari eta afariak kontuetan errondan ibiltzea ez da ideia txarra, ez gero duzu uste?

la, hipertentsioa.... dagoeneko gaixokronikoa da, bere adinean aske dagoen beste asko bezala. Zainduz gero bizitzeko moduko gaitzak dira, baina egoki eta oso gertutik zaindu ezik, ondorioak azkartu eta larritu egiten dira. Diabetesa gaitz baskularra da (arterietan eragin handia duena) eta horrek hainbat lesio ekar diezaiokie: giltzurrunekoak, kardiobaskularrak, begietako basoetakoak, hanketako zirkulazio txarra... Azken finean, gorputzak egiten dituen zenbait erregulazio ez dira behar bezala egiten eta horrek epe ertainera oso ondorio larriak izan ditzake, aipatutakoez gain agian arriskutsuenetakoa bihotzeko infartoa.

Baina Agirrerren gaitz zerrenda ez da hor bukatzen: bizkarrezurrean ernia bat du, bizkarrezurreko nerbioa ukitua du eta, beraz, min handia izateaz gain, sarritan ez ditu behatzak eta oinak sentitzen. Bisitetara gurbildun gurdiaekin

ere joan izan da, eta dagoeneko aste-roko bisitak bertan behera utzi ditu erizaindegitik lokutoriora ezin delako jaitsi. Hilean behineko *vis a vis*-arekin dago (aurrez aurreko bisita). Ebakuntza behar du. Baina gehiago ere bada: artikulazio sakroiliakoa ankilosatu du eta mokorrean, bizkarrezurrean eta belaunetan artrosia. Mokorreko higaduraren ondorioz, ezin da ondo ibili eta mina eragiten dio izter eta ipur masailean.

Urte eta erdiko espetxealdia du, tunelaren bukaeran argia ikusteko moduko denboraldia bere bizitzaren herena baino gehiago espetxean igaro duen presoarentzat. Estatuaren krueltasunaren lekuko ere bada. “Hala ere luze da —dio Mari Tere ahizpak—. Ea lehenago askatzen duten eta lasai bizi daitekeen Arrasaten edo Armaion, bietan izango baitu bizilekua”. ■

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

zer entzuten da Gipuzkoan

105.7 FM

Geluzetik arrats...

Beti euskaraz

GYRE IRRATIA

Zure Irratia

105.6 - 90.5 FM

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

Bero-beroan

Guevara eta Arregi haserre egoera politikoarekin

Emilio Guevara eta Joseba Arregi jeltzale ohiak haserre dira Ibarretxe Planaren onarpenaren ondoren. Arabako diputatu nagusi ohiak, euskal nazionalismoarekiko ukapena egiten zuen iritziz artikulu gogorra idatzi zuen joan den igandeko Vocentoko bi egunkaritan. Ukapen hori egiteaz gain, Ibarretxe lehendakariaren pertsonari kritika oso gogorrak egiten zizkion (Gran Mentiroso, Gran Farsante, Gran Compungido, Gran Embaucador, Gran Delirante, Gran Iluminado, Gran Divisor, Gran Insensato). Egungo giroan mehatxu doinua duen honako esaldiarekin bukatu zuen artikulua: "Sabino Arana bera ere espanyolista bihurtu zen espetxeratu zutenean". Joseba Arregik, aldiz, Euskadi Irratian izaten duen tertulian erakutsi zuen bere haserrealdia Xabier Barandiaran irakaslearekin eztabaidan ari zela, doinuak eta Barandiarani erantzuteko moldeak hori adierazten zuten.

Tirabirak Gazte Abertzaleen zuzendaritzan

Urrian dimititu zuen Gazte

Abertzaleetako (Eako gazteak) idazkari nagusi Andoni Iturzaetak, eta orain zabaldu denez, tentsio handia egon izan da Eako gazteen artean erakundearen kontrola izateko. Joan den maiatzean, Miarritzeko kongresuan Iturzaeta gailendu zitzaion Jon Aritz Bengoetxeari. Izaronews egunkari elektronikoaren arabera, harrezkero EAEko zuzendari-tzarekin izandako arazoek ekarri zuten Iturzaetaren dimisioa, eta ez, esan bezala, arazo pertsonalek.

Planaren aurkako mozkorraldia

Autonomiaren indargabetzea, armadaren partehartzea eta era guztietako mehatxuak pilatu dituzte aste bakar batean Espainiako politikagintzako pertsona, alderdi eta erakunde desberdinek. Eskuinaren munduari lotutakoak batez ere, baina baita ere sozialisten munduan ere. Eliza eta guzti. Oraindik erabat argi ez badago ere, hilaren 18an tramitera pasatuko da eta martxoaren 8an eztabaida liteke Espainiako Kongresuan. Ezin ukatu Zapatero estiloa Aznar estilotik oso desberdina dela, baina ikusi beharko da mamiari dagokionez ere aldaketarik badagoen ala ez. Ibarretxe lehendakariak zaplazteko ei egindako erreferentziaren manipulazioa noraino eraman duten ikustea besterik ez dago. Konfrontazio instituzionalerako atak zabalik daude, tartean EAEko hauteskundeak eta guztia gatazkaren konponbidearekin lotu beharraren ahalegin itzela.

Zer da...

IHOBE

Eusko Jaurlaritzaren mendeko sozietate publikoa da. Horregatik, beti bat dator Jaurlaritzaren planekin eta ildoekin. Garapen iraunkorraren irizpideak defendatzen ditu, eta EAEko agente guztiak ekintzara mugitzeko xede orokorra du, ingurumenari buruz jokabide egokia lortzeko. Bezeroen, pertsonalaren, kolaboratzaileen eta, oro har, gizartearen satisfakzioa bilatzen du. Sozietate horren jomugen artean daude hauek:

- ▶ Esleitutako aurrekontuaren errentabilizazioa lortzea, ingurumenaren defentsan ahalik eta efektu biderkagarriarik handiena izan dezan.
- ▶ EAEko agenteek ingurumenean egiten dituzten presioak eta inaktuak murriztea.

▶ EAEko administrazio autonomikoa zein presioak sortzen dituzten agente pribatuak informatzea, sensibilizatzea eta ekintzara bultzatzea ingurumenaren gestioa hobetu dezaten. Gauza bera eskatzen die ingurumenaren merkatua katalizatzen duten instrumentuak martxan jar ditzaketen agenteei ere.

▶ IHOBEren estrategia, proiektuak eta zerbitzuak eguneratzeko bidea emango duen berrikuntzako eta jagoletzako sistema kudeatzea.

▶ Prestigioko entitateekin estrategiak ezartzea, proiektu, teknologia eta metodologia berritzaileak garatzeko.

▶ Erabateko kalitateko konpromisorantz aurrera egitea.

Daniel Udalaiz

Basabürüko ikastolan txikizioak eta euskaldunen aurkako aldarriak

ALOZE HERRIKO (ZUBEROA) Basabürüko ikastolan apurketa handiak egin zituzten urtarilaren 2an, igandean. 14 eta 15 urteko bi gaztetxok aitortu dute triskantza egin izana. 13 haur biltzen dituen ikastolan pintura bota zuten, haurren marrazkiak zikindu eta material pedagogikoa eta tresneria apurtu. Horma batean *Euskaldun zikinak* izkribua idatzi zuten eta lauburuaren gainean nazien gurutzea marraztu. Ixabel Xarriton Seaskako zuzendariak ARGIAri adierazi dionez, Seaskak horrelako erasorik ez du izan orain arte. Zuzendariak gehitu duenez, barnealdean (Iparraldean) bada euskararen kontrako jarrera medioetatik bultzatua eta gazteek hori errepikatzen dute. Kostaldean berriz, indiferentzia da nagusi.

Sohütako ikastolan egun batzuk egin dituzte Alozeko 13 haurrek eta urtarilaren 10etik aurrera Ziboze herriko (Aloze alboan) eskola publiko izandako eraikinean segituko dute eskolak ematen. Basabürüko ikastola noizko prest izango den ez dakite. Matxurak handiak izan dira, besteren artean, ura zabaldu zutelako geletan eta argindarra berriz ezarri behar da.

San Frantziskoko Euskal Etxeak Koxkorrak Goiz Eskola sortu du

ALOZEKO 13 HAURRAK ikastetxerik gabe geratu diren honetan Ameriketako Estatu Batuetako San Frantzisko hirian 16 haur euskara ikasten hasi dira eskolan. Urtarriletik ekainera bitartean larunbat goizetan Koxkorrak Goiz Eskolan bilduko dira. Hiru irakasle izango dituzte eta larunbatero euskarazko oinarriko kontuak ikasiko dituzte: alfabetoa, zenbakiak, abestiak, koloreak. Bi eta sei urte bitarteko haur horien gurasoak komunitate euskal-amerikarrekoak dira eta gehienek ez dakite euskaraz hitz egiten, bai ordea, aiton-amonek.

San Frantziskoko euskal etxeak haur horietako batzuk Goiz Eskolan hasiko dira euskara ikasten.

EUSKALKULTURA.COM

Irutxuloko Hitza otsailetik aurrera

0 ALEA urtarilaren 19an kaleratuko dute eta otsailaren erdialdetik aurrera Donostian banatuko da asteen sei aldiz (astearteetan izan ezik). Bagera (%40), Euskarazko Komunikazio Taldeko Bertako Hedabideak enpresa (%40) eta hiriburuko gizarte eragileen (%20) ekimenez aterako da *Irutxuloko Hitza*. Bagerak 10 urtez argitaratu du *Irutxulo* izeneko astekaria eta horren lekua hartuko du *Hitzak*. Seigarren *Hitzak* 49.000 irakurlerengana heldu nahi du eta horretarako abendurako 14.000-15.000 ale banatzea lortu beharko du egunero.

Demoek 5. urteurrena ospatuko dute

URTARRILAREN 23AN herri bazkaria egingo dute Miarritzeko gaztetxean. Hara joateko, ordea, dagoeneko treneko txartela hartua dute askok. Urtarrilaren 9an, ekitaldi sinbolikoa egin zuten Baionako tren geltokian. Bidaia txartela euskaraz erosi nahi zuten eta harrera euskaraz egitea aldarrikatu zuten. Jendarmeekin tira-biraren batzuk izan bazituzten ere, bi langilek euskaraz egin zieten harrera eta urtarilaren 23rako tren txartela erosi zuten.

BAHEA

Asier Tapia Haika auzian auzipetutako gazteak 112 urteko espetxe zigor eskaerari egin beharko dio aurre Espainiako Auzitegi Nazionalan. Haikaren aurkako polizia operazioaren ondorengo prentsaurreko batean hori guztia ez zela doan aterako esan zuen Tapiak eta orain ondorengo egunean izandako triskantza guztiak leporatzen dizkiote. Auzi honetan, 42 gaztek 644. urteko espetxe zigor eskaerari egin beharko diote aurre.

Kataluniako *Avui* egunkaria jadanik Godo i Planeta taldearen esku dago, bere menpeko Corporació Catalana de Comunicació SL elkarteak erosi ondoren. Godo i Planeta taldeak argitaratzen du *La Vanguardia* egunkaria eta Planeta argitaletxearen jabe da. Premsa Catalana SA zen orain arte *Avui* egunkariaren jabea, baina honek ekainean jakinarazi zuen bere jardueraren etena eta 47 milioi euroko zorra uzten zuela.

Peio Serbielleren askatasunaren aldeko sinadurak

Ipar Euskal Herriko politika eta kulturako pertsona ezagunek Peio Serbielle askatzeko idazkia sinatu dute. Serbielle urriaren 3an atxilotu zuten Iparraldean eta Biarnon ETako zuzendaritzaren aurka bideratutako polizi operazio zabalean. Serbielleren askatasuna eskatzen dutenen esanetan, kantaria errugabea da eta, beraz, kontrakoa frogatu arte baldintzapeko askatasunean egon beharko luke, bestela zigorrari jadanik betetzen ariko litzateke, erruduna dela frogatu ez denean. Sinatzaileen artean dira, besteak beste, Renaud kantaria, Georges Moustaki kantaria, Didier Borotra Miarritzeko auzapeza eta senataria, Jakes Abeberri Miarritzeko zinegotzia, Gerard Onesta Europako Parlamentuko lehendakari ordea eta Jean Lissar Akitaniako Kontseiluko lehendakari ordea.

East India Co. XVIII. mendeko multinazionala

Multinazionalen dirugosea, horien eraginez herrien bizimodu tradizionalaren suntsitzea, akzioak aparra bezala igotzen, mendebaldeko inperialismoa: multinazionalen kontrako kexu horiek guztiak entzun ziren India eta Britainia Handian East India Company zela eta... orain dela bi mende eta erdi.

EAST INDIA COMPANY 250 urteotan historiako liburuetan egon da hautsa jaten. Historialari eta erromantiko inperialista ingelesek gogorarazten zuten tarteka. Baina globalizazioa gori dabilen honetan, Londresen interes berri batez hasi dira erreparaka antzina *Honourable East India Company* deitu zioten hari. Liburutegi Britainiarrean erakusketak antolatu dira, eta komunikabideetan multinazional zahar haren fundatzaileak abenturazale, pionero, kontsumerismoaren sortzaile eta handiki multikultural gisa aurkeztu dituzte.

Badira orde auste dutenak korporazio haren gorabeherak gaur guretzako erakusgai handiak dituztela. Nick Robins *International Institute for Environment and Development* erakunde ekologikistako partaidea da, eta hark idatzi du *Munduko lehen multinazionala* izeneko artikulua. "Merkatu indarraren abusua, dirugosea, inpunitate judiziala, finantz merkatuak puztea, eta ekonomia tradizionalak (nahiz eta orduan lurralde haiei ezin zitzaizkien pobreak edo garapen bidekoak deitu) errautes bihurtzea: horietatik ezer ez da berria. XX. eta XXI. mendeotako kapitalismoaren kontrako kexu gehienak aurreikusi ziren duela mende eta erdi East India Company-ren historian".

Gaia ez du orain Robinsek deskubritu. 1944an Jawaharlal Nehru deskribatu zituen korporazio haren txarkeriak *The Discovery of India* liburuan. Askoz lehenago, 1776. urtean, *Nazioen Aberastasuna* liburu famatuan Adam Smith ekonomia-

lari handiak konpainia hori izendatu zuen kapitalismo monopolistak libertatea eta justizia azpitik nola jan zitzakeen demostratzeko. Karl Marxek ere sakon aztertu zuen konpainia hura.

Izan ere, XX. mendean multinazional handiek egin duten gisan, orain dela bi mende eta erdi East India Companyn produkzio katearen bi muturrak kontrolatu nahi zituen, merke erosi eta garesti saltzeko. Indian, bertako lehengo agintariak kendu eta boterean buruzagi-panpinak ipini zituzten, orduan hemen Bengala deitzen zitzaizkien lurraldeetan.

Konpainiak Britainia Handiko merkataritza legeak hautsi eta berehala kontrolatu zuen bertako komertzio osoa. Nick Robinsen hitzetan, "konbinatuz indar ekonomikoa lapurreta estentsiboarekin eta armada pribatu txiki baina sendoa zabalduz, konpainiak hainbat 'iraultza' antolatu zituen. Iraultza horiek lurraldearen eta ekonomia-aren kontrol osoa eman zioten".

Inperioa, sosak eta heriotza

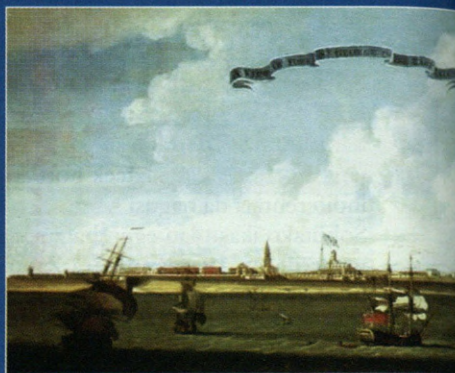
Palashi-n ingelesek lortutako garaipen militarren ondoren (1757) konpainiak harrapatu zuen Bengalako diru kutxa osorik. Zerbaitengatik esaten da ingelesez harrapakina *loot*, hitz hindua. Bertako urre eta zilar guztia hartu eta ibaia baina Calcutara eraman zuten ingelesek, ehun itsasontzitan. Aberastasun horien erdiak Clive buruzagi britainiarrak sakelaratu zituen, eta beste erdiak konpainiaren-

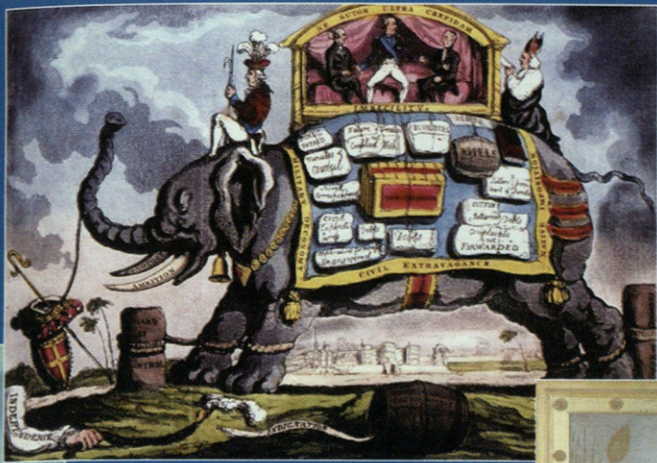
tzako. Historia liburuetan Palashi ingelesek India berenganatzeko urrats gisara azaltzen da, baina berdin esan genezake East India Company "aireratu" zen unea izan zela.

Konpainiak ehun eta oihala hobe eta merkeagoak eraman zituen Bengalara. Bertako chungileek azkar igarriko zioten. Garai hartan Ingalaterran chungintzan ari ziren obreroak baino hobeto bizi ziren Bengalako chungileak, elkarte moduan funtzionatu eta negoziatzen zutelako.

East India Companyn erroreik moztu zuen chungile horien eta merkatarien askatasuna, eta merkaturak zanpatu. Indarrez ezarri zituen ordura arte baino %40 merkeagoko prezioak, eta langileak kolpatu eta espetxeratzen hasi zen. Haien egoera goizetik gauera jasanezina bihurtu zen. Ba omen dira kronikak aipatzen dutenak nola desesperatutako zeta-oihalgileek eskuetako behatz lodiak ebakitzen zituzten, horrela zeta jostera behartu ez zitzaten.

Merkataritza konpainia izaten hasi eta korporazio indartsu bihurtu ahala, ustelkeria nagusitu zen buruzagien artean. Historian merkaturak den lehen finantza burbuiletakoa East Indiaren eragin zuen. Palashiko garaipenaren ondoren, korporazioaren akziodunek pentsatu zuten agortu ezinezko diru iturria aurkitu zutela Bengalak, eta akzioen prezioak gorakada beroan hasi ziren. Gorabeherekin baina beti gorantz. 1769an -Palashikoa gertatu

Goialdeko karikaturak East India Company eta Ingalaterra irudikatzen ditu: aspian "Independence" dioen besoak bolboraz betetako barrika sutzen die. XVIII. mendeko beste irudietan ikusten dira konpainiaren akziodunen batzarra, Madraseko Fort Saint George, eta Robert Clive Palashiko gudua ondoen buruzagi indiarren errendizioan.

eta hamabi urtera— Indian berriro gerra piztu zela zabaldu zenean hasi ziren akzioak behera: hilabeteen %16 apaldu ziren. Ondorengo hamabost urteetan beherantz segitu zuten, eta 1978an hondoa jo zuten %55 erorita.

Urte horretan, ordea, krisiari beste hondamendia gehitu zitzaion: mon-tzoi hezeek huts egin zuten eta lehor-te izugarria zabaldu zen Indian. Sale-rosketa guztiak kontrolatzen zituen konpainiak espekulatzeko gorde zuen arrozik gehiena eta prezioak eta zer-gak handitu. Ondorioz, hamar milioi-tik gora herritar hil zituen goseak.

East Indiak kiebra jo zuen 1772an, eta buruzagiek Estatuari eskatu zioten laguntza aurrera egiteko. Orduan hasi ziren —pagatzea egokitu zitzaizenean—kexuka elite britainiarrak, aipatuz nola Erromako inperioak Asia konkistatu zuenean etxe barruko libertateak

galdu zituen bezala, Bengalan East Indiak egindakoak ekarri zezakeen despotismoa Britainia Handira.

Gauzak bere garaian ulertzeko, azpimarratu behar da Frantziako Iraultza (1789) gertatu gabea zela artean. Robins ikertzaileak dioenez, orduan hainbat kritiko eta politikari ingelesak esandakoak ("Ingeles batek irabazitako errupia bakoitza Indiak betirako galdu du" adibidez) gaurko altermundialista askok sinatuko lituzkete.

Konpainia menderatzeko neurriak erabaki ziren XVIII. mende bukaeran: jokabide kodeak exekutiboentzako, akziodunen kontrako gehiegikeriak saihesteko arauak, erregulaketak... Baina nazionalizazioa ez zen iritsiko 1857a arte, Indian konpainiaren kontra matxinadak gertatu ondoren.

Bitartean, konpainiako buruzagiek agintariekin arazoak izan arren, lortu

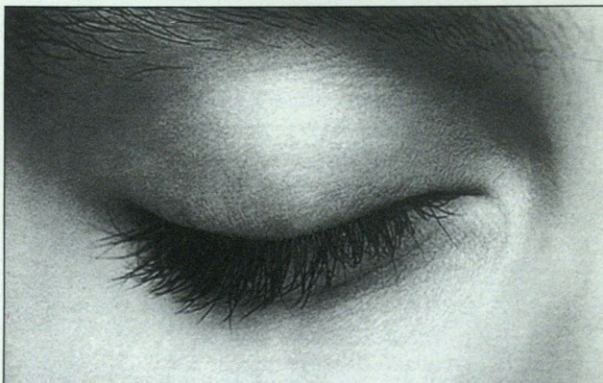
• TERMOMETROA •

zuten nola edo hala onik ateratzea. Robert Clive buruzagia, Palashiko gudua irabazi zuena, doi-doi libratu zen parlamentuaren zentsuratik, eta geroago bere burua hil zuen, 1778an. Warren Hastings Bengalako gobernadore nagusia ikertu zuten gero parlamen-tuan. Salaketak ez ziren bromakoak: opio produkzioan monopolioa antola-tu zuela gero East India Companyri saltzeko, Txinak opioarekin trafikatzeko zeukan debekua hausten saiatu zela...

Edmund Burke *wigh* (liberal-demo-krata) politikari bereziak zera esan zuen parlamentuan Hastingsen kontra: "Moralitatearen legeak berdinak dira edonon. Gauza bat ezin da izan lapu-rreta, espekulazioa, sobornoa edo zapalketa Ingalaterran, eta ez izan gauza bera European, Asian edo Afri-kan". Gogor mintzatu zen Burke "moralitate geografikoa" delako horren aurka, baina George III.a erregea erotu egin zelako estraina eta Frantziar Iraultza lehertu zelako gero, zortzi urte ondoren auzia ezerezean geratu zen Lord-en ganbaran.

Urte eta mende hauen ondoren, ez da Burke baizik eta Clive ustela Lon-dresko Kanpo Arazoetarako Ministe-rioaren aurrean estatua daukana. Ez da kasualitatea. Robinsek honela defi-nitu du arrazoiak: "Britainiak ez du oraindik aztertu bere iragan inperiala-ren eta konpainien arteko lotura. Ez da ahanztura, marka bat baizik: era-kusten du oraindik sinesten dugula merkatu agintea eta irabazi pertsona-lak mugarik gabe bilatze hori izugarri harrotzeko modukoa dela". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

G A R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

Nekane San Miguel

Tra(d)izioa

Udazkenean, hementxe bertan idatzita-koaren harira etorri zitzaidan lagun bat baino gehiago, lerrotxo horietan jarritakoarekin adostasuna azalduz eta bere eskuetan zegoena egiteko asmo zintzoz, emakumeoi kantu zaharretan ere zirrikitu bat zulatu nahian. Baina esperantzari irekitako leihoa berehala itxi zitzaidan, tra(d)izioaren desilusio usain ustelak eraginda.

Asko kostatzen omen da halakoetan, eta urte “luzeetan” landutakoa “gauetik goizera” alboratzea. Inoxentea ni, kantu hori ez dela hain zaharra uste bainuen, baita ere horren aurretik andrea eta gizonezkoentzako agurrak luzatzen zituenik bazela ere gure kantutegian...

Auskalo nahia edo gogoia besterik ez denak nire ezjakintasuna elikatu duen!

Tra(d)izioa omen ere alarde militarretan emakumea kantinera moduan, besterik ez, azaldu beharrekoa.

DANI BLANCO

bora galtzen dugun horietako ganorabakoak garelako edo.

Tradizioa omen, ere, etxe barruetan emakumeok ederki egurtu eta gero, familiaren aginte eta etxekoen okerrak zuzentzeko gizonezkoek zuten ahalmen barruan kokatzen zituzten epaiak —eta ez hain aspaldian, ni abokatu lanetan hasi nintzenean halakoak irakurrita nago eta—. Pertsonaren duintasunaren aurrean halako traizioarekin bukatzeko bideak irekitzen —ea noiz zabaltzen diren zeharo— hasiak bagara ere.

Tradizioa omen atxilotuta egon den norbaitek torturak salatzen dituen bakoitzean, sistemaren kontra erabili nahian sortutako gezurrak direla aldarrikatzea ere, edo eta bere kontra egon daitezkeen frogei indarra kentzekoarena dela ezinezko omen diren portaerak deskribatzearen arrazoia. Hala zioten Argentinan eta Txilen, eta bakoitzak buruan dituen beste hainbat lekutan ere, baina tradizioa hautsiz, Txilen

Tradizioa omen, ere, etxe barruetan
emakumeok ederki egurtu eta gero,
famiaren aginte eta etxekoen okerrak
zuzentzeko gizonezkoek zuten
ahalmen barruan kokatzen zituzten epaiak

Tradizioa omen atxilotuta egon den
norbaitek torturak salatzen dituen
bakoitzean, sistemaren kontra erabili
nahian sortutako gezurrak direla
aldarrikatzea ere

Cantinera: mujer que tenía como oficio servir bebidas a la tropa, hasta durante las acciones de guerra. Eta definizio horri gehituta irakur daiteke: habitualmente de mala fama porque asumían otros “menesteres”.

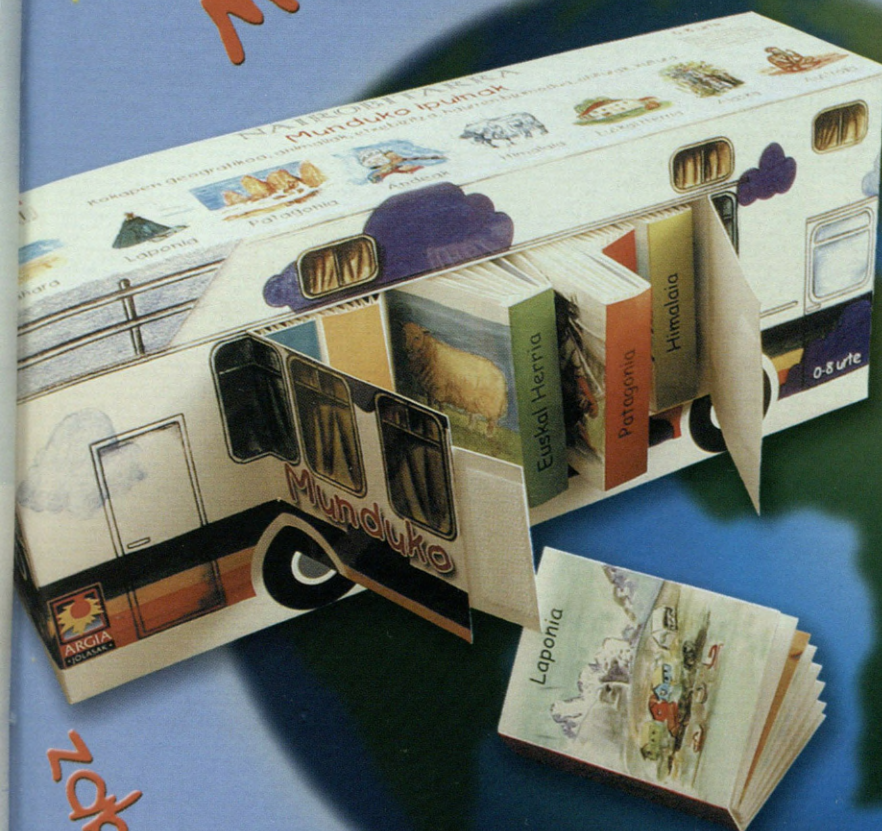
Hala ere, tradizioan ere halako emagaldutako kutsu batez hornituta egon dena, aipagarri “soldadesca” rentzat, batez ere berdintasunaren “militante ez tradizionalen” aurrean kolpeka eta irainka aritzera-koan.

Tra(d)izioaren izenean, agintea eta ahalmena duen hainbat, mutu —ez dakititsu eta entzungor ere— agian halako eskakizunetan gabiltzanok txikikeriatan den-

guztia argitara atera denean, bertako Lehendakari den Ricardo Lagosek esan berri du, egiari aurrez aurre begiratzen hasiak direla, alfonbrapean gorde beharrean. Gogorra izan arren, sinestezina izan arren, gizakion gizakeriak —ez astakeriak, animaliak ez baitute holakorik egiten— noraino ailegatu daitezkeen ezin baita aldeza aurretik asma, aurre egitearena da bide bakarra, nahiz eta ustez mantengarria den sistema eusten duten harbilak printzatu eta erortzeko arriskuan jarri.

Halako hainbat tradiziok traizio izateko soberan duten D hori Duintasunarena izan daiteke eta ez da hori bere lekua. ■

Mundua ezagutzeko

Zabaldu Ateak Nairobitarrari

Zortzi lekutako kontakizun bana. Sahara, Laponia, Patagonia, Andeak, Himalaia, Euskal Herria, Alaska eta Australiako umeen ahotik euren bizimodua ezagutuko dute etxeko txikienei. Non bizi diren, beren etxea nolako den, zer animalia dituzten, nolako ohiturak dituzten...

LEHENENGO BIDAIA EGITEKO AUKERA

20€

eskaerak

943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

Euskal Kultura josteko Hari@

Albisteak,
adierazpenak, iritziak...
Euskal kulturaren aktualitatea
ezagutzeko buletina duzu Hari@.

Egin ezazu harpidetza
dokum@argia.com helbidean eta
egunero dohainik jasoko duzu posta elektroniko.
www.argia.com atarian ere aurkituko duzu Hari@.